ئۇيغۇر ھازىرقى زامان ئاتاقلىق شائىرلىرىنىڭ شېئىرلىرىدىن نەمۇنىلەر

ئابدۇرېھىم ئۆتكۈر

ئۆمۈر مەنزىللىرى

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

ئۇيغۇر ھازىرقى زامان ئاتاقلىق شائىرلىرىنىڭ شېئىرلىرىدىن نەمۇنىلەر

ئابدۇخالىق ئۇيغۇر **ئاچىل**

لۇتپۇللا مۇتەللىپ **يىللارغا جاۋاب**

نىمشېھىت ئەرمىيا ئېلى سايرامىي **ئالدىدا**

ئابدۇرېھىم ئۆتكۈر **ئۆمۈر مەنزىللىرى**

تېيىپجان ئېلىيېۋ **تۈگىمەس ناخشا**

مۇھەممەد رەھىم **جان تەسەددۇق**

مۇھەممەتجان راشىدىن **ئانا تاغلار**

بوغدا ئابدۇللا **قەدىمىي يارغولدا كەچ كۈز**

روزى سايىت **ئانا تىلىم — زەر تىلىم**

ئۇسمانجان ساۋۇت **زېمىن قەسىدىسى**

ISBN 978-7-228-11683-6

9 787228 116836 >

定价：18.00 元

ئۇيغۇر ھازىرقى زامان ئاتاقلىق شائىرلىرىنىڭ شېئىرلىرىدىن نەمۇنىلەر

ئابدۇرېھىم ئۆتكۈر

ئۆمۈر مەنزىللىرى

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

图书在版编目(CIP)数据

生活的历程：维吾尔文/阿布都热依木·吾提库尔著. —乌鲁木齐：新疆人民出版社，2008.6（2009.2 重印）
ISBN 978-7-228-11683-6

Ⅰ.生… Ⅱ.阿… Ⅲ.诗歌—作品集—中国—当代—维吾尔语（中国少数民族语言） Ⅳ. I 227

中国版本图书馆 CIP 数据核字（2008）第 081054 号

作　　者	阿布都热依木·吾提库尔
责任编辑	阿不都热合曼·艾白，艾则孜·吐尔迪
责任校对	古丽夏尔·尼格买提
特约校对	外力·杂依东
封面设计	艾克拜尔·沙力
出版发行	新疆人民出版社
地　　址	乌鲁木齐市解放南路 348 号
电　　话	0991—2827472
邮政编码	830001
印　　刷	新疆新华印刷二厂
经　　销	新疆维吾尔自治区新华书店
开　　本	880×1230 毫米　1/32
印　　张	6.25
插　　页	4
版　　次	2008 年 7 月第 1 版
印　　次	2009 年 2 月第 2 次印刷
印　　数	5001—8000 册
定　　价	18.00 元

ئۆمۈر مەنزىللىرى

ئاپتورى : ئابدۇرېھىم ئۆتكۈر
مەسئۇل مۇھەررىرى : ئابدۇراخمان ئەبەي ، ئەزىز تۇردى
مەسئۇل كوررېكتورى : گۈلشەھەر نىغمەت
تەكلىپلىك كوررېكتورى : ۋەلى زەيدۇن
مۇقاۋىسىنى لايىھىلىگۈچى : ئەكبەر سالىھ
نەشر قىلىپ تارقاتقۇچى : شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى
ئادرېسى : ئۈرۈمچى شەھىرى جەنۇبىي ئازادلىق يولى 348 ـ نومۇر
تېلېفون : 0991—2827472
پوچتا نومۇرى : 830001
باسقۇچى : شىنجاڭ شىنخۇا 2 ـ باسما زاۋۇتى
ساتقۇچى : شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق شىنخۇا كىتابخانىسى
فورماتى : 880×1230 مىللىمېتىر ، 1/32
باسما تاۋىقى : 6.25
قىستۇرما بېتى : 4
نەشرى : 2008 ـ يىلى 7 ـ ئاي 1 ـ نەشرى
باسمىسى : 2009 ـ يىلى 2 ـ ئاي 2 ـ بېسىلىشى
تىراژى : 5001—8000
كىتاب نومۇرى : ISBN 978—7—228—11683—6
باھاسى : 18.00 يۈەن

نەشرىياتتىن

شائىر ئابدۇرېھىم ئۆتكۈر 1923 ـ يىلى 7 ـ ئايدا قۇمۇل شەھىرىدە تىلەش ئىسىملىك سودىگەر ئائىلىسىدە دۇنياغا كەلگەن . ئۇ ئاتا ـ ئانىسىدىن كىچىك چېغىدىلا يېتىم قالغاچقا، دادىسىنىڭ دوستى ئوقۇمۇشلۇق سودىگەر ئوسمان ھاجى ئائىلىسىدە چوڭ بولغان . ئۇ دەسلەپ قۇمۇلدا دىنىي مەكتەپتە ئوقۇغان . ئۇرۇش مالىمانچىلىقى ۋە تۇرمۇش ئېھتىياجى تۈپەيلى ئائىلىسىدىكىلەر بىلەن بىللە قۇمۇلدىن ئايرىلىپ، ئىلگىرى- كېيىن بولۇپ، گەنسۇنىڭ جيۇچۈەن ۋىلايىتىگە ۋە ئاقسۇنىڭ ئۈچتۇرپان ناھىيىسىگە كۆچۈپ بارغان . ئۈچتۇرپاندا پەننىي مەكتەپكە كىرىپ ئوقۇغان . 1936 ـ يىلى ئۈرۈمچىگە كېلىپ، ئۆلكىلىك 1 ـ گىمنازىيىگە ئوقۇشقا كىرگەن . 1939 ـ يىلى بۇ مەكتەپنى پۈتكۈزۈپ سابىق شىنجاڭ ئىنستىتۇتىغا ئوقۇشقا كىرگەن . 1942ـ يىلى ئوقۇشنى تاماملاپ، ئۆلكىلىك قىزلار مەكتىپىدە ئوقۇتقۇچىلىق قىلغان . 1945 ـ يىلدىن 1949 ـ يىلىغىچە مەتبۇئات ئورۇنلىرىدا ئىشلىگەن . 1950 ـ يىلدىن كېيىن خىلى يىللارغىچە تەرجىمانلىق، تەتقىقات ۋە ئوقۇتقۇچىلىق بىلەن شۇغۇللانغان . 1970 ـ يىللارنىڭ ئاخىرلىرىدىن باشلاپ شىنجاڭ ئىجتىمائىي پەنلەر ئاكادېمىيىسى مىللەتلەر ئەدەبىياتى تەتقىقاتى ئىنستىتۇتىنىڭ ئالىي تەتقىقاتچىسى بولۇپ ئىشلىگەن . 1995 ـ يىلى 10 ـ ئاينىڭ 5 ـ كۈنى ئۈرۈمچىدە 72 يېشىدا ئالەمدىن ئۆتكەن .

ئابدۇرېھىم ئۆتكۈر ئەدەبىيات ساھەسىگە 1940 ـ يىللىرى شېئىر ئارقىلىق كىرىپ كەلگەن . ئۇ شۇنىڭدىن تارتىپ ئىزچىل تۈردە شېئىر ئىجادىيىتى بىلەن شۇغۇللىنىپ، بۇ ساھەدە زور مۇۋەپپەقىيەتلەرنى قولغا

كەلتۈرگەن، شۇنداقلا ئۇيغۇر هازىرقى زامان شېئىرىيىتىنىڭ ئالدىنقى قاتارىدىكى ۋەكىللىرىنىڭ بىرىگە ئايلانغان. ئۇنىڭ «تاڭ شاماللىرى»، «ياخشى»، «مەن ئاق بايراق ئەمەس» قاتارلىق شېئىرلىرى، «ئۇلۇغ ئانا ھەققىدە چۆچەك»، «قەشقەر كېچىسى» قاتارلىق داستانلىرى هازىرقى زامان ئۇيغۇر شېئىرىيىتىدە ئالاھىدە ئورۇن تۇتىدۇ.

ئابدۇرېھىم ئۆتكۈر 1980 ـ يىللاردىن تارتىپ بەدىئىي جەھەتتىكى تالانتىنى تارىخىي رومان ئىجادىيىتىگە قارىتىپ «ئىز»، «ئويغانغان زېمىن» رومانلىرىنى يازغان. بۇ رومانلار ئۇيغۇر رومانچىلىقىنىڭ شەكىللىنىشىگە ئاساس سالغان رومانلار بولۇپ ھېسابلىنىدۇ.

ئابدۇرېھىم ئۆتكۈر يەنە «تۈركىي تىللار دىۋانى»، «قۇتادغۇ بىلىك» قاتارلىق نادىر كلاسسىك ئەسەرلەرنى هازىرقى زامان ئۇيغۇر تىلىدا نەشرگە تەييارلاش ئىشىدا ئالاھىدە تۆھپە قوشقان تەتقىقاتچى.

هازىرغا قەدەر ئابدۇرېھىم ئۆتكۈرنىڭ «يۈرەك مۇڭلىرى» (1946 ـ يىلى، لەنجۇ)، «تارىم بويلىرى» (1948 ـ يىلى، تيانشان نەشرىياتى) ناملىق شېئىرلار توپلىمى، «قەشقەر كېچىسى» (1980ـ يىلى، شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى) ناملىق داستانى، «ئۆمۈر مەنزىللىرى» (1985ـ يىلى، شىنجاڭ ياشلار ـ ئۆسمۈرلەر نەشرىياتى) ناملىق شېئىرلار توپلىمى، «ئىز» (1985 ـ يىلى، شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى)، «ئويغانغان زېمىن» (ئىككى قىسىم، 1988 ـ ، 1994 ـ يىللىرى، شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى) ناملىق رومانلىرى، «خەزىنىلەر بوسۇغىسىدا» (1996ـ يىلى، شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى) ناملىق ئىلمىي ماقالىلەر توپلىمى نەشر قىلىنغان.

بۇ توپلامغا شائىر ئابدۇرېھىم ئۆتكۈرنىڭ ۋەكىللىك خاراكتېرىگە ئىگە لىرىك شېئىرلىرى كىرگۈزۈلدى.

مۇندەرىجە

سالام دەڭ 1
تاڭ شامالىرى 3
تەلكە ھەققىدە قوشاق 5
ئايلىناي 7
چىللاڭ خورىزىم، چىللاڭ 8
ئەي تولۇن قىز 9
قەلەمگە 12
بۆشۈك ئەللىيى 14
كېچەش 17
كوچا يولىدا بىر تۈن 19
مۇزلىغان شەھەر 21
باھار چىللايمەن 23
ئۇچراشقاندا 25
غەزەل 27
جەنۇبقا خەت 28
ئەلۋىدا ساڭا 29
ياشلىق 31
يۇرتۇم قالدى 34
كەل ـ كەل سابا.. 36
ئارمان نېمە 37
كىشەن 38
يېتەر، ئەي چەرخ 39

قايتىش 40
تاماكا بايان 42
خەجلە، خائىنلار خەجلە 44
مۇھەببەت ھەققىدە غەزەل 45
تاڭ زىياسى يوقمدۇر 46
خەلق ماقاللىرىدىن ئىقتىباسلار........................ 47
قەلبىم باھار 49
ۋىجدان دەۋىتى 50
سەجدىگاھىمغا 51
مەڭگۈ شۈكرانىم تولا 52
شائىر دوستۇمغا 53
مەي بولمىدى 54
فۇرقەتكە مۇشائىرە 55
توۋا دەپ تۇتتۇم ياقا 56
كۆز كىچىسى 58
«ئىت ئۈرەر، كارۋان يۈرەر» 60
يالقىن غەزىلىگە مۇخەممەس 61
مۇختەمىلات 63
غەزەل 64
نەۋائىي غەزىلىگە مۇخەممەس 65
باھار ۋەسلىگە مۇشتاقلىق 67
يانغۇسى تاڭ مەشئىلى 68
ئەسسە گۈل باغىدىن سابا 69
گۈل ئەمەسكەن ياشلىقىم 70
ئىچەي قەشقەر شارابىدىن 71
بابۇر غەزىلىگە مۇشائىرە 72
ئاق ئەمەس ساچىمىدىكى........................ 73
تىپىلماس 74
قىتئەلەر 75

كېرەك بولسا 77
غەنىيمەت 78
ياخشى 79
ياڭرات ۋەتەن مۇقامىنى 80
تېخى كۆپ ئىمتىھان شۇنچە 81
باھار كەلدى 82
خۇشلۇقۇم 83
خۇش مۇبارەك بۇ ئىشلىق 84
بۇيلۇق 86
ئىدىقۇت 89
بېزەكلىك 91
سەرلەۋھىسىز شېئىرلار 93
ئۆمۈر ھەققىدە مۇخەممەس 95
بوغدا ئانام 99
خاسىيەتلىك ئۇچرىشىش 101
ئەينەك 103
تووۋا دەيمەن، تووۋا 104
بالام بولسا، شۇنداق بولسا 107
يىراقتىن خەت 109
ئەسسالام، ئەي قەشقىرىم 114
قەشقەر گۈزىلىگە 115
قەشقەر قىزى 116
مەن ئاق بايراق ئەمەس 117
ئاھ، مۇئەللىم، مۇئەللىم 121
ياشناۋەر، سۆيۈملۈك بوغدا 123
ئەلۋىدا، ئەي نەغمە ئۇستازى 125
سايە 127
باھار ھەققىدە غەزەل 128
مەرھۇم ئەھمەت ئۆمەرگە مەرسىيە 129

بىر يۇلتۇز ئۆچتى 130
شائىر تىيىپجان ئېلىيوفقا مەرسىيە 131
سالام، يۇرتۇم 133
سالام، قەشقەر 136
مەرھابا 137
نورۇز بەزمىسىگە نەزمە 139
پامىر تۇلپارىغا 142
دوستۇم تۇردى سامساقفا مەرسىيە 144
مەلىكە ئامانىسا ھەيكىلىنى كۆرۈپ 145
يېشىل قارىغايلار 146
ئون يېشىغا مۇبارەك 148
دوستۇم غۇلام غوپۇرىغا مەرسىيە 151
پارچە 152
رۇبائىيلار(1) 153
رۇبائىيلار (2) 157

نەسرلەر

دېڭىزدىن سادا 178
باشئەگىم 180
شېئىر ۋە شائىر 183
قاشتېشىغا مەدھىيە 186
بوغدادىن سادا 190

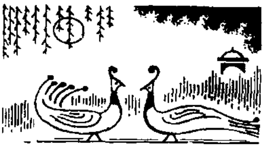

سالام دەڭ

يەلپۈنۈپ ئۆتكەن شامالالار، قۇلاق سېلىڭ سۆزۈمگە،
قولغا ئېلىپ رومالالار تۇتۇڭ ياشلىق كۆزۈمگە .

ئېشىپ تاغلار ئۈستىدىن بېرىپ يېتىڭ يۇرتۇمغا،
ياش يۈرەكتىن سېغىنىشلىق سالام ئېيتىڭ يۇرتۇمغا .

باغقا بېرىپ يەتكەندە گۈللەرنى ئۆپۈپ ئۆتۈڭ،
گۈل تۈۋىدە ئولتۇرغان دىلبەرنى سۆيۈپ ئۆتۈڭ .

تاغلار ئېشىپ ئۆتكەندە چېچەكلەرگە سالام دەڭ،
دەرد ـ ئەلەمدە ئۆرتەنگەن يۈرەكلەرگە سالام دەڭ .

زۇلۇم بىلەن ياردىن جۇدا مەھبۇبلاغا سالام دەڭ،
قاراڭغۇ زىنداندىكى مەھبۇسلارغا سالام دەڭ .

ھېچ نەرسىدىن غېمى يوق بېگىملەرگە سالام دەڭ،
ئاتىسى زىنداندا ئۆلگەن يېتىملەرگە سالام دەڭ .

ئېتىزدىكى ئەمگەكلىك دېھقانلارغا سالام دەڭ،
باغدا قان ـ قان يىغلىغان باغۋەنلەرگە سالام دەڭ .

يېتىم ئوغۇل، تۇل خوتۇن بىچارەمگە سالام دەڭ،
پارچە نانغا قۇل بولغان دىۋانەمگە سالام دەڭ .

يات قوللىردا خارلانغان چىمەنگۈلگە سالام دەڭ،
نومۇس ئۈچۈن جان بەرگەن رەيھانگۈلگە سالام دەڭ .

زۆھرەسىدىن ئايرىلغان تاھىرلارغا سالام دەڭ،
تىلى باغلىق، دىلى داغلىق شائىرلارغا سالام دەڭ .

ھەر جايدا خار، ھەر نەگە زار زەئىپلەرگە سالام دەڭ،
ئۆزى مىسكىن، دىلى غەمكىن ئەدىبلەرگە سالام دەڭ !

1945 ـ يىل ئىيۇن، لەنجۇ

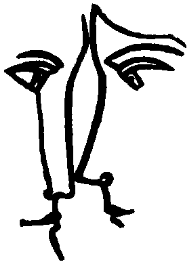

تاڭ شاماللىرى

يەلپۈنۈپ ئۆتكەن تاڭ شاماللىرى ،
بىردەم قېشىمدا توختاپ ئۆتۈڭلار ،
يۈرەك زارىنى، ئاھ ۋە دەردىنى
مەرھەمەت ئەيلەپ ئاڭلاپ ئۆتۈڭلار !

ئېشىپ تاغلاردىن بېرىپ يەتكەندە
تەڭرىتېغىنىڭ ئېتەكلىرىگە،
يىپەك رومالدەك قولۇڭلار تەگسۇن
دەرد يېشى تامغان ئېڭەكلىرىگە .

تەسەللى ئوقۇپ، دەردىگە دەرمان،
غەيرەت قوشۇڭلار غەيرەتلىرىگە .
مۇڭلۇق سالاملار بېرىپ ئېيتىڭلار
دەردمەن گۈللەرنىڭ چېچەكلىرىگە !

تاڭ ئاتىدۇ دەڭ، چېلىش قايىنغاچ،
ئىلى سۇلىرى دولقۇن ياسىغاچ .
دولقۇنغا ئېيتىڭ توختىماي ئۇرسۇن،
دولقۇنىنىڭ ۋاقتى قاراپ تۇرمىسۇن !

يىللاردىن بېرى تەۋرىگەن دېڭىز،
ئەمدى ۋاقتىدۇر ئوبدان ئېيتىڭىز.

قۇربانسىز دەۋا بولمىغان ھېچ چاغ،
بىز دەۋا قىلىپ، قانمىغان ھېچ چاغ .

مەنمۇ ياسايمەن تىلەكلىك دولقۇن،
ئۆزۈمگە لايىق سالىمەن شاۋقۇن .
شائىر تىلەيدۇ شۇنداق تىلەكنى،
خىيالدىكى ئۇ بىر كېلەچەكنى .

يەلپۈنۈپ ئۆتۈك تاغلار بېشىدىن،
تاغلاردىن ئۆتكەچ جەڭچى قېشىدىن .
مەنمۇ راسلىدىم ئۆتكۈر قىلىچىم،
ئۆتەشكە تەييار ئۇلۇغ بۇرچۇم !

1945 ـ يىل 15 ـ ئىيۇن، لەنجۇ

تەلكە ھەققىدە قوشاق

تەلكىنىڭ داۋانى بار،
ئۈستىدە تۇمانى بار.
سايرام كۆلگە پاتقۇسىز
ھەسرەتۇ ئارمانى بار.

تەلكە دېگەن ئېگىز تاغ،
ئېتەكلىرى چىمەن ـ باغ.
باشتىن ئۆتكەن كۈنلەرنىڭ
ئاجايىپ بايانى بار.

تەلكىدىن ئۆتەر چاغدا،
قالاتتى يۈرەك داغدا.
ئوقۇپ ـ ئوقۇپ يىغلايتتۇق،
ھەسرەتلىك داستانى بار.

ئەمدى تەۋرەپتۇ سايرام،
تەلكىدە بولۇر بايرام.
بايرامنى قىزىتماققا
جان تىككەن ئوغلانى بار.

تۇغلۇقنىڭ ئەۋرىلىرى،
سادىرنىڭ نەۋرىلىرى،

ئات چاپتۇرۇپ ھەر تاغدا
توزۇتقان توزانى بار.

ئېلاخۇن ئۆتكەن يولدا،
ئاپتومات تۇتقان قولدا .
داۋان ئاشقان ئەرلەرنىڭ
ھەر تاشتا نىشانى بار.

چەكمەن كىيگەن ئەرلەرنىڭ،
جەڭگە كىرگەن شىرلارنىڭ
ھەر تۇپ قارىغاي تۇۋىدە
تامچە ـ تامچە قانى بار.

يېشىل بەرقۇت يەرلەرنىڭ،
پاك ۋىجدانلىق ئەرلەرنىڭ
نومۇس ئۈچۈن جان بەرگەن
ئۇنتۇلماس قۇربانى بار.

تەلكە ئۆزى بىر داۋان،
ئەمدى سۇرگۇسى دەۋران .
بۇ دەۋرانغا ئاتالغان
بۇزۇلماس پەيمانى بار.

1945 ـ يىل 20 ـ ئىيۇن، لەنجۇ

ئايلىناي

ئەي ئەزىز يۇرتۇم، سىنىڭ باغچە ـ سارايىڭدىن ئايلىناي،
زەپىران تۇسلۇك سىنىڭ غەمكىن چىرايىڭدىن ئايلىناي.
قوينۇڭدىكى ئالتۇن ـ كۇمۇشلۇك تاغلىرىڭدىن ئايلىناي،
كۆكسۇڭدىكى لەختە ـ لەختە قان داغلىرىڭدىن ئايلىناي.
دەريايىڭدا مۇڭلىنىپ ئاققان سۇيۇڭدىن ئايلىناي،
قايغۇ ـ ماتەم، غەمگە چۆمگەن ناخشا ـ كۇيۇڭدىن ئايلىناي.
سۇمبۇل چاچلىق، قەلەم قاشلىق قىزلىرىڭدىن ئايلىناي،
ئانىلىق دەردىدە قالغان قان ئىزلىرىڭدىن ئايلىناي.
تىلى ياغلىق، دىلى داغلىق شائىرلىرىڭدىن ئايلىناي،
زۆھرەسى يوق ناتىۋان تاھىرلىرىڭدىن ئايلىناي.
ئايلىناي، يۇرتۇم ئايلىناي، ئالىملىرىڭدىن ئايلىناي،
تىلى يۇمشاق، دىلى قاتتىق زالىملىرىڭدىن ئايلىناي!

1945 ـ يىل 20 ـ ئىيۇل، لەنجۇ

چىللاڭ خورىزىم، چىللاڭ

نېمدېگەن ئۇزۇن كېچە، ئەجەبمۇ تاڭ ئاتماي قالدى،
چىللاڭ خورىزىم، چىللاڭ، تاڭغا قاراپ كۆزۈم تالدى.

چىللاڭ خورىزىم، چىللاڭ، ئۇخلاق جاھانىم ئويغانسۇن،
مېنى تاشلاپ ئۇخلىغان گۈلى رەيھانىم ئويغانسۇن.

چىللاڭ خورىزىم، چىللاڭ، يارنى چىللاپ ئويغىتىڭ،
يۈزىگە قانات يېيىپ، ئاستا سىيپاپ ئويغىتىڭ.

ئاچسا يارىم كىرپىكىنى يەنە ئۇيقۇ باسمىسۇن،
ئۇيقۇ بىرلە مەن غېرىبنى مەڭگۇ تاشلاپ ئەتمىسۇن.

چىللاڭ خورىزىم، چىللاڭ، تاڭ ئاتىدۇ دەپ چىللاڭ،
تاڭ ئالدىدا يارىڭىز سىزنى كۈتىدۇ دەپ چىللاڭ.

چىللاڭ خورىزىم، چىللاڭ، چىللاڭ ئۇ گۈلىستانىغا،
يارىم ئويغانسا، خەۋەر بېرىڭ مەن باغرى قانىغا.

1945 ـ يىل 8 ـ ئاۋغۇست، لەنجۇ

ئەي تولۇن قىز

ئاھ، چىرايلىق ئاي تولۇنۇم، نەدۇر سېنىڭ بۇ ھالىڭ،
نەچۈن مۇنچە سارغايمىشتۇر سېنىڭ گۈلدەك چىرايىڭ .

ئولتۇرۇپسەن سۇ بويىدا قايغۇ ـ ھەسرەتكە پېتىپ،
مۇگدىنىپ ئاققان بۇلاققا مەيۇسانە بىر بېقىپ .

قاپقارا ئۇ قۇندۇز ساچىڭ ھەر تەرەپكە تارالغان،
نە ئۈچۈندۇر ئاھۇ كۆزۈڭ بىر چېكىتكە قادالغان .

نە ئۈچۈندۇر كۆز ياشىڭ ئىختىيار تامار ئۇنچە،
نەچۈن قەلبىڭ قايغۇلۇق، بايان ئەيلە، گۈلى غۇنچە ...

كىم سېنى رەنجىتتى، ئازار بەردى سەن گۇناھسىزغا؟
قايسى قاتىل بەردى دەشنەم سەن يېتىمە — پاناھسىزغا؟

يا سېنىڭكى ئۆگەي ئاناڭ دىل ئازار قىلدىمۇ؟
ياكى قوغلاپ ئۆيدىن سېنى، خارۇ زار قىلدىمۇ؟

يا سېنى تەڭتۇشلىرىڭ «يېتىم ئوغلاق» دېدىمۇ؟
ياكى بىر كىم يوللىرىڭغا دەھشەتلىك تۇزاق قۇردىمۇ؟

يا سېنى بەگ قىزلىرى «ئەسكى كۆڭلەك» دېدىمۇ؟
«بىز تەرەپكە كەلمە سەن» دەپ چەتكە سېنى ئۇردىمۇ؟

يا بىر يىگىت: «سۆيدۈم سىنى» دىبان ئالداپ قاچتىمۇ؟
ياكى بوران رومالىڭنى دەشتكە ئالداپ قاچتىمۇ؟

يا سىنىڭ سۆيگەن يارىڭنى «چىرىك» قىلىپ كەتتىمۇ؟
كى جۇدالىق ئوتى سىنى شۇنچە دىل ـ غەم ئەتتىمۇ؟

يا قۇرغۇيۇڭ ئۇچۇپ قولدىن، ئۆزگە قولغا قوندىمۇ؟
قاغا ـ قۇزغۇنلار كىلىپ، ئۇ گۈل شىخىغا قوندىمۇ؟

يا سىنى جاھىل ئاتاڭ ئالتۇن ـ كۈمۈشكە ساتتىمۇ؟
ياش باھاردا ئېچىلمىغان غۇنچەڭنى دەشتكە ئاتتىمۇ؟

ياكى يۇرتىنىڭ ھاكىمى ئۆيۈڭنى ۋەيران قىلدىمۇ؟
ئول قەدىردان ھامىيڭنى زىنداندا قۇربان قىلدىمۇ؟

ئاھ، گۈلۈم، بىلكى سىنىڭ كۆكۈڭنى بىر قارا بۇلۇت
قاپلىغاندۇر، ئەزگەندۇر، سىنى قىلغاندۇر نائۇمۇت ···

يا سىنىڭ كۆكسۈڭگە بىر ياۋايى ئوق تەگكەن بولغاي،
يا بىر يىرگىنچ بىر قارا كۈچ باشىڭنى ئەگكەن بولغاي!

ياكى بىر يىرتقۇچ سىنى يۇتماق ئۈچۈن ئاغزىن ئاچار،
مەزلۇمانە بۇ باشىڭغا شىددەتلىك لاۋا چاچار.

ئۆكسۈمە سەن، دىلبىرىم، ئاھ، ئۆكسۈمە سەن، ئۆكسۈمە،
كۈلپەت ۋە غۇربەت ئېچىدە رەنجىمە سەن، رەنجىمە.

گەرچە بۈگۈن ئۇشبۇ قارا كۈنلەرگە سەن بەندە سەن،
ئەتىگە تەھقىق ياشارسەن يارقىن ئۇلۇغ تاڭدا سەن.

سۇرت يېشڭنى، ئاچ كۆزۈڭنى، تاڭ يۇلتۇزن قارشلا،
يغمدن هېچ نەرسە چقماس، چېلش سۆزنى تاشلما !

1945 ـ يىل 17 ـ ئاۋغۇست، لەنجۇ

قەلەمگە

بەس، قەلەم، كۆرگەن مۇقامغا يورغىلاشتىن توختا سەن،
بارنى سۆزلە، ھەقنى كۈيلە، سەپسەتىلەر ساتما سەن .

نە كېرەك يوق نەرسىلەردىن باش قاتۇرماق شۇنچىلىك،
ساپلىقىڭنى بۇلغىتىپ، ياشلار ئاققۇزماق شۇنچىلىك .

مەن سېنى كۈرەش ئۈچۈن قىيدىم بوۋامنىڭ تىغىدا،
بول ماڭا ئۆتكۈر قىلىچ، ياتما مەزلۇملۇق قىنىدا .

قەغىزىم ئۈستىدە ماڭساڭ، كۈتكىنىمدىن ئىز ياسا،
ھەر چېكىتتە ھۆرىيەت ئىقبالىغا نېگىز ياسا .

كۈيلە تاغ باشىدا بولساڭ، تاغۇ تاشلار تىترىسۇن،
ھەيۋىتىڭدىن ئەزگۈچى ھاكىم سىنىپ قان يىغلىسۇن !

قەغىزىم ئۈستىگە ئەمدى چۈشمىگەي ياش ئىزلىرىڭ،
خوش ـ خوش ئېيتىپ، كەتسۇن ئەمدى بۇ يىغىچان كەزلىرىڭ .

مەن سېنى ماۋزىر قىلىپ، چوڭ جەڭ ئۈچۈن ئاتىدىم،
بىر كېچە گويا خىيالدا ياۋ كۆزىگە قادىدىم .

جەڭدە يەڭگەچ، قەبرىمە «لەۋھە» بولۇپ ياتماقچىسەن،
تۈنلىرىمنى كۈن ياساپ، گۆھەر كەبى ياناقچىسەن .

قىنى ئەمدى كۆيلىگىن ئەسىرىمگە لايىق ناخشىنى،
مەنمۇ تاللاپ يۈرمىدىم سەندىن بۆلەك بىر ياخشىنى !

1945 ـ يىل 15 ـ سېنتەبىر، لەنجۇ

بۆشۈك ئەللىيى

ئانا بۆشۈك تۈۋىدە،
ئاغزى ئەللەي كۈيىدە .
بالا يىغلاپ تىنمايدۇ،
ئۈيقۇ يوقتۇر كۆزىدە .

ئانا ئېيتتى: «قوزىچام،
يۇم - يۇم كۆزۈڭ ئۈيقۇچام،
كىچە ئۇخلاپ دەم ئالغىن،
تاڭ ئاتقاندا تۇر، بالام .

ئەللەي، ئەللەي بىر دانەم،
يۇم - يۇم كۆزۈڭ بىچارەم .
ئۇخلىماستىن يىغلايسەن،
ئۇخلا جېنىم بوتىچام .

مەمىقىمدە سۈتۈم يوق،
سۈت بولغۇدەك يۇتۇم يوق .
قۇرۇق مەمەق نېم بېرۇر،
ئېتىزلىقتىن ئۈنۈم يوق .

ساڭغا كەتتى يېرىمى،
قەرزگە كەتتى بۆلۈگى .

يەنە توشماي تۇرۇپتۇ
بۇ سۇلتاننىڭ تۇلۇمى .

ئاتاڭ بولسا جاڭگالدا،
ئاچ ـ يالىڭاچ شامالدا
ئوتتۇن كېسىپ ئاۋارە،
يېتىپ كېلۇر زاۋالدا .

ئەنە ئىشىك تۈۋىدە،
قانلىق قىلىچ قولىدا،
چېرىك ساقلاپ تۇرۇپتۇ
ئوتتۇن ئالماق كويىدا .

بەرمىسەكمۇ ئالىدۇ،
بەرمەي دېسەڭ سالىدۇ.
قىلچە ئارتۇق گەپ قىلساڭ،
جادىسىغا باسىدۇ.

ئەتە كېلىپ نان دەيدۇ،
ئات ـ ئۇلاغقا يەم دەيدۇ.
بىرى ئۆكسۈپ قالسۇنچۇ،
ھەيدەپ بېرىپ، جان دەيدۇ.

ئەللەي بالام، جان باغرىم،
يۇم ـ يۇم كۆزۈڭ، ئامرىقىم .
ئۆينىڭ ئىچى قاراڭغۇ،
يوقتۇر ساپال چىرىقىم .

ئۇخلا بالام، يالغۇزۇم،
يۇم ـ يۇم كۆزۈڭ، قۇندۇزۇم .

بىزگىمۇ تاڭ ئاتىدۇ،
رەھىم قىلسۇن يۇلتۇزۇم !»

1946 ـ يىل 1 ـ مارت، لەنجۇ

كېچەش

ئەي ئەزىزىم، سال قۇلاق،
كېچەش بىرەي بىر قۇچاق .
كېچىشىم يىقىپ قالسا،
بولسۇن ساڭا بىر ساۋاق .

قاراڭغۇدا دوست تۇتما،
دوست تۇتساڭمۇ قول تۇتما .
قاراڭغۇدا تېپىشقان
«دوستۇڭ» بىلەن يول تۇتما .

سوقمىسى يوق باغچىگە،
ساقچىسى يوق غۇنچىگە ،
قول ئۇزارتما ئالدىراپ
چىنىسى يوق تەكچىگە .

تىكەنلىكتىن گۈل ئۈزمە،
نادان بىلەن گۈل تىزما .
كۆڭلى قىش بىركىمسىگە
دوستلۇق قىلىپ گۈل تۇتما .

گۈل قەدرىنى نە بىلسۇن،
قىشتا باھار نە قىلسۇن .

قېنى قاچقان يۈرەكتە
گۈلگە خۇمار نە قىلسۇن .

كېڭەش دىلنىڭ دورىسى ،
بەلكى ئۈنىڭ دورغىسى .
پىشماي ئۈششۈپ كەتمىسۇن
ھاياتىڭنىڭ غورىسى .

1946 ـ يىل 20 ـ يانۋار ، لەنجۇ

كۇچا يولىدا بىر تۈن

كۇچا يولىدا بىر تۈن،
ئاڭلىدىم بىر نازلىق ئۈن.
تۈنىنىڭ تىلسىزلىقىدىن
كېلەتتى ئۇ يوشۇرۇن.

ئۈن كېلەتتى ئۇزاقتىن،
بەك ئۇزاقتىن - ئۇزاقتىن،
يېرىپ تۈنىنىڭ باغرىنى،
ئۆتۈپ قارا توساقتىن.

ئۈن كېلەتتى تاغلاردىن،
بەلكى سولغۇن باغلاردىن
كىم بىلۇر ئۇ قايغۇلۇق،
قەلبى قانلىق داغلاردىن.

ئۈن كېلەتتى نالىلە،
كىملەرنىڭدۇر زارىلە،
ئۇزاقلاردىن داۋالغۇپ،
مەسۇمانە ھالىلە.

قىزىقىپ سالدىم قۇلاق،
چېكىپ قەلبىم دەرد - پىراق.

دېدىم: «ياردىن كەلدىمۇ؟»
ئالدىم جاۋاب بىر قۇچاق :

يار دېسەڭ، ياردىن كېلۇر،
بەلكى دۇتاردىن كېلۇر.
بەختى قارا ھەم تۇتقۇن،
كۆزى خۇماردىن كېلۇر.

مۇڭ دېسەڭ، مۇڭدىن كېلۇر،
مۇڭلۇق بىر تۈندىن كېلۇر.
تۈنگە تۇتقۇن مەسۇمە
ھەر يان بۇلۇڭدىن كېلۇر.

زار دېسەڭ، زاردىن كېلۇر،
بەختى تارماردىن كېلۇر.
ملك بىر يىگىت چىرىگەن
قانلىق دىۋاردىن كېلۇر.

دەرد دېسەڭ، دەردمەن ئۈنى،
بەلكى يىرتىق چەكمەن ئۈنى.
ياكى بىر ئېتىزدىكى
كۆزى ياشلىق كەتمەن ئۈنى...

تىندى ئۈن، تىندى ھاياجان،
تىندى گويا تەندە جان .
تىنمايىن يانغىن كۆڭۈل
تۈن بويى چەكتى پىغان .

1946 ـ يىل 26 ـ نويابىر، ئۈرۈمچى

مۇزلىغان شەھەر

(ئۇرۇمچىنىڭ قىشى)

مۇزلاق كوچىنىڭ تاملىرى قىيسىق،
مەھزۇن[1] شەھەرنىڭ دەملىرى سىقىق .
بۇلۇڭ - پۇچقاقنى قويماي چارلىدى
قىشنىڭ ساقچىسى چېلىپ ئىسقىرىق .

كۈنىنىڭ ئەسرى يوق، ھاۋا تۇمانلىق،
يەرلەر تىترىشۇر، مۇزلىغان جانلىق .
ھەرنە شادلىقتىن جۇدادۇر ھايات،
ئاڭلىنۇر ھەر ئۈن مۇڭلۇق، يىغانلىق .

كۆزلەر غەزەپلىك، قاپاقلار تۈرۈك،
ھاياتنىڭ دېمى سىقىق ۋە ئۈزۈك .
مۇزلىغان شەھەر باھارنى چىللاپ ،
ئاچچىق ئۈن بىلەن چالاتتى گۈدۈك .

تۇرخۇن تۈۋىدە يىرتىق كۆن ئۆتۈك،
چورۇق تىترەيدۇ تاپىنى تۆشۈك .
مەسۇم گۆدەكلەر چىرايى سېرىق،
قوللار سۇنۇلغان، بويۇنلار پۈكۈك .

دوقمۇش ـ دوقمۇشتا چولاق كەتمەنلەر،
دۆغدىيىپ يۈرگەن يىرتىق چەكمەنلەر.
پارچە نانغا زار، تېلمققان كۆزلەر،
چەرخلىرى سۇنۇق يەمسىز تۈگمەنلەر.

مۇزلامىش شەھەر، مۇزلامىش ھېسار،
قوۋۇقلار سۇنۇق، كونا بىر مازار.
شەھەر ئۈستىدە لالما بۇلۇتلار
ئوزۇق ئىزدىشىپ قىلىدۇ شىكار.

كۆزلەر غەزەپلىك، قاپاقلار تۈرۈك،
ھاياتنىڭ يېپى ئۈلاق يا ئۈزۈك.
مۇزلىغان شەھەر باھارنى چىللاپ،
ئاچچىق ۋارقىراپ چالىدۇ گۈدۈك!

1946 ـ يىل 5 ـ دېكابىر، ئۈرۈمچى

① مەھزۇن — غەمكىن، قايغۇلۇق.

باھار چىللايمەن

زېرىككەچ جانلار بۇ زىمىستاندىن،
جانۇ جانىمدىن باھار چىللايمەن .
تۈنلەر - كېچىسى ھۇۋلىغان شىردەك
ئاھ - پىغانىمدىن باھار چىللايمەن .

نە تاقىتىم بار، نە سەۋرىم ئەمدى،
قايناق بىر قازان يۈرىكىم ئەمدى،
گويا بىر ۋولقان تىلىكىم ئەمدى،
شۇ ۋولقانىمدىن باھار چىللايمەن .

ئۆلۈمدىن ئارتۇق يىغلاپ ئولتۇرماق،
مىراسىمدى بۇ ياشلار ئاققۇزماق؟
خائىنلار ئىشى باش ئېگىپ تۇرماق،
پاك ۋىجدانىمدىن باھار چىللايمەن .

شۇنى كۈيلەيمەن زىمىستاندىمۇ،
تىلىم زەنجىردە باغلانغاندىمۇ،
كۆكرەككە نەيزە قادالغاندىمۇ،
ئىسسىق قېنىمدىن باھار چىللايمەن .

ئۈمىدىم بۈگۈن خىيالدىن يۈكسەك،
ئۈمىد بېغىدا ئاچتى كۆپ چېچەك،

خىيالدىن ئارتۇق تاشقىن بۇ تىلەك،
كۈرەشچان تاڭدىن باھار چىللايمەن .

باھار چىللايمەن، باھار چىللايمەن،
خەلق بەختىگە بىر يار تىلەيمەن .
ئارزۇيۇم باھار، ئۈمىدىم باھار،
ئۇندىن ئۆزگىگە كۆڭۈل بۆلمەيمەن .

باھار چىللايمەن، باھار چىللايمەن،
خەلق مۇڭى شۇ، شۇنى كۈيلەيمەن .
بوۋامىز ماڭا شۇنى ئۆگەتكەن،
ئۇندىن ئۆزگىنى نىچۈك سۆيەي مەن .

باھار چىللايمەن تۈنلەر - كېچىسى،
مەيلى توزۇسۇن ئۆمرۈم غۇنچىسى .
رازىمەن شۇندىن، قىلچە ئارمان يوق،
بولالىسام مەن خەلق مۇڭچىسى .

1947 - يىل 29 - يانۋار، ئۈرۈمچى

ئۇچراشقاندا

(بىر شائىرغا تەقلىد)

سەھەر كۆرگەن چېغىم كۆزۈم سۇلتانىنى،
دېدىم: سۇلتانمۇ سەن؟ ئۇ دېدى: ياق - ياق.
كۆزلىرى يالقۇنلۇق، قوللىرى خىنىلىق،
دېدىم: چولپانمۇ سەن؟ ئۇ دېدى: ياق - ياق.

دېدىم: ئىسمىڭ نېمە؟ دېدى: ئايخاندۇر،
دېدىم: يۈرتۈڭ قەيەر؟ دېدى: تۇرپاندۇر.
دېدىم: باشىڭدىكى؟ دېدى: ھىجراندۇر،
دېدىم: ھەيرانمۇ سەن؟ ئۇ دېدى: ياق - ياق.

دېدىم: ئايغا ئوخشار، دېدى: يۈزۈممۇ؟
دېدىم: يۇلتۇز كەبى، دېدى: كۆزۈممۇ؟
دېدىم: يالقۇن چاچار، دېدى: سۆزۈممۇ؟
دېدىم: ۋولقانمۇ سەن؟ ئۇ دېدى: ياق - ياق.

دېدىم: قىياق نەدۇر؟ دېدى: قاشىمدۇر،
دېدىم: قۇندۇز نەدۇر؟ دېدى: ساچىمدۇر.
دېدىم: ئون بەش نەدۇر؟ دېدى: ياشىمدۇر،
دېدىم: جانانمۇ سەن؟ ئۇ دېدى: ياق - ياق.

دېدىم: دېڭىز نەدۇر؟ دېدى: قەلبىمدۇر،
دېدىم: رەنا نەدۇر؟ دېدى: لېۋىمدۇر.

دېدىم: شېكەر نەدۇر؟ دېدى: تىلىمدۇر،
دېدىم: بىر ئاغزىمە؟ ئۇ دېدى: ياق - ياق.

دېدىم: زەنجىر تۇرار، دېدى: بويىنۇمدا،
دېدىم: ئۆلۈم باردۇر، دېدى: يولۇمدا.
دېدىم: بىلەزۈكچۇ؟ دېدى: قولۇمدا،
دېدىم: قورقارمۇ سەن؟ ئۇ دېدى: ياق - ياق.

دېدىم: نېچۈن قورقماسسەن؟ دېدى: تەڭرىم بار،
دېدىم: يەنىچۇ؟ دېدى: خەلقىم بار.
دېدىم: يەنە يوقمۇ؟ دېدى: روھىم بار،
دېدىم: شۈكرانىمۇسەن؟ ئۇ دېدى: ياق - ياق.

دېدىم: ئىستەك نەدۇر؟ دېدى: كۆڭلۈمدۇر،
دېدىم: چىلىشماققا؟[1] دېدى: يولۇمدۇر.
دېدىم: ئۆتكۈر نېمەڭدۇر؟ دېدى: قولۇمدۇر،
دېدىم: ساتارمۇ سەن؟ ئۇ دېدى: ياق - ياق…

1947 - يىل 8 - مارت، ئۈرۈمچى

① چېلىش — كۈرەش. كۈرەش قىلىش.

غەزەل

گۈلمىدۇر، غۇنچەمىدۇر، خىيالدىكى گۈلزارمىدۇر،
يا خىيالچان قەلبىمدە رىشتى چىگىلگەن يارمىدۇر؟
تاڭ شامالىدىن يېتىشتى بۇ دىماغىمغا ئەتىر،
ھىدلىرى خۇش پۇرىغان سەبزۋار باھارمىدۇر؟
چۈشتە كۆرگەن باغچە ئىچىدە گۈل پۇراپ يۈرگەن چېغىم،
پۇرچىلىپ سولغان كۆڭۈلنى بەزلىگەن دۇتارمىدۇر؟
دەردلىرىم ـ ھەسرەتلىرىمدىن ملڭ شىكايەت ئەيلىسەم،
كۆز ياشىم دەرياسىدا بىللە ئاققان دىلدارمىدۇر؟
تۈن ئازابى بىرلە ھەردەم قان يۇتۇپ زار يىغلىسام،
تاڭ شامالىدىن يېتىشكەن خۇشناۋا ئەقبارمىدۇر؟
تاڭ سىغىنچى بىرلە ئۆتكۈر زارىقىپ ئېيتتى غەزەل،
بۇ غەزەلنى ئاڭلىماققا ئىختىيارىڭ بارمىدۇر؟

1947 ـ يىل 13 ـ مارت، ئۈرۈمچى

جەنۇبقا خەت

ئەي جەنۇب، دەردمەن جەنۇب، ئەي مۇڭلىنىپ ياتقان جەنۇب،
خۇددى تارىم سۈيىدەك كۆز ياشلىرىڭ ئاققان جەنۇب .
گاھ يانار تاغدەك يېنىپ سەن، پارتلىدىڭ يالقۇن چېچىپ،
ئەمدى تۇتقۇن شىر كەبى مەيۇسلىنىپ ياتقان جەنۇب .

كۆپتىن ئەمدى قايىندى مۇڭلىرىڭ، ئاھ ـ زارلىرىڭ،
كەتتى ھەسرەت ئىچىدە نې كۈرەشچان ئەرلىرىڭ .
ۋەھشىي بىر ئورمان بولۇپ قالدى خىيالىڭ باغچىسى،
تەگرىگە يەتمەي ئۆتەرمۇ ئاھلىرىڭ، پەريادلىرىڭ !

يىغلاپ ئۆتتى سەن ئۈچۈن ئەسرىمىزنىڭ قانچىسى،
بۇ يىغىغا باقمىدى جەبىر ـ زۇلۇمنىڭ قامچىسى .
كەلمىگەي ھېچكىم بېشىغا ساڭا كەلگەن كەلگۈلۈك،
ھېچ ئۈزۈلمەسمۇ بۇ قۇللۇق زەنجىرى ـ ئارغامچىسى؟

ياق، ئۈمىد بولغاي سېنىڭ ئارزۇلىرىڭنىڭ قولدىشى،
تاڭ ئېتىپ ئەلۋەتتە بىر كۈن سۈرتۈلەر كۆزنىڭ يېشى.
كۈيلە ـ كۈيلە ئەرك ـ ئازادلىق كەتسە بۇ ئۆتكۈر بېشى،
قالغۇسى خانتەڭرىدە مەغرۇر كۈلۈپ قەبرە تېشى .

1947 ـ يىل 30 ـ ئاۋغۇست، ئۈرۈمچى

ئەلۋىدا ساڭا

تۇيدۇم بىر تۇيغۇ ھايات چېھرىدىن،
كۆكلەم قىزىنىڭ سولغۇن مېھرىدىن .
جۇدامىش كۆڭۈل باھار بەھرىدىن،
سۆيۈملۈك كۆكلەم، ئەلۋىدا ساڭا !

ئىشتىسەم بۇگۇن پەرى كېتەرمىش،
كۆز شامالىرى يېتىپ كېلەرمىش .
قۇشلار ياتىقى بوشلا قالارمىش،
ھەيۇتىم كۆكلەم، ئەلۋىدا ساڭا !

تۇيدۇم بىر تۇيغۇ قۇشلار كۆزىدىن،
مەيۇسانە ھال ياغار يۈزىدىن .
كېتەرمىش بۇگۇن بىزنىڭ يېزىدىن،
ئىلھامىم كۆكلەم، ئەلۋىدا ساڭا !

بۇلبۇل ئۈنىغۇ كەلمەس قۇلاققا،
مېنىڭ ئۈنۈمۇ يەتمەس ئۇزاققا .
بەلكى جانانمۇ چىقماس بۇلاققا ،
ئامرىقىم كۆكلەم، ئەلۋىدا ساڭا !

تەبىئەت نازى جىلۋىگەر چاغدا،
سۇمبۇل ـ رەيھانلار گۈللىسە باغدا،

ئۆتتى بۇ ئۆمرۇم دەشت بىلەن تاغدا،
گۈزەلىم كۆكلەم، ئەلۋىدا ساڭا !

ئەلۋىدا ئېيتىپ قالدىم مەن بۈگۈن،
مەڭگۈلۈك سۆيگۈم روھىمدا پۈتۈن،
يەنە كېلەرسەن باھارىم بىر كۈن،
پەرىشتەم كۆكلەم، ئەلۋىدا ساڭا !

1947ـ يىل 18 ـ سېنتەبىر، ئۈرۈمچى

ياشلىق

ياشلىق چېغىم ـ گۈل بېغىم،
قەدرى ئۇلۇغ بىر چېغىم،
ھەيۋەتىم ھەم سۆلتىم،
ھەم يۆلەنچىم، زور تېغىم .

ياشلىق، تىرىش زامان شۇ،
بىلمەك — قۇتلۇق نىشان شۇ.
بىلىم تاپماي قۇتۇلۇش
ھېچبولمىغان خىيال ئۇ .

بىلمەكنىڭ چېغى ياشلىق،
ئىلھامنىڭ بېغى ياشلىق،
ھاياتنىڭ بىر قاچا سۇت،
قايمىقى، يېغى ياشلىق .

بىلمەك ـ ئەرنىڭ زور ئىشى،
پەرق قىلىنماس ئەر تېشى .
ھېچكىم سېنى يەكلىمەس،
بىلىك يۇرتى ئۆركىشى .

بىلەي دېسەڭ، بىلىك كۆپ،
ھاياتىڭدا بىتىك كۆپ .

ئەگەر غەيرەت قىلمىساق،
بىر ھەرپىمۇ بىلمەك يوق…

«ئۇزغان ئۆمۈر ـ ئاتقان ئوق»،
ياشلىق كېتىپ قايتقان يوق.
پەيغەمبەرمۇ، سۇلتانمۇ
تاغدەك ئۆمۈر تاپقان يوق.

قۇياش پاتسا مەغرىبتىن،
تۇغۇر ئەتە مەشرىقتىن.
ياشلىق كېتىپ بىر يولى،
قايتمىغان ھېچ تارىختىن.

كۆكلەم كېتىپ كەلگەن بار،
جانان ئىستەپ سۆيگەن بار.
كەتكەن ياشلىق ئارقىدىن
كىم قوغلىشىپ يەتكەن بار؟

كۈزدە غازاڭ بولغان گۈل
كۆكلەمدە قۇچار بۇلبۇل.
ئارچا ياغىچى كۆيسە،
كۈل قالارىن ئوبدان بىل.

«قۇتادغۇ»[1]نى پۈتكەن «خاس»[2]،
بىلىكتىن تاپتى ئاساس.
بىلىكتىن مەھرۇم كىشى
ئوچۇق كوردۇر ھەمدە گاس.

ئۆگەن ياشلىق، چېلىشقىن،
بىلىك تېغىغا ياماشقىن.

بىر يىقىلساڭ، بىر قوپۇپ،
ھاياتقا كەڭ يول ئاچقىن !

1947 ـ يىل 2 ـ ئۆكتەبىر، ئۈرۈمچى

① قۇتادغۇ — «قۇتادغۇ بىلىك» .
② خاس — يۈسۈپ خاس ھاجىپ .

يۇرتۇم قالدى

(1937 ـ يىلى ماخوسەن باندىتلىرى تەرىپىدىن گەنسۇغا
ئېلىپ كېتىلگەن بىر خوتەنلىك قىزنىڭ ئاغزىدىن)

مەن تۇغۇلۇپ ئويناپ ئۆسكەن
قىزىلگۈلدەك باغلار قالدى،
ئېگىز ـ ئېگىز، خوي چىرايلىق
ياقۇت تاشلىق تاغلار قالدى.

بۇغا ـ مارال پادا ـ پادا
ئويناپ يۈرگەن سايلار قالدى.
تاغ باغرىدا ئويناپ سەكرەپ
بوتىچاقلار، تايلار قالدى.

ئېگىز تاغنىڭ يان باغرىدا،
سۇلار ئېقىپ ھەر يانىدا،
قۇشلار سايراپ كەڭ قوينىدا،
يېشىل ـ يېشىل قىرلار قالدى.

ئەگىپ ـ ئەگىپ بويلاپ ئاققان،
چۇرۇق ـ چۇرۇق ئويناپ ئاققان،
ئاق كۈمۈشتەك پاللىدىغان
بالدىن تاتلىق سۇلار قالدى.

سۇ بويىدا شىلدىرلىشىپ،
تەزىم بىلەن باش ئېگىشىپ،
مەن يېتىمنى ئۇزىتىشىپ
لەيلى ـ مەجنۇنتالالار قالدى .

جىمجىت كوچا، ئايدىڭ كېچە،
بۇلاق بويىلاپ باغچە ـ باغچە،
يۇلتۇز ساناپ تاڭ ئاتقۇچە
ئويناپ ئۆتكەن چاغلار قالدى .

چۆللەر ئارا غېرىب باشىم،
قۇرۇمايدۇ كۆزدە ياشىم .
قىيامەتلىك قېرىنداشىم —
كۆيۈمچانىم دوستلار قالدى .

قالدى يۇرتۇم، قالدى تەختىم،
قالدى مېنىڭ ھۆر جەننىتىم.
ياۋ قولىدا قارا بەختىم،
ئالتۇن بۆشۈك يۇرتۇم قالدى .

1947 ـ يىل 12 ـ دېكابىر، ئۈرۈمچى

كەل ـ كەل سابا

تاقىتىم تاق بولدى، كەل ـ كەل ئەي سابا، كۆپ قىينىما،
كەل، جىنىم بولسۇن بورىيا، كۆپ قىينىما .

تاشلىدىڭ، كەتتىڭ بىغەمدىن تۇرنىدەك پەرۋاز بىلەن،
تۇرنىلارمۇ قايتتىغۇ، كەل بىۋاپا، كۆپ قىينىما .

مەن نىيەتي، سەندەك قاناتىم بولمىسا تاغ ئاشقىلى،
بىلمىدىڭمۇ بىر ئەسىر مەن، دىلرەبا، كۆپ قىينىما .

ھىچ ئەسىر مەندەك قارا قىسمەتكە بولماس مۇپتىلا،
پۇت ـ قولۇم زەنجىردە، تىل سۆزدىن جۇدا، كۆپ قىينىما .

باغلىسا پەرھادنى خۇسراۋ، ئاغزىنى بوغقان ئەمەس،
مەن ئۇچۇن ئىسمىڭنى ئېيتماقمۇ گۇناھ، كۆپ قىينىما .

كەزسىمۇ چۆللەردە مەجنۇن ئاھلىرى ئازاد ئىدى،
كاشكى بولسا شۇ باياۋان كەڭ دالا، كۆپ قىينىما .

كەل سابا، كەل ـ كەل سابا، يەتتى مۇرۇۋۋەتنىڭ چېغى،
بولمىغاي زۇلمەتتە ئەل جاندىن جۇدا، كۆپ قىينىما .

1948 ـ يىل 5 ـ ئاپرېل، ئۈرۈمچى

ئارمان نېمە

بولمىسا جانىم ئارا ئىشقىڭ، ماڭا بۇ جان نېمە،
سادىغاڭ بولسۇن بۇ جان، سەندىن بۆلەك جانان نېمە .
كۆلمىسە جۇشقۇن خىيالىم ئاسمىنىدا ئايتېپىڭ،
مەن ئۈچۈن ئالەم نېمەيۇ گۆر نېمە، بوستان نېمە .
ھېچ تېگىشمەس بىر كۇنۇڭنى دەۋرى ـ دەۋرانغا كۆڭۈل،
بولمىسا ۋەسلىڭ نېسىۋە، ماڭا مىلك دەۋران نېمە .
ئۆتتى باشتىن شۇنچە يىللار قالدۇرۇپ ماڭلايدا ئىز،
بولسا سەندىن بىر خەۋەر، ئۆمرۇم ئۈچۈن پۇشمان نېمە .
تەلمۈرۈپ شۇنچە يولۇڭغا ئاقتى كۆزنىڭ نۇرلىرى،
چاڭلىرىڭنى تۇتىيا قىلسامىدىم، ئىمكان نېمە .
گۈلنى ھەر تاڭدا كۆرۈپ، بۇلبۇل يەنە قىلماي شۇكۇر،
شۇنچە نالە ئەيلىسە، ئۇ نېمىدېگەن نادان نېمە .
كاشكى مەن ئۆمرۈمدە بىر كۆرسەم سېنى، ئاي يۈزلۈكۈم،
جان بېرىپ ئۆلسەم شۇ دەم، دۇنيا ئارا ئارمان نېمە .
ئاھ ئۇرۇپ ئۆتكۈر ئادا بولدى قەلەندەردەك كېزىپ،
يوقمىدۇر شۇنچە جاھاندا دەردكە بىر دەرمان نېمە !

1948 ـ يىل 12 ـ ئاپرېل، ئۈرۈمچى

كىشەن

كىشەنىنىڭ تۈرى كۆپ، سۈرىمۇ يامان،
بازغاندىن قورقىدۇ ئەمما ھامنى .
ۋە لېكىن گۆرۈنمەس بىر كىشەن باركى،
ھەرقانداق كىشەندىن شۇدۇر يامنى .

ئۇ قولدا بولمايدۇ يا پۇتتا ئەمەس،
چىرىيىدۇ قەلب ئۇنىڭ كاساپىتىدىن .
خۇدايىم ساقلىسۇن ھەر بەندىسىنى
ئاشۇنداق كىشەنىنىڭ ئاسارىتىدىن .

1948 ـ يىل، ئۈرۈمچى

يېتەر، ئەي چەرخ

يېتەر، ئەي چەرخ، بۇ ھىجراندا مېنى يىغلاتما ئارتۇقچە،
كېرەكتۇر يارغا كۆز ياشىم، ئۇنى خورلاتما ئارتۇقچە.
مۇھەببەت مەنزىلى قاتتىق ئىكەن، تاشلىق داۋانى كۆپ،
يىقىلدىم پۇتلىشىپ قانچە، يېتەر، غۇلاتما ئارتۇقچە.
تاپالماي ۋەسلىگە يولنى، ئاداشتىم چۆلدە مەجنۇندەك،
چۆلىستان ئىچرە سەراپقا[1] مېنى ئالداتما ئارتۇقچە.
گۇناھىم سۆيگۈدىن ئۆزگە نېمىدۇر بىلمىدىم ئەسلا،
يۇسۇپتەك خارۇزار ئەيلەپ، قۇلۇم دەپ ساتما ئارتۇقچە.
جاھاننى باستى پەريادىم، ماڭا بۇلبۇلمۇ ھەيراندۇر،
ئوقۇپ سەن گۈلگە ئەپسۇنلار، ئۇنى ئۇخلاتما ئارتۇقچە.
تېشىپ باغرىمنى قان قىلدى جۇدالىق ئوقلىرى كۆپتىن،
يېتەر بۇ زۇلمۇ بىداتلىق، يەنە ئوق ئاتما ئارتۇقچە.
تونۇردەك يانمىسا قەلبىم، بولۇرمۇ ئاھلىرىم يالقۇن،
يەنە كۆيدۈرگىلى، ئەي چەرخ، يېتەر، ئوت ياقما ئارتۇقچە.

1948 ـ يىل 5 ـ سېنتەبىر، ئۈرۈمچى

[1] سەراپ — ۋىلىل، ئېزىتقۇ، ئالۋۇن.

قايتش

قايتتىم ئەمدى بۇ تامان،
جەنۇب ئۇيقۇسى قالدى .
ئۇيقۇلۇق كۆزلەرسىرى
دىلدا قايغۇسى قالدى .

ئىختىيار تاپسام ئۆزۈمدە
سىر چېچىشماقنى ئۇ كۈن،
ياش خىيال بەگباش چىقىپ،
ئەقىل ئوردىسى قالدى .

چاڭقىغان مەھزۇن يۈرەك
تاپسا جەنۇبتىن چەشمەسىن،
نېگەدۇر قايتتىم بۇيان ؟
كۆڭۈل ئارزۇسى قالدى .

ھەر تەپەككۇر ئەيلىسەم،
قانماس ئىكەن بۇ ياش يۈرەك .
قىچقىرىپ سىرلىق تاۋۇشلە
بوۋام قەبرىسى قالدى .

ھەم زىيارەتگاھىم ئىدى
ھەر كۆرۈنگەن ئەسكى تام،

كۆمۈلۈپ تۇمان بىلەن
مومام ھۇجرىسى قالدى .

ياشلىقىم — بەڭباشلىقىم،
ئېچىپ سۆيگۈ شەربىتىن،
ئەمدى كۆكسۈمدە مېنىڭ
پىراق سونگۇسى[1] قالدى .

ۋىسال دەپ تاغلار ئارا
ياغرىسا پەرھاد كۈيى،
بىرگىنە چاقناپ خىيالىم،
نىگار تۇيغۇسى قالدى .

ھەر جاراڭلىق ئۈنلىرىم
ياندى سامادىن ئاقۋەت .
ھەر شېھىتنىڭ قەبرىسىدە
كېپەنسىز مۇردىسى قالدى .

تەئەججۈپ ئەيلىمە، ئۆتكۈر،
بۇ شورلۇق ھالىڭە سەن .
شۈكۈركىم، ھەربىر يۈرەكتە
ۋەتەن سۆيگۈسى قالدى !

1948 - يىل 22 - سېنتەبىر، ئۈرۈمچى

① سونگۇ — نەيزە .

تاماكا بايان[1]

توسما مېنى يار، چېكەي بىر نەپەس،
ئۆرگۈلدى پەلەك، تاماكا بايان.
ئەمەستى ماڭا چېكىش بىر ھەۋەس،
كۆيدۇ يۈرەك، تاماكا بايان.

يانار تاغ ئىچى بولغاچقا يالقۇن،
دائىم ئۈستىدىن كەتمەيدۇ تۈتۈن.
ھەيران قالمىغىن چىقسا ئاغزىمدىن
كۆكۈچ چەمبىرەك، تاماكا بايان.

بىلمەن دىلدار، يۇتىمەن زەھەر،
تېگەر ھەر سائەت يۈرەككە نەشتەر.
ۋە لېكىن شۇنى ئىستەيدۇ كۆڭۈل،
ئەمەسمەن گۆدەك، تاماكا بايان.

سارغايدى دېمە رەڭگىمنى جانان،
نىكۇتىن ئەمەس مېنى سارغايتقان.
بېغىمنى كەچ كۈز بورىنى باسسا،
سولمامدۇ چېچەك، تاماكا بايان.

قاچانكى باقسام غەمكىن يۈزۈڭگە،
ئاچچىق ياشلىرىم تولۇر كۆزۈمگە.

قايغۇ ـ ئەلەمنى باسمش دەيدۇ
شۇ كۆكۈچ تۇتەك، تاماكا بايان .

توسما مېنى يار، چېكەي بىر نەپەس،
چەكمەي دېسەممۇ، بۇ مەيلىم ئەمەس .
مەيلى ئەمەسمۇ شۇ زەھەر بىلەن
سەگسە يۈرەك، تاماكا بايان .

1948 ـ يىل 12 ـ دېكابىر، ئۈرۈمچى

① «تاماكا بايان» دېگەن بۇ سۆز قۇمۇل خەلق قوشاقلىرىدىن پايدىلىنىلدى .

خەجلە، خائىنلار خەجلە

(قورچاق شىنجاڭ ئۆلكىلىك ھۆكۈمەتنىڭ ئەمەلدارلار ئۈچۈن بەلگىلىگەن
1949 – يىللىق خىراجەت ئىسمىيىسىنى كۆرگەندە)

خەجلە، خائىنلارەي، خەجلە، بۇ ئەلنىڭ مالىنى خەجلە،
يېتىشمەي قالسىلار ئۇ ھەم، ئېلىپ سەن جانىنى خەجلە .
خېنىمغا ئوسما دەپ خەجلە، بېگىمگە تاسما دەپ خەجلە،
تالان ـ تاراجدىن قالغان پارچە نانىنى خەجلە .
دېھقانغا ئاچقۇزۇپ بوزنى، دۇكاندا توقۇتۇپ بۆزنى،
سېلىپ ئالۋاننى يۈز قاتلام، ئېچىپ سەن قانىنى خەجلە .
كۆلدە بېلىقى كۆپ دەپ، يەر ئاستى بايلىقى كۆپ دەپ،
قەدەمدە مىڭ تېپىپ ھىيلە، ئېچىپ سەن كانىنى خەجلە .
پالانى ئاقچىدۇر ـ كۆكچى، بۇ ئۆتكۈرمۇ يامان دوقچى،
دەپ پارچىلاپ بۇ مىللەتنى، سېتىپ ۋىجدانىنى خەجلە .

1949 ـ يىل 8 ـ يانۋار، ئۈرۈمچى

مۇھەببەت ھەققىدە غەزەل

مۇھەببەت شامدىنى شامسىز قالالماس ھېچقاچان، جانان،
چىراغسىز قالسىمۇ مېھراب ۋە ھەتتا مەككىدە بىر ئان .
تاپار مەجنۇن كېزىپ ئۆتكەن باياۋان ـ چۆلنى چىن ئاشىق،
كۆمەلمەس چۈنكى بۇ سۆيگۈ ئىزىنى ھېچ شامال ـ بوران .
ئۇدۇم بوپقالدى كۆڭلۈمدە مۇھەببەت جامىغا ھېرىسلىك،
بوۋام ئىچكەندى چۈنكى بۇ جامنى تولدۇرۇپ چەندان .
غۇلام بولماقنى ئىستەيدۇ مۇھەببەت ئەھلىگە كۆڭلۈم،
تېگىشمەسمەن بۇ دۆلەتنى قېشىمغا كەلسىمۇ سۇلتان .
«رىيازەت ئوتىدا تاۋلا يۈرەكنى» دەر ئىدى پەرھاد،
شۇ تەلىم دىلغا جايلاشقاچ، ئوقۇرمەن يۈز تۈمەن شۈكران .
ئاقار تارىم سۈيى بىر كۈن كۈمۈشتەك يالتىراپ ئەركىن،
ۋىسال مەۋجىدە ئۆتكۈرمۇ بېلىقتەك قىلغۇسى جەۋلان .

1949 ـ يىل 5 ـ ئىيۇن، ئۈچتۈرپان

تاك زىياسى يوقمدۇر

بۇ قارا ھىجران تۈنىنىڭ ئىنتىھاسى يوقمدۇر،
ۋەسلى دىدار كۈنلىرىنىڭ ئىپتىداسى يوقمدۇر؟
ئۆلگۈدەك جانىمغا تەگدى ھىجىر ئاخشامى يامان،
بىر خەۋەر كەلسە نە بولغاي، تاڭ ساباسى يوقمدۇر؟
بىر نەپەس يۈز يىل بىلىندى ئىنتىزارلىق دەستىدىن،
تەشنەئى قەلبىم ئۈچۈن نەشئۇ نەماسى يوقمدۇر؟
ئۆرتىدى جىسمىمنى ھەر دەم دىلدا يالقۇنلاپ كۆيۈك،
خەستە دىلغا بىر شىپا دورا ـ داۋاسى يوقمدۇر؟
يار خىيالى بىرلە سولدۇم، يەتتى ئۆمرۈمگە خازان،
تەنگە جان بەخش ئەتكىلى كۆكلەم ھاۋاسى يوقمدۇر؟
بۇ جۇنۇنلۇق دەشتلىرى كەڭ، مېنى ئازدۇردى تالاي،
ئەمدى يول كۆرسەتكۈچى بىر رەھنەماسى يوقمدۇر؟
كەتمىگەي ئارماندا ئۆتكۈر كۆزدە قانلىق ياش بىلەن،
يىرتقىلى تۈن پەردىسىنى تاڭ زىياسى يوقمدۇر؟

1949 ـ يىل 8 ـ ئىيۇن، ئۈچتۇرپان

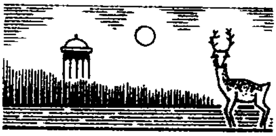

خەلق ماقاللىرىدىن ئىقتىباسلار[1]

ئالىمگىنى كەڭ ياراتتىڭ، زامانەگىنى تار،
زالىمگىنى بەگ ياراتتىڭ، ئالىمگىنى كار.
كوزا چاققان تاپتى دۆلەت، تاپتى ئىززەت، تاپتى بەخت،
سۈنى كىم كەلتۈرسە، بولدى ھەر قەيەردە خارۇزار.
قاغا تاپتى ئېتىبار، بۇلبۇل نەزەردىن يىراق،
چېتىلىپ قالدى ئېشەكنىڭ قۇيرۇقىغا بۇغرا ـ نار.

كەتمەن دېگەننى بىز چاپساق، يېتىپ يەيدۇ خىموزا[2] ،
بىر زاغرىنى زولۇق يەپ، ئۈچ كۈن تۇتىمىز روزا .
دەي دېسەم گەپ بولىدۇ، دېمەي دېسەم دەرد بولىدۇ،
تارتىپ كۆرگىلى دەردنى تېپىلارمۇ تارازا !
ھەر ئىشنىڭ ئامالى بار، ھەر گەپنىڭ زامانى بار،
كۈندە سۇنمىغان بىلەن، كۈندە سۇنار كوزا .

كۆرمەيىن باستىم تىكەننى، تارتاردۇرمەن دەردىنى،
كۆرسەم ئەردىم، باسماس ئەردىم، تارتماس ئەردىم دەردىنى.
تارتا ـ تارتا دەرد ـ ئەلەمنى زەپىران بولدى يۈزۈم،
قاينىمى تاشقان بۇلاقتەك توختىماس ياشلىق كۆزۈم .
كۆز يېشىم دەرياسىدا غەرق بولسا جانىم، ياخشىراق،
چۈنكى كۈندە مىڭ قېتىملاپ ئۆلتۈرەدۇر ئەل يىراق .
بولمىغاي ھېچكىم مېنىڭدەك بەختى قاچقان ناتىۋان،
ناتىۋان بولسا بولۇر، بولماس مېنىڭدەك باغرى قان .

باغرى قان بولغان كىشىنىڭ دەردىنى دەردمەن بىلۇر،
دەردى يوق بىدەرد كىشىلەر بەلكى دەردمەندىن كۇلۇر.
كۆلمىگەي ھېچكىم بىراۋدىن، ئۆتنە ئالەم بۇ زامان،
ياخشىنى يامان دېگەن يامان ئۆزى قالماس ئامان.
كۆرمەيىن باسما تىكەننى، تارتما ھەرگىز دەردىنى،
يۇرمىگىن ئاخىر كىيىپ مەندەك كۇلاھۇ جەندىنى.

1949 - يىل ئىيۇل، ئۈچتۇرپان

① ئىقتىباس — پايدىلىنىش ئاساسىدا يېزىلغان ئەسەر.
② خىيموزا — خەلق تىلىدا «يامۇل ئەمەلدارلىرى».

قەلبىم باھار

ئوت بىلەن كۆيمەكنى ئۆز جانىمغا قىلدىم ئىختىيار،
ئىختىيار قىلماس ئىدىم، ھوشۇمنى ئالدى بىر نىگار.
بىر نىگاركىم، لۇتفى ئەيلەپ تەنگە جان بەرگەن ئۆزى
ھەم يەنە خەنجەر بىلەن باغرىمنى قىلدى لالىزار.
ملك شۇكۇر دەيمەن بۇڭا، يوقتۇر پۇشايمانىم مېنىڭ،
كى قىزىلگۇلنىڭمۇ ھۆسنى ھەم بويى، ھەم خارى بار.
گەر تىكەنلىك دەپ گۇلدىن كەچسە بۇلبۇل بىر نەپەس،
تاپماس ئەردى بۇ جاھاندا قاغدەكمۇ ئېتىبار.
چىقمىغاي ھەرگىز دىلىمدىن يار سىلىپ قويغان كۆيۈك،
چۈنكى شۇ دەرد بىرلە كۆڭلۈم ھەم يارا، ھەم بەختىيار.
ھېچ سىغىشماس تەنۇ جانىم ئەمدى بىدەردلىك بىلەن،
يۈرگۈچە بىدەرد ياشاپ، پەرۋانە بولماق ئېپتىخار.
مەيلى مۆلدۈر، تاش ـ بورانلار ياغدۇرۇپ تۇرسۇن پەلەك،
ئەل بىلەن بىللە يۈرۈپ دەرمەن ھەمىشە: «يارى ـ يار» .
مەيلى جىسمىمنى زىمىستان ئەيلىسۇن دەۋران ئىشى،
يار خىيالى بىرلە قەلبىمدە ياشار مەڭگۈ باھار.

1949 ـ يىل 2 ـ ئاۋغۇست، ئۈچتۇرپان

ۋىجدان دەۋىتى

«دەرىخ» دە، «ملك دەرىخ» دە ئۆز- ئۆزۈڭگە،
قۇچاقلاپ ئۆتكىنىڭگە تەلۋە يىللارنى !
بۇ ۋىجدان دەۋىتى، بىلسەڭ ئىدىڭ سەن،
ئاقارت ئىجاد بىلەن ئەمدى كىرلارنى !

قىيىپ چۆللەردە ئازغۇن قىيانلاردەك،
ساراڭ ـ بەڭباشلىقىڭ يىغلىسۇن ئەمدى .
ئەقلىدىن ئاجرىغان بىھۇدە ئويلارنى
قىزىل يالقۇن ئوتى كۆيدۈرسۇن ئەمدى .

باھار يامغۇرى ياغدى، سۇلىرى تاشتى،
كۆڭۈل كىرلىرىنى يۇيايلى كەل ـ كەل .
يۈرۈپ پەرھاد بىلەن تاشلار كېزىپ بىز،
ۋەتەننىڭ شەنىگە تىكلەيلى ھەيكەل !

1956 ـ يىل 12 ـ دېكابىر، ئۈرۈمچى

سەجدىگاھىمغا

(گۈمنام غەزىلىگە مۇشائىرە)

بىلەمسەن، دىلرەبا، ھۆسنۈڭنى ئاختۇرغان نىگاھىمدۇر،
بۇ گۈلدۈرماما ـ چاقماقلار مېنىڭ پەريادى ئاھىمدۇر.
«ئۆزۈڭنى ئوت بىلەن تاۋلا» دېگەچ سەن سۆيگۈ سۇلتانى،
قەيەردە يانسا بىر يالقۇن، شۇ يالقۇن بارگاھىمدۇر.
ئاداشسام زۇلمىتى دەشتتە، تىڭىرقاپ نالە چەكمەسمەن،
جامالىڭ شولىسى پارلاق ئۈمىد بەخش سۇبھگاھىمدۇر.
پەلەكنىڭ گەردىشى ھەر كۈن يولۇمنى توسسىمۇ قەستلەپ،
ۋىسالىڭ ئارزۇسى مەڭگۈ يېگانە قىبلىگاھىمدۇر.
مالامەت، تەنە ـ تۆھمەتتىن، رەقىبتىن قىلمىدىم پەرۋا،
دىلىمغا ئورنىغان ئىشقىڭ نىجاتكار باشپاناھىمدۇر.
سېنى ئويلاش بىلەن كۆڭلۈم تاپۇر ھەر جايدا مىڭ لەززەت،
خىيالىڭ كۈندۈزى ئاپتاپ، كېچىلەر كۆكتە ماھىمدۇر.
ئەگەر رەشك ئەيلىسە مەيلى ئەرەب يۇرتىدىكى كەبە،
مۇشۇ تۇپراق — ئانا تۇپراق مۇقەددەس سەجدىگاھىمدۇر.
كۆڭۈل مۈلكىدە جاي يوقتۇر سېنىڭدىن ئۆزگىگە مۇتلەق،
قەسەمىيادىم ئۈچۈن مىسكىن مېنىڭ ئۆلمەس گۇۋاھىمدۇر.

1968 ـ يىل 15 ـ فېۋرال، ئۈرۈمچى

مەڭگۈ شۈكرانىم تولا

ماڭلىيىمدا دەۋر پۈتكەن ئىشقىي داستانىم تولا،
بىر ئۇقۇپ ھەيرەتتە قالدىم، چۈنكى ھىجرانىم تولا.
بۇ «نېچۈك قىسمەت؟» دېدىم مەن، كۆككە باقتىم تېڭىرقاپ،
كۆك جاۋاب ئېيتالمىدى، ئىزدەنسىمۇ، جانىم، تولا.
بولدى پەرھاد بىرلە مەجنۇن بۇ سوئالىمغا جاۋاب،
ئىشق ئەھلى قىسمىتىدىن ئاشتى ھەيرانىم تولا.
تاكى بايقۇش جۈپتى بىرلەن ئەيش - ئىشرەتتە ھامان،
باغرى خۇن كاككۇك ئۈچۈن ئۆرتەندى ۋىجدانىم تولا.
قاغا - قۇزغۇن بىخەۋەردۇر دەرد نېمە، ئارمان نېمە،
ھەر نەپەس ئارماندا بۇلبۇل تاشتى، ئارمانىم تولا.
قاغىدەك بىدەرد ياشاشتىن دەردتە ئۆلمەكلىك تۈزۈك،
«چىن يۈرەك دەرد بىرلە ياشنار» دەيدۇ ئىمانىم تولا.
مەيلى ھىجران، مەيلى ۋەسل، مەڭگۈلۈكتۇر بىر كۆيۈك،
شۇ كۆيۈكسىز بولسا جان، جاندىن پۇشايمانىم تولا.
كۈپرىنغا يول قويما، مىسكىن، ھىجرىمۇ نېسىۋىدۇر،
قىسمىتىم شۇ بولسا ئەمدى، مەڭگۈ شۈكرانىم تولا.

1968 - يىل مارت، ئۈرۈمچى

شائىر دوستۇمغا

(مۇۋەششەھ)

يىلنجاپ يانمىسا دانكو يۈرەكى قارا ئورماندا،
نىچۈكمۇ يول تاپاتتى ئەل پايانسىز شۇ شەبستاندا .
ئامانەت تۇرغۇچە بۇ جان شۇ چاغلىق تەندە مىڭ بىقسىپ،
جاراڭلاپ ۋايىگە يەتسۇن كۆرەشچان كەگرى مەيداندا .
لەئلى ـ ياقۇتقا كىم خۇشتار ئىدى ئۇ چىقمىسا تاشتىن،
ۋەتەننىڭ بەختىگە ياگرات كۈيۈگنى دەۋرى ـ دەۋراندا .
قاناتلان جەڭگىۋار سەپكە، ئەمەستۇر ئاررزۇ شۆھرەت،
تۆكۈلسە ئۈنچىدەك تەرلەر ئېچىلغاي گۈل تىيانشاندا .
ئېگىلمەس قامىتى بىرلە ئۇلۇغۋار تاغدىكى قارىغاي،
سوقۇپ تۇرغان بىلەن چاپقۇن ئۈنى دەھشەت زىمستاندا .
نە ياگلىغ بەخت ئىدى بىللە نەۋائىي ۋارىسى بولساق،
يېزىپ بۇلبۇل تىلى بىرلە غەزەللەر باھارىستاندا .

1968 ـ يىل 3 ـ مارت، ئۈرۈمچى

مەي بولمدی

ۋادەرىخ، غەمكىن كۆڭۈلنى ئاچقىلى مەي بولمدی،
غەمگۇزار بىر دوست بىلەن مۇڭداشقىلى مەي بولمدی .
كىمگە ئېيتاي دەردلىرىمنى يىغلا ـ يىغلا قانغۇچە،
دەردكە ئورتاق دوست بىلەن دەردلەشكىلى مەي بولمدی .
هەر كۈنى دەۋران مىنىڭ كۆڭلۈمگە چەگدى بىر تۈگۈن،
شۇ قارا، سىرلىق تۈگۈننى يەشكىلى مەي بولمدی .
يارسىز، مەيسىز بۇ كۈننىڭ كېچىدىن نېم پەرقى بار ؟
بۇ قاراڭغۇ كۆلبىگە نۇر چاچقىلى مەي بولمدی .
ئۆلدى روھ، سۇندى كۆڭۈل، يەرگە كۆمۈلدى هۆر پىكىر،
بۇ سۇنۇق كۆڭلۈمنى بىر ياشناتقىلى مەي بولمدی .
بىر قەدەھ مەي تاپسا مىسكىن، ئىچمەس ئېردى يارسىز،
بولسا بىر يار بەختىمە، سىرداشقىلى مەي بولمدی .

1968 ـ يىل 1 ـ ماي، ئۈرۈمچى

فۇرقەتكە مۇشائىرە

غېمى جانان، دېغى ھىجران تۈگەتتى ياش باھارىمنى،
مېنى كىم كۆرسە پەرق ئەتمەس خازاندىن لالىزارىمنى .
ئاقار سەل ئورنىدا ياشىم، غېرىب بولدى ئەزىز باشىم،
ماڭا تار ئەيلىدى چۈنكى بۇ دەۋران ئۆز دىيارىمنى .
يۈرەك يارە، جىگەر پارە، ئەجەب بىچارىدۇر ھالىم،
ۋاپادار غەمگۇزارىم يوق ئىشتىمەككە بۇ زارىمنى .
تۈگەيتتى دەردۇ ئارمانىم كۆڭۈلدە سۈبھى كۈلگەندەك،
پۈتۈن ئۆمرۈمدە بىر كۆرسەم ئول ئاي يۈزلۈك نىگارىمنى .
جۇدالىق دەشتىدە ئۆلسەم توشۇپ فۇرقەتتە پەيمانىم،
نىگارىم ئىزدىسە، قايدىن تاپۇر مىسكىن مازارىمنى .

1968 ـ يىل 3 ـ ماي، ئۈرۈمچى

تونۋا دەپ تۇتتۇم ياقا

تونۋا دەپ تۇتتۇم ياقا، ھەربىر قاراپ ئەتراپقا مەن،
تولغىنىپ كەتتىم يىلان چاققان كەبى ئازابتا مەن.

نېمە بۇ، بىر چۈشمۇ يا دەھشەت «قىيامەت» بولدىمۇ،
ياكى ئەلنىڭ ئەجلى — پەيمانىسى لىق تولدىمۇ؟

ئاندا قىيقاس، مۇندا ئۇر - چاپ، قول سۇنۇق، باش - كۆز يارا،
ني يىگىت - قىزلار ياتۇر جان تالىشىپ مەيدان ئارا.

تۈنۈگۈن «يولداش» دېيىشكەن جان بۇرادەرلەر بۈگۈن
بىر - بىرنى ئۆلتۈرۈشتە بەسلىشەرلەر كۈن ۋە تۈن.

بولدى مەكتەپ زاللىرى قىرغىنچىلىق قورغانلىرى،
تەجرىبە ئەسۋابلىرى — بومبا ياساش سايمانلىرى.

كارخانا نەيزە ياسار، ئورغاق سوقۇشنى توختىتىپ،
كىيدى قالپاق[1] بەزىلەر گېتلىر ساراڭغا ئوخشىتىپ.

ئاقتى قانلار كوچىلاردا، ئاقتى زاۋۇت سېخىدا،
ئۆلىنىپ قالدى جەسەتلەر گاھ دەرەخلەر شېخىدا.

ئاقتى قان، ئاقتى قېرىنداش ھەم بۇرادەرلەر قېنى،
نېمدەپ يەكۈن ياساركىن بۇ‌گىا تارىخ بىر كۈنى!

توۋا دەپ تۇتتۇم ياقا، ھەر كۇنلۇكى قانغا قاراپ،
شۇنچە قانغا كىم خەلقنىڭ ئالدىدا ئبيتار جاۋاب ؟

1968 ـ يىل ئاۋغۇست، ئۇرۇمچى

---

① بۇ يەردە تۆمۈر قالپاق مەنىسىدە .

كۆز كېچىسى

زىندانىنىڭ ئىچىدەك قاراڭغۇ كېچە···
ھۇۋۇلايدۇ ئىزغىرىن قۇترىغان بوران .
ئېگىلىپ دەرەخلەر، سۇنىدۇ شاخلار،
ئۇچىدۇ سارغايغان ياپراقلار ھەر يان .

گۈركىرەپ ماشىنا، دىرىلدىدى تام،
ئاچقۇچە ئۆلگۈرمەي سۇندى دەرۋازا .
كىرىشتى باستۇرۇپ بىر توپ «ئىسيانچى»،
چىراغتا پارقىرار قالپاق ۋە نەيزە .

تىك تۇردى ئورنىدىن يېرىم كېينىپ،
بۇ دەھشەت ئالدىدا تېڭىرقاپ ھېيتەم .
دالاندا ئانىسى ياپراقتەك تىترەر،
يېنىدا ئېغىر بوي خوتۇنى پاتەم .

بىر دەمدە ئۆيئىچى قىلىندى پايمال،
چېقىلدى ھەتتاكى گۈل تەشتەكلىرى .
تېگىپ مۇشت ھېيتەمنىڭ ئېغىز ـ بۇرنىغا،
بويالدى قىزىلغا يەڭ ـ ئېتەكلىرى .

دەھشەتكە چىدىماي ئېسىلدى پاتەم،
قوشۇلدى ھەم ئانا، كۆزلىرىدە ياش .

دېدى ئۇ : «باللىرىم، نېمە قىلىق بۇ ،
ئەمەسمۇ ھەممىڭلار بىر دوست ـ قېرىنداش ؟

گۈگچەنداك ئەزاسى دەپ ماختاپ ئۇنى،
دەيتتىڭلار ئەمەسمۇ ياخشى بىر يولداش .
شۇنچىلىك ئۆزگىرىپ كەتتىمۇ دۇنيا،
بۇ نېمە كارامەت، بۇ نېمە تالاش ؟»

ۋە لېكىن باغلىشىپ ھېيتەمنى ئۇلار ،
مېڭىشتى سۆرىشىپ پىسەنت قىلىشماي .
يىپىشتى ھېيتەمگە پاتەملەرمۇ تەك،
سۆرىلىپ ئۇلاردىن بىرمۇ قېلىشماي .

شۇ چاغدا بىر جالالات تەپتى پاتەمنى،
يىقىلدى ئۇ بىرىپ ئورەك ئىچىگە .
گۈرۈلدەپ ماشىنا ۋەھىمە بىلەن
دەھشەتنى ئون قىلىپ، قوشۇپ كېچىگە .

ئورەكتىن ئاڭلىنار يىغا ئاۋازى،
بىر مەسۇم بوۋاقنىڭ يېرىم جان ئۇنى .
كۆزى ياش، پەرىشان ئانا يۈگرەيدۇ،
بىر ياندا پاتەمنىڭ ئىڭرىغان ئۇنى...

زىندانىنىڭ ئىچىدەك قاراڭغۇ كېچە
ئالەمگە ياپماقتا دەھشەتلىك قانات .
نېمىكىن ئاقىۋەت، نېم بولار زامان ؟
نېمە كۈن كۆرەركىن يەنە بۇ ھايات ؟

1968 ـ يىل 1 ـ نويابىر ، ئۈرۈمچى

«ئىت ئۆرەر، كارۋان يۈرەر»

«ئىت ئۆرەر، كارۋان يۈرەر، قايتماس ئىزىدىن ئارسلان»،
بىلسە ئادەم، بۇ ئۆمۈرنىڭ ھەر كۈنى بىر ئىمتىھان .
مەيلى ئىتلار ھاۋشىسۇن، چاقسۇن يەنە ھەرە، پاشا،
بول ۋاپا، ۋىجدان بېغىدا مەڭگۈ بىدار باغىبان .
تەنە ـ تۆھمەتتىن خالىي بولماي ئۆتتى تا لوقمان ھېكىم،
ھەممىسى بىتتى، لېكىن قالدى ھېكىمدىن نام ـ نىشان .
بىر ماقال باردۇر: «كۆرۈنگەن تاغ يىراق ئەمەس» ئىمىش،
يولچىغا مەنزىل توشامدۇ بولسا يۈزلەپ مۇز داۋان .
مەيلى چىقسۇن بورىنى، ياغسۇن ۋە ھەتتا مۆلدۈرى،
كەل نىگار، ۋەتەن بېغىغا تەڭ بولايلى پاسىبان !

1968 ـ يىل 20 ـ ئىيۇن، ئۈرۈمچى

يالقىن غەزىلگە مۇخەممەس

شۇئاقارىم قولدىن ئۇچۇپ بولدى نىھان، ئىستەر كۆڭۈل،
ئاختۇرۇپ ئالەم ئارا نامۇ نىشان ئىستەر كۆڭۈل،
بولمىغاچ ئۇندىن دېرەك، گەرچە ھامان ئىستەر كۆڭۈل،
كۆپ ئازاب چەكتى بۇ جان، ئارامى جان ئىستەر كۆڭۈل،
تار كۆرۈندى بۇ جاھان، ئۆزگە جاھان ئىستەر كۆڭۈل.

سوۋغىتىڭ شۇ بولدى، ئەي چەرخ، جاندىن ئۆتتى ئەلىمىڭ،
پۈتمىدى زۇلمۇ تەئەددىدىن بۆلەكنى قەلىمىڭ،
ئەلگە ئاپەت بولدى باسقان بۇ سىنىڭ ھەر قەدىمىڭ،
يار ۋە دوستلارنىڭ مازارىدىن ئىبارەت ئالىمىڭ،
ئەقرەبالارنىڭ يانىدىن بىر ماكان ئىستەر كۆڭۈل.

تار قەپەس دەپ توختىماس بۇلبۇل پىغاندىن ھېچقاچان،
بەلكى مىڭ ئاشقاي پىغانى بولسا مەھكۇملۇق ئايان،
چۈنكى ھىجران قايغۇسى قويماس ئۇنى بىردەم ئامان،
گەرچە جىسمىم تۇتقۇن، ئەمما قەلبىم ئىسياندا ھامان،
قەلبىنمۇ زەبت ئەتكۈدەك ساھىبقىران ئىستەر كۆڭۈل.

ئىستىدىم مەن يازۇ قىش، ئىستىگىنىم بۇيرۇلمىدى،
چۆرگىلەپ تۇرغان بۇ چەرخ بەختىمگە بىر چۆرگۈلمىدى،
ئالدىدى بەلكى ھەمىشە، مەن تەرەپ ئۆيرۇلمىدى،

مەن ئۈمىد قىلغان باھارۇ گۈل ۋە رەيھان شولىمىدى،
تۆك بولۇت قەھرىڭنىكىم، ۋاقتى خازان ئىستەر كۆڭۈل.

نەدىدۇر ھېچ بىلمىدىم، كۆڭلۈمنى بەند قىلغان مەلەك،
ئىش بولۇرمۇ تاپمىسام ئۇنىدىن ئەقەللىي بىر دېرەك،
شۇ يوسۇن سولغايمۇ باغدا ھېچ ئېچىلماي گۈل ـ چېچەك،
كۆرمىشىم شۇ بولسا تەقدىردىن ھەمىشە، ئەي پەلەك،
بەس، تۆگەت دەۋرىڭنىكىم، ئاخىر زامان ئىستەر كۆڭۈل.

ياق، ئۈمىدسىز بولسا ئادەم، زاتى شەيتاندۇر يەنە،
ھەر قارا تۈننىڭ ئاخىرى شۈبھىسىز تاڭدۇر يەنە،
تۆكمە، قوي ياشىڭنى، مىسكىن، روھنى جانلاندۇر يەنە،
ھېچ ئۈمىدسىزلەنمە، يالقىن، يان يەنە، ياندۇر يەنە،
ئۆت سىناقتىن تاۋلىنىپ، چوڭ ئىمتىھان ئىستەر كۆڭۈل.

1968 ـ يىل ئىيۇل، ئۈرۈمچى

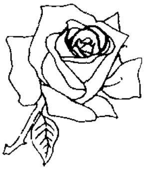

مۇختەملات

(نەۋائىيغا نەزىرە)

كۆيمەي جىسمىم، نە بولۇر جانغا ئوتلار يېقىلسا،
نە ئەجەبكىم، غەم يۈكى قەددىم ئېگىپ يىقىلسا .
مىڭ بىر كۆيۈك مىڭ ئۆلۈپ تەندە جانىم قالغۇچە،
كاشكى دىلبەر مەڭزىگە مەڭزىم بىردەم يېقىلسا .

1969 ـ يىل ئاۋغۇست، ئۈرۈمچى

غەزەل

كۆپەيدى دۈشمىنىم دەپ ھەرگىز كۆڭۈلنى غۇبار قىلما،
مىنىڭ ھىچ دۈشمىنىم يوق دەپمۇ ھەرگىز ئىپتىخار قىلما.
ئەگەرچە بولمىسا دۈشمەن، نىمە قەدرى بولۇر دوستىنىڭ،
ھاياتىنىڭ مەنزىلى شۇنداق، بۇڭا كۆپ ئىتىبار قىلما.
تەپەككۇر ئەيلىسەڭ بىردەم، بىلۇرسەن سىرى ھىكمەتنى،
جاھاندا بىرمۇ دۈشمەنسىز ئۆتۈشنى سەن شوئار قىلما.
چاياندىن ئىھتىيات قىلماس ئىدىڭ ئۇ چاقمىسا ئەلنى،
دىمەك ھوشيار قىلۇر دۈشمەن، سەن ھەم غەپلەتنى يار قىلما.
ۋە بەزەن دوستلىرىڭ ياپقان ئەيىبىڭنى ئاچۇر دۈشمەن،
بۇ ھەم بىر ياخشى پۇرسەتتۇر، ئۇنى كۆرمەكنى ئار قىلما.
مالامەت، تەنە، تۆھمەتنى بىشىڭغا ياغدۇرار بولسا،
ساۋاق ئال ھەممىدىن بىر - بىر، قىچىشنى ئىختىيار قىلما،
ئەقىلسىز، تەلۋە دوستلاردىن زىرەك دۈشمەن ئىمىش ياخشى،
كۆپەيدى دۈشمىنىم دەپ، مىسكىن، كۆڭۈلنى غۇبار قىلما.

1969 - يىل 2 - سىنتەبىر، ئۈرۈمچى

نەۋائىي غەزىلىگە مۇخەممەس

سايىدەك ئەگەشتى ھىجران باغلىنىپ نامىم بىلە،
بىر سۆيۈنسەم نىم بولاتتى ۋەسلى ئەييامىم بىلە ،
شۇنچە يىللار كۈيلىسەممۇ زەۋقى ئىلھامىم بىلە،
بىر قەدەھ مەي ئىچمەدىم سەرۋى گۈلئەندامىم بىلە،
بىر نەفەس ئۆيرۈلمەدى دەۋران مېنىڭ كامىم بىلە .

مەنمۇ غەمسىز ياش، گۆدەك بولدۇم ئېسىمدە بىر زامان ،
ئەمدى مەندەك مۇپتىلانى ھېچ تاپالمايدۇ جاھان،
مەي شىپا بولغاي دېدى، مەن مەيپەرەس بولدۇم شۇ ئان،
ھەر مەيىكىم ئانسىز ئىچتىم تاپقىلى غەمدىن ئامان،
زەھرى غەم گويا ئېزىلمىش ئېردى ئول جامىم بىلە .

دەر ئىمىش بۇلبۇل سەھەردە: «مەن گۈلۈم ئارمانىدا»،
قانچىلىك ئارمان ماڭا، تۇرسا ئۆزى گۈل يانىدا .
بىر كۆرەلمەي يار يۈزىنى قان يۇتۇپ ئەفغانىدا،
تۈنگە يەتمەس كۈننى ئۆتكۈزدۈم ئۆلۈپ ھىجرانىدا،
كۈنگە يەتمەيمەنمۇ ۋەھ بۇ سۇبھى يوق شامىم بىلە .

مەيلى دەر پەرۋانە ئەلۋەت، قانچە كۆيدۈرسە چىراق،
كەتمىگەي يار سۈرىتى ھەرگىز خىيالىمدىن يىراق ،
بىر كۆڭۈلگە سىغماس ئېركەن ئىككى يار، ئىككى پىراق،

كۆڭلۈم ئىچرە يار غېمى، كۇفر ئىچرە ئۆلسەم ياخشىراق،
ئەھلى زۇھد[1] ئالدىدا بارغۇنچە بۇ ئىسلامىم بىلە .

يەنە كۆيدۈرگەي پىراق، مەنمۇ كۆيەي ھېچ ئۆچمەيىن،
ھەر سابا ئۇمىد بىلەن ئۆزگە خىيالغا كۆچمەيىن،
ئۆلمىگەي مىسكىن لېكىن ۋىسال كۈنىنى قۇچمايىن،
ئى نەۋائىي، ئۆلسەم ئارمان ئىلىتكۈمدۇر ئىچمەيىن،
بىر سۇبۇھى[2] گۈل ئۇزارى بادە ئاشامىم[3] بىلە .

1969 ـ يىل دېكابىر، ئۈرۈمچى

---

① ئەھلى زۇھد — زاھىتلار، رىياكار موللىلار.
② سۇبۇھى — تاڭ سەھەردە ئىچىلىدىغان مەي .
③ بادە ئاشام — شاراب ئىچمەك، بادە ئىچمەك .

باهار ۋەسلىگە مۇشتاقلىق

چىراغ ئوتىدا پەرۋانە كۆيەر مەردانە ــ مەردانە،
گۈزەل ۋەسلىڭگە، ئەي دىلبەر، بولاي قۇربانە ــ قۇربانە.
كۈلۈپ كەلگەنىدىڭ بىر چاغ، يېتىپ ۋەسلىڭگە گۈلشەن باغ،
قايان كەتتى ئاشۇ كۈنلەر، كۆڭلۈم سەرسانە ــ سەرسانە.
پىراقىڭدا بولۇپ مەجنۇن، يانارمەن شەمئىدەك ھەر تۈن،
ئېرىپ جىسمىم، ئاقار كۆزدىن يېشىم دۇردانە ــ دۇردانە.
ساچىم بەلدە، ھاسام قولدا، بۇ نۇرسىز كۆزلىرىم يولدا،
كىشى كۆرسە بۇ ھالىمنى، بولۇر ھەيرانە ــ ھەيرانە.
گۈزەل ھۆسنۈڭنى بىر كۆرمەي، ئاياغىڭدا بېشىم قويماي،
ئۆتەرمۇ ئۈشبۇ ھەسرەتتە ئۆمۈر غەمخانە ــ غەمخانە؟
يېنىپ كەلسەڭ يەنە باغقا، قونۇپ بۇلبۇل كەبى شاخقا،
تاماشا ئەيلىسەم بىردەم يۈرۈپ سەيلانە ــ سەيلانە.
جامالىڭ نۇرىلە بىردەم مۇنەۋۋەر ئەيلىسەڭ كۆلبەم،
سائادەت شۇ ئىدى مەڭگۈ ماڭا يېگانە ــ يېگانە.
قۇياش يۈزىگە كىر قونماس، ئۈمىدنىڭ قانىتى سۇنماس،
يولۇڭدىن نائۈمىد بولماق ماڭا بىگانە ــ بىگانە.
نەۋائىي ئىزىدىن مىسكىن كۆرەي دەپ مەيدە يار ئەكسىن،
ئېلىپ قولغا ساپالنى كىزەر مەيخانە ــ مەيخانە ①.

1970 ــ يىل 30 ــ مارت، ئۈرۈمچى

① بۇ ئاخىرقى كۇپلېت ئەلىشىر نەۋائىينىڭ «ئەشرەقەت، مىن ئەكسى شەمسىل كەئسى ئەنۋارۇلھۇدا، يار ئەكسىن مەيدە كۆر دەپ جامدىن چىقتى سادا» دېگەن مىسرالىرى بىلەن بىر ساقىنامىسىنىڭ «خەرابات ئىچرە كىردىم ئاشفتە ھال، مەي ئىستەرگە ئىلىكىمدە سىنغان سەفال» دېگەن نەقراتىدىكى پىكىرلەرگە نەزىرە قىلىنغان.

يانغۇسى تاڭ مەشئلى

قلدى ئەپسۇن بۇ قارا تۈن يارنى كۆپ ئۇخلاتقلى،
يوقمۇ تاڭ توخۇلرى چىللاپ ئۇنى ئويغاتقلى ؟
تاڭ كەبى پارلاق يۈزىگە ئاشتى مۇشتاقلىق، نېتەي،
بۇ بۇلۇتنى قايتىدىن يوقمۇ بوران تارقاتقلى ؟
سۇمبۇلى رەيھان پۇراققا شۇنچە تەشنا بۇ دىماغ،
بىر سابا ئەسسە، نە بولغاي زۇلپىنى ئويناتقلى ؟
بىر كۈنۈمچە بولمدى لوقمان ھېكىمنىڭ سەۋرسى،
ئەمدى قانچە سەۋر قالدى ئىنتىزارلىق تارتقلى ؟
ۋادەرىخا، ئۈزدىمۇ يار ياكى مەندىن مېھرىنى،
يوقمۇ بىر سۆيگۈ دۇئاسى مېھرىنى قوزغاتقلى ؟
بولما، مىسكىن، نائۈمىد، تۈنمۇ تۈگەيدۇ بىر كۈنى،
يانغۇسى تاڭ مەشئلى زۇلمەتكە ئوتلار ياققلى .

1970 ـ يىل 12 ـ ئىيۇل، ئۈرۈمچى

ئەسسە گۈل باغدىن سابا

تاڭ سەھەر ئەسسە بېغىڭدىن خۇش پۇراقلىق بىر سابا،
تەلمۈرۈرمەن مۇنتەزىر ئىستەپ سېنى، ئەي دىلرەبا .
دىلرەبا ھۆسنۈڭنى كاشكى كۆرمىسەم ئېردى شۇ كۈن،
قىلماس ئېردىم بۇ جېنىمنى مۇنچە دەردكە مۇپتىلا .
مۇپتىلا بولغان كىشى قالماس مېنىڭدەك بىنېسىپ،
ساڭا بولغان مۇپتىلالىق ماڭا بولدى بىر بالا .
نې بالالار كەلدى باشقا، يەتتى سەۋرىم ھەممىگە،
ئەمدى سەۋرىم بىتتى، بولدۇم مەن غېمىڭدىن بىناۋا .
بىناۋا بولغان كىشىگە قىلمىساڭ لۇتفۇكەرەم،
ئىشق ئەھلى مەزھېپىگە بۇ نېچۇك بولغاي راۋا ؟
ئۆزمىدى ئۈمىدنى لېكىن بۇ سۇنۇق، مىسكىن كۆڭۈل
كەلگۈسى ياردىن خەۋەر دەپ، ئەسسە گۈل باغدىن سابا .

1971 ـ يىل ئىيۇن، ئۈرۈمچى

گۈل ئەمەسكەن ياشلىقىم

(خەلق ناخشىلىرىغا نەزىرە)

گۈل ئەمەسكەن ياشلىقىم توزسا يەنە ئاچىلغىلى
ياكى كۆزدە تۆرنىدەك كەتسە، باھاردا يانغىلى .
ئۈچتى — كەتتى قۇش كەبى، ئارماندا قالدىم ھەسرەتا،
ئەمدى مىڭ ـ مىڭ قاقشىسام، ئىندەككە كەلمەس ھېچ يولى .
نېمىدېگەن قىسقا ئۆمۈرنىڭ تاڭلىرى، گۈل چاغلىرى،
كەلدى باشلاپ قار ـ بورانى ئەنە كەچ كۈز شاملى .
كۆز يۇمۇپ ـ ئاچقۇنچە چۈشتى ساچ ـ ساقالىمغا قىرو،
ئەمدى ھەرگىز سايرىماس بۇ باغدا كۆكلەم بۇلبۇلى .
گەر نېسىپ بولسا ماڭا ئابىھاياتتىن بىر قەدەھ،
نە كېرەك ئىچمەك ئۇنى سولغاندا ياشلىق سۇمبۇلى .
ساقىيا، جامىڭنى تۇت، غەمدىن بولاي بىردەم خالاس،
كەلگۈچە مىسكىن جېنىمغا سوغ ئەجەلنىڭ سىگنالى .

1971 ـ يىل 5 ـ نويابىر، ئۈرۈمچى

ئىچەي قەشقەر شارابىدىن

قاچانكىم ئاڭلىدىم بىر كۈي گۈزەل قەشقەر راۋابىدىن،
كۆڭۈلگە چۈشتى بىر سەۋدا ئۇنىڭ ئوتلۇق خىتابىدىن .
ساقالىم چۈشتى كۆكسۈمگە، هامان سەۋدالىقىم سەۋدا،
تاپالماي بىر نىشان ئەپسۇس شىپاھى ۋەسلى بابىدىن .
تەئەججۈپ ئەيلىمەڭ دوستلار، كۆزۈمدىن ئاقسا دەريالار،
ئېرۇر ئەلۋەتتە قارلىق تاغ تومۇزنىڭ ئاپتابىدىن .
جاھاندا كۈلمىدىم بىردەم، ھەمىشە ھەمراھىم قايغۇ،
تېگەر باشىمغا مىڭ توقماق يەنە دەۋران ئىتابىدىن[1] .
نېتەيكىم ھىجرى دەشتىدە ئاداشقان تەلۋە مەجنۇنمەن،
نېسۋەم يوقمۇ مەنزىلگاھ يېزىلغان يول كىتابىدىن .
كۆكەرمەس تاغدىكى ئارچا بۇلۇتلار تۆكمىسە تامچە،
سولۇپ توزغايمۇ گۈل ـ غۇنچە بۇ تەشنالىق ئازابىدىن .
ئۇزات ساقىي پىيالەڭنى، ئەجەبمۇ چاڭقىدى مىسكىن،
ئىچىپ تەشنالىقى قانسۇن ئەزىز قەشقەر شارابىدىن .

1971 ـ يىل 8 ـ دېكابىر، ئۈرۈمچى

① ئىتاب — تەنە، ئاچچىق، كايىش .

بابۇر غەزلىگە مۇشائىرە

كۆرمىدىڭ سەن، ئەي كۆڭۈل، ئارامى جاندىن ياخشىلىق،
ئەمدى قانداق كۈتكۈلۈك ئەھلى زاماندىن ياخشىلىق !
ياخشىغا قويغان ئەقدە ھاسىلى بولسا جاپا،
نە ئەجەبكىم، كەلمىسە ھەرگىز ياماندىن ياخشىلىق .
بىر يامان مىڭ بىر يامانلىق قىلسا جانغا نە ئەجەب،
بەك ئەجەب بىر ئىش بولار كەلسە چاياندىن ياخشىلىق .
ۋاھ، لېكىن ئات تەپسىمۇ، بۆرە ئەمەستۇر زاتىدىن،
گەر يامان ئۈچسا پەلەككە ھەم، كۈتمە ئاندىن ياخشىلىق .
ياخشىدىن كەلسە يامانلىق ھەم، ئاڭا قىل ياخشىلىق،
يانمىسا ئاندىن ساڭا، يانغاي پالاندىن ياخشىلىق .
ئىستە، ئۆتكۈر، ياخشىلىقنى بارچە ئەۋلاد بەختىگە،
كۆرمىسەڭ ھېچ گەپ ئەمەس ئەھلى جاھاندىن ياخشىلىق .

1971 ـ يىل 1 ـ مارت، ئۈرۈمچى

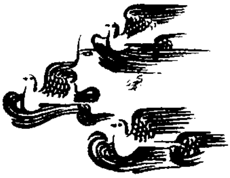

ئاق ئەمەس ساچىمدىكى…

ئاق ئەمەس ساچىمدىكى، يىللار توزانى دەپ بىلىڭ،
سارغىيىپ كەتكەن يۈزۈمنى كۈز خازانى دەپ بىلىڭ.
قانچە نۇرغۇن، قانچە چوڭقۇر بولسا ماڭلاي قورۇقۇم،
دەردۇ كۈلپەت دەۋرىنىڭ روشەن بايانى دەپ بىلىڭ.
خۇددى يۇلتۇزدەك پىلىلداپ، ياشلىنىپ يانسا كۆزۈم،
دىلدا ئارمان تاشقىنىنىڭ نام ـ نىشانى دەپ بىلىڭ.
ئاھ دىسەم، بوران مىسالى گۈركىرەپ چىقسا ئۈنۈم،
مۇپتىلالىق دەردىدىن تاشقان پىغانى دەپ بىلىڭ.
تاكى جىسمىمغا يېپىشتى سۆيگۈ يالقۇنى پۈتۈن،
ئەمدى بۇ جىسمىمنى بىر ئاتەش ماكانى دەپ بىلىڭ.
ھىجرى بولدى باشلىنىش، كىممۇ يازاركىن خاتىمە،
بۇ مېنىڭ ئۆمرۈمنى غەم ـ قايغۇ داستانى دەپ بىلىڭ.
قانچە پەرھاد كۆنلىرىنى كۆرسە مىسكىن ئەل ئۈچۈن،
بۇ ئاڭا دەۋران ئىشىنىڭ ئىمتىھانى دەپ بىلىڭ.

1972 ـ يىل 3 ـ مارت، ئۈرۈمچى

تىپىلماس

قەسەم بىللا، سىنىڭدەك يارۇ جانان تىپىلماس،
ۋەسلىڭ ئۈچۈن مىنىڭدەك شەيدايى جان تىپىلماس .
ئۇجماق نىمە، ھۆر نىمە، قۇياش نىمە، ئاي نىمە،
ئالەم ئارا سىنىڭدەك ھۆسنى سۇلتان تىپىلماس .
مۇلكى جاھان تەختىدە بولسام شاھى سۇلايمان،
باسقان ئىزىڭ خاكىچە مۇلكى جاھان تىپىلماس .
غەم يۈكىدىن پۈكۈلگەن، دەھر [1] ئوقىدىن تىشىلگەن
مىنىڭ ئىمجان تىنىمگە سەنچە لوقمان تىپىلماس .
ئۆلگەننى تىرىلدۈرگەن بولسا مەسىھ [2] ئۇ زامان،
ئەمدى جانغا سىنىڭدەك ئارامى جان تىپىلماس .
ماڭا ئۈمىد، كۈچ ـ قۇۋۋەت، ئىشەنچ بىرۇر خىيالىڭ،
سەنسىز مەھزۇن دىلىمغا ھەرگىز دەرمان تىپىلماس .
قەسەم بىللا، مىسكىن جان جاھان تاپماس سىنىڭسىز،
جاھان نىمە، جان نىمە، سەنچە جانان تىپىلماس .

1972 ـ يىل 1 ـ ئىيۇن، ئۈرۈمچى

74

① دەھر — پەلەك، دەۋر.
② مەسىھ — ئىيسا پەيغەمبەر؛ ئەپسانىلەردە ئېيتىلىشىچە، ئۇ ئۆلۈكنى تىرىلدۈرىدىغان مۆجىزىگە ئىگە ئىمىش .

قىتئەلەر

1

يا كۆچۈك بولسۇن بىلەكتە، يا قورساقتا ھۈنەرىڭ،
يا ئىلىم ئەھلى بول ياكى بولسۇن زەرلىرىڭ .
تەگمىسە تۆتىنىڭ بىرىدىن ئادىمىلىك بىر ئۈلۈش،
مەن ئادەم دەپ يۈرگىنىڭدىن ياخشىراقتۇر ئۆلگىنىڭ .

2

تەلمۈرۈپ تۇرساڭ قەپەستە كۈندە تەييار داننى يەپ،
ئاخىرى پەرۋازىدىن قالغاي قاناتۇ پەرلىرىڭ .
شاھمۇ سەن، سۇلتانمۇ سەن، بولسا بىمىننەت ئاش ـ نېنىڭ،
تۈگمەس خەزىنىدۇر ئۇ تامچە ـ تامچە تەرلىرىڭ .

3

قاغا ـ قۇزغۇن، سېغىزغان قۇرسا جەمشىت بەزمىنى،
بۇلبۇل ئۈچۈن سۈكۈتتە جايى خىلۋەت غەنىيمەت .
ھەقىرلىنىپ كۈندە مىڭ ئۆلۈپ تىرىك يۈرگۈنچە،
مەرد مەيداندا ئۆلمەككە يەتسە نۆۋەت غەنىيمەت .

4

بۇلۇتلار قونسمۇ، بوغدا كۆمۇلمەس چاڭ ـ توزانغا،
شەپەقتە تاۋلنىپ هەر تاڭ، سۇرەر ئۆمرىنى ملك دەۋران .
ئۇدۇم بوپقالدى كۆڭلۇمدە مۇهەببەت ئەهلىگە هېرىسلىك،
بوۋام ئىچكەنىدى چۇنكى بۇ جامنى تولدۇرۇپ چەندان،
ئاقار ئېرتىش سۇيى بىر كۈن كۆمۇشتەك يالتىراپ ئەركىن،
ۋىسال مەۋجىدە مسكىنمۇ بېلىقتەك قىلغۇسى جەۋلان .

1947 ـ يىل 2 ـ مارت، ئۈرۈمچى

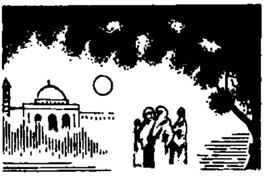

كېرەك بولسا

كۆيۈكنى دىلغا جا ئەيلە، ساڭا دىلدار كېرەك بولسا،
ۋاپا لەۋزىنى ۋىجدان بىل، ۋاپادار يار كېرەك بولسا .
ناۋاكەش بۇلبۇلى شەيدا كەبى باغرىڭنى قان ئەيلە،
مۇراد ـ مەقسەت گۈلى كۈلگەن گۈلى گۈلزار كېرەك بولسا .
تىكەننىڭ رەنجىدىن قورققان كىرەلمەس بۇ چىمەن ئىچرە،
جاپانى جانغا راھەت بىل، ساڭا دىدار كېرەك بولسا .
جاپا مەڭگۈ ئەمەس ھەرگىز ئەقدە ساقلىسا ئاشىق،
ئۈمىدنى رەھنەما قىلغىن، ئەگەر سەردار كېرەك بولسا .
كۆرۈك، بۇلبۇل كېچە يىغلاپ تاڭ ئاتتى، گۈل يۈزىن كۆردى،
بۇنىڭدىن ياخشى ئۆرنەك يوق، يەنە بىسيار كېرەك بولسا .
لېكىن دوراش بىلەن تۇتى بولالماس ھېچقاچان بۇلبۇل،
ئېلىڭ بۇ تۇتىدىن ئىبرەت، نومۇسۇ ئار كېرەك بولسا .
جۇنۇن سەھراسى گەر چەكسىز ، ھەقىقەت مەنزىلى روشەن،
ئېلىڭنىڭ ئىشقىنى كۈيلە، ساڭا ئەشئار كېرەك بولسا .

1977 ـ يىل 8 ـ ئاۋغۇست، ئۈرۈمچى

غەنىيمەت

ئۆزات ساقىي قەدەھنى، كەلدى پۇرسەت، غەنىيمەت،
قەدىرشۇناس دوست بىلەن بىردەم سۆھبەت غەنىيمەت .
تۈنۈگۈنكى يارانلار قاراپ باقسالڭ بۈگۈن يوق،
بىلسە دوستلار ئۆزنى، قەدىر ـ قىممەت غەنىيمەت .
نوھ ئۆمرىگە باقا يوق، ئىسكەندەرمۇ ياش كەتتى،
«ئۆتكەن ئۆمۈر -- ئاتقان ئوق»، مىنۇت ـ سائەت غەنىيمەت .
نى خاقانلار قالمىدى، ئىبن سىنا ئۆلمىدى،
ئىز قالغۇدەك بىر ئىشقا سىڭگەن مېهنەت غەنىيمەت .
«ئەجدىهاسىز خەزنە يوق، گۈل ئىچىلماس خارسىز»،
چەكسە ئاشىق يار ئۈچۈن قانچە كۈلپەت، غەنىيمەت .
ھەر ئىرادە ساھىبى قازسا قۇدۇق يىڭنىدە،
ئىچۇر ئاخىر سۈيىنى، دىمەك ھىممەت غەنىيمەت .
مىسكىن ئىبىتۇر: «يالتىراق ساختا شۆھرەت نە كېرەك ؟»
غۇربەت ئىچرە يۇرسەڭمۇ، ئەلگە خىزمەت غەنىيمەت .

1978 ـ يىل 3 ـ فېۋرال، ئۈرۈمچى

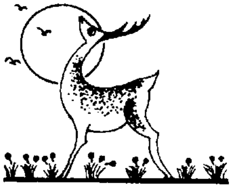

ياخشى

تىرىكتاپ قاغا ـ قۇزغۇنغا جاھانسازلىق، ھاۋا ياخشى،
سەھەر گۈلشەندە بۇلبۇلغا ياقا يىرتىپ ناۋا ياخشى .
كىرەكمەس يالتىراق شۆھرەت بىلەن مەستانە غاپىللار،
ۋەتەننىڭ دەردىگە دەرمان جاپاكەش ئاشنا ياخشى .
تىگىشمەس جەندىنى ئاشىق ياقاسى زەر تاۋار تونغا،
كى دىلبەر ۋەسلىدە سەرسان قەلەندەرگە كۈلا ياخشى .
قەسەم بىللا، تەمەيىم يوق بەھەيۋەت قەسرۇ زىننەتتىن،
پىشانەم تەردىن پۈتكەن بىمىننەت بورىيا ياخشى .
مىنىڭ تاجىسىز ساياق باشىم ئۆزۈمگە تاجى دۆلەتتۇر،
ئەركىسىز پادىشاھلىقتىن جاھانكەشتى گادا ياخشى.
نەھاجەت جەننەتۇل ـ مەئۋا، ۋەتەننىڭ قوينى بىر جەننەت،
بىلىق دەريادا ئەركىندۇر، لاچىنغا كەڭ ساما ياخشى .
مالامەت يەتمىسىمۇ بەزەن دىلىمغا ئۆز دىيارىمدا،
بوسۇقتىن دالجىماس ئىتتەك ماڭا ئەھدۇ ۋاپا ياخشى .

1979 ـ يىل 3 ـ سىنتەبىر، ئۈرۈمچى

ياڭرات ۋەتەن مۇقامىنى

ئەي سازىم، سازلان بۈگۈن، سازلان يەنە سەن ياخشىراق،
تۇغسا چولپان، كۆلسە گۈلشەن، مەن نېچۈن ئېيتماي قوشاق !
باق ئەنە كۆلمەكتە بوغدا، مەڭزىدە گۈل جىلۋىسى،
ھەر سەھەر ئالتۇن شەپەقتىن چېچىلىپ سانسىز باشاق .
تاڭ بىلەن چىللاپ گۈدۈك كەلگۈسىدىن ئېيتسا خەۋەر،
خۇشلۇقۇڭ سىغماس تېنىڭگە، گېپىڭگە سالساڭ قۇلاق .
قوش ئۈنۈڭنى ئەل كۈيىگە، بول دېڭىزنىڭ تامچىسى،
شارقىراپ ئاققايمۇ دەريا، بولمىسا سانسىز بۇلاق .
خۇش بولار ئانا ۋەتەن، داۋان ئېشىپ ماڭغاندا ئەل،
سوڭغى نارنىڭ بويىندا بولسام ئەگەر بىر قوڭغۇراق .
نەقەدەر زور بەخت ماڭا ئۇزۇن سەپەر مەنزىلىدە،
بىر قاتار مەشئەل ئارا بولالىسام بىر شام - چىراق .
كاشكى جان بىر باغ ئوتۇنغا ئەرزىسە ئارمان نېمە،
ۋەتىنىم گۈلخانىدا يانسام چاراسلاپ تا ئاداق .
ئەي سازىم، ئەۋجىڭ بىلەن ياڭرات ۋەتەن مۇقامىنى،
ئەمدى تەگمەس ئەل كۈيىنى كۈيلىسەڭ باشقا تاياق .

1979 - يىل 10 - نويابىر، ئۈرۈمچى

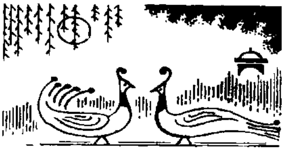

تېخى كۆپ ئىمتىھان شۇنچە

سەھەر گۈلشەندە بۇلبۇلنىڭ ناۋاسى خۇش، راۋان شۇنچە،
نە خۇشكى، تىڭشىساڭ گاھى يانار ئاھۇ پىغان شۇنچە .
نېچۈن بۇلبۇل پىغانساز دەپ، كىشى تاڭ قالمىغاي ھەرگىز،
ئايانكىم، گۈلمۇ ھەر تاڭدا قىلۇر باغرىنى قان شۇنچە .
تەپەككۇر ئەھلىگە بىر سىر ئەمەس بۇ ئىشق دۇنياسى،
تىكەنلىك مەنزىلى كۆپتۇر، يەنە تاشلىق داۋان شۇنچە .
ھەۋەس باشقا، ئىشق باشقا، ئەمەستۇر سۆيگۈ ئاۋۇنچاق،
كىمكى بولسا چىن ئاشىق، ئاڭا بۇ گەپ ئايان شۇنچە .
ئۆتۈپ يىللار، كۆچۈپ قۇملار، قېرىپ كەتكەندىمۇ دۇنيا،
مۇھەببەت خۇددى ياش قىزدەك سۇرەر دەۋران ھامان شۇنچە .
رىۋايەتتە تۇگۈل، بەلكى ھەقىقىي لەيلى ـ مەجنۇنلار
يېتىلمەكتە زامانەمدە يەنە مىڭ ـ مىڭلىغان شۇنچە .
يېرىپ تۇن باغرىنى ھەر كۈن شەپەق يايغان كەبى ئاپتاپ،
مۇھەببەت ئەھلى ئاھىدىن قىزارمىشتۇر جاھان شۇنچە .
ئادەمزات سۆيگۈ بابىدا ئوقۇپ ئۆتتى ھېسابسىز دەرس،
لېكىن ئاشىق ئۈچۈن تاڭنا تېخى كۆپ ئىمتىھان شۇنچە .
كىمكى باغلىسا مەڭگۈ ۋەتەنگە ئىشقىنى بىشەرت،
نې مۇشكۈل ئىمتىھانلارمۇ بولۇر قەتئىي ئاسان شۇنچە .

1980 ـ يىل 19 ـ مارت، ئۈرۈمچى

باھار كەلدى[1]

باھار كەلدى، جاھان كۈلدى، كۆلەر مەستانە ـ مەستانە،
ئېرىپ قار ـ مۇز، ئاقار ئەگىز، ئاقار دۇردانە ـ دۇردانە .
باھار كەلدى، ياشاردى چۆل، ياشاردى ھەم ساماۋى كۆل،
بۇقۇلداپ قىردا كەكلىكلەر كېزەر ھەر يانە ـ ھەر يانە .
بۇلۇتسىز كۆك گويا ئەينەك، ئۇچار كۆكتە قاتار لەگلەك،
نە لەگلەك، بەلكى ئاق قۇلار ئۇچار جەۋلانە ـ جەۋلانە .
باھار كەلدى، چىمەن كۈلدى، چىمەندە گۈل تۈمەن كۈلدى،
نە گۈلكى، ھەممە جان كۈلدى، كۈلەر جانانە ـ جانانە .
چېچەكلەر بەرگىدە شەبنەم، قۇياشتا يالتىرار ھەر دەم،
ئېچىلغاچ گۈل، قىزىل مەيگە تولۇر پەينامە ـ پەينامە.
باھار كەلگەچ يېتىپ باغقا، قونۇپ بۇلبۇل كەبى شاخقا،
سەنەممۇ سەيلىگە چىقتى، يۈرۈپ سەيلانە ـ سەيلانە[2] .
باھار كۈلدى، قۇياش كۈلدى، قۇياشلىق ئەلمۇ خۇش كۈلدى،
رەقىبلەر قان يۇتار ئەمدى، كۆنى ۋەيرانە ـ ۋەيرانە .
باھار كەلدى، ياشاردى جان، جىرىڭلار قولدا ئالتۇن جام،
بولۇپ ئەل بەختىگە ساقىي، كېزەي مەيخانە ـ مەيخانە .

1980 ـ يىل 23 ـ مارت، ئۈرۈمچى

---

① بۇ شېئىر «باھار ۋەسلىگە مۇشتاقلىق» دېگەن شېئىرغا مۇشائىرە سۈپىتىدە يېزىلغان .
② بۇ مىسرا «غېرىب ـ سەنەم» داستانىدىن ئېلىندى .

خۇشلۇقۇم

(«قۇمۇل ئەدەبىياتى» ژۇرنىلىنىڭ نەشر قىلىنىشى مۇناسىۋىتى بىلەن)

بىر خەۋەر كەلگەچ بۈگۈن تاشلاندى دەپ ئالغا قەدەم،
تەنگە سىغماي خۇشلۇقۇم، ئالدىم شۇئان قولغا قەلەم .
كۈلسە گۈلشەن ئىچرە بىر گۈل نەۋ باھار ئەييامىدا،
نە ئۈچۈن بۇلبۇل بولۇپ سايرىماسمەن ئۇشبۇ دەم .
ئەرزىگەي بۇ كۈن ئۈچۈن بىز ناغرا ـ سۇناي ياڭرىتىپ،
خۇددى توي تارتقان كەبى ئىپتىساق قەدەمدە يار سەنەم .
ئاندا ئاقتاش[①] ، مۇندا بوغدا، تاكى قەشقەر ھەم خوتەن،
ئاڭلىسا توي نەغمىسىنى ئاپىرىن دەر غۇلجا ھەم .
باس يەنە ئالغا، ئەزىز يۇرتۇم، پويىزدەك ئالغا باس،
چۆللىرىڭمۇ بولغۇسى شۇ يول بىلەن باغى ئىرەم .
گەرچە مەنزىل — يول ئۇزۇن، ئىقبال قۇچاقى كەڭ ھامان،
چۈنكى باغداش[②] ئۈستىگە تىكتى قۇياش ئالتۇن ئەلەم .

1980 ـ يىل 20 ـ ماي، ئۈرۈمچى

① ئاقتاش — قۇمۇلدىكى تاغلارنىڭ بىرى .
② باغداش — قۇمۇلدىكى تاغلارنىڭ بىرى .

خۇش مۇبارەك بۇ ئىشلىك

ژۇرنال چىققاچ تۇنجى رەت قۇمۇل دېگەن نام بىلەن،
تەبرىكلىدىم يىراقتىن شەربەت تولغان جام بىلەن .

خۇش مۇبارەك بۇ ئىشلىك، ئەزىز يۇرتۇم گۈل دىيار،
سەنمۇ ياشناپ كۆكلىدىڭ ئەلگە كەلگەچ خۇش باھار.

قۇمۇل دېگەن قەدىم يۇرت، ئاتىقىڭ بار جاھاندا،
تارىخ گۇۋاھ بۇنىڭغا ھەرقاچان، ھەر زاماندا .

«يىپەك يولى» بۇ يەردىن ئايرىلاتتى بىر تارماق،
قاتار ـ قاتار تۆگىلەر جاراڭلىتىپ قوڭغۇراق .

بۇ يەردىن چىققان كارۋان بويلاپ پامىر، تىيانشان،
ئۇزاقلارغا كېتەتتى بېسىپ دەشتۇ باياۋان .

جاڭئەندىن يۈكلەپ تاۋار، خوتەندىن شايى ـ ئەتلەس،
رۇم ئېلىگە باراتتى، مەنزىل كېزىپ بەسمۇ بەس .

يېنىشىدا تۆگىلەر يۈكلەپ ياقۇت، كەھرىۋا،
قىزىتاتتى بازارنى توي كۈندەك ھەر سابا .

شۇندا نامىڭ جاھانغا يېيىلغانتى دەممۇ دەم،
ئەزەلدىنلا سەن ئىدىڭ ئەل ئىچىدە مۆھتەرەم .

ئەمدى بۆگۈن تۆگىگە نېمە ھاجەت، نە ئورۇن،
تۆمۈر بۇقا سۆرەيدۇ قىرىق ـ ئەللىكلەپ ۋاگون .

ئېچىلدى يەرنىڭ سىرى خاڭچى ئەرلەر تەرىدىن،
يېڭى ـ يېڭى خۇش خەۋەر كېلۇر قۇمۇل شەرىدىن .

ژۇرنال چىقتى دەپ ئاڭلاپ قۇمۇل دېگەن نام بىلەن،
قۇتلاپ سېنىڭ تويۇڭنى شەربەت تولار جام بىلەن .

شەنىڭگە قوشاق قاتتىم ئاتاپ ساڭا ئىلھامنى،
قوبۇل قىلغىن، جان يۇرتۇم، بۇ ئەرزىمەس سوۋغامنى .

1980 ـ يىل 31 ـ ماي، ئۈرۈمچى

بۇيلۇق

بىر كۆرۈپ ھۆسنۈڭنى، ئەي دىلبەر ماكان،
بار ۋۇجۇدۇم بولدى مەپتۇن ئۇشبۇ ئان .

قاينىغاچ ئىلھام بۇلاقىم جۇش ئۇرۇپ،
ئۇچتى پىكرىم كەڭ سامادا قۇش بولۇپ .

بىر قەدىمي توپا تاغ، باشى قاقاس،
باغرىدا چاقنار ئىكەن گۆل ئەتىياز.

شۇ قاقاس تاغدىن تامار چىم - چىم بۇلاق،
مەرۋايىتتەك تامچىسى زەپ پارقىراق .

ئاندا بىر كۆل چايقىلار كۆن شولىسى،
قوينىدا ئالتۇنبېلىقلار جىلۋىسى .

ئويلىدىم «جەننەت» دېگەن يەر قانچىلىك،
بولسا باردۇر ئۇزلۇقى بىر سەنچىلىك .

ئەي گۈزەل بۇيلۇق دېگەن جەننەت ماكان،
كىم ساڭا بەرمەس كۆڭۈل كۆرگەن ھامان !

گۈللىرىڭنىڭ ھۆسنىدىن ملىڭ ئايلىناي،
گۈلشىنىڭ ئەتراپىدا بۇلبۇل بولاي .

ئاندا چوغلۇق بىرلە مۇدەن، مىرزىگۈل،
مەندە ئەترە بىرلە نەرگىس، سەبدىگۈل .

قانتىم بولسا ئىدى، ئۇچسام ئىدىم،
كېپىنەكتەك ۋەسلىگە قانسام ئىدىم .

ئەي گۈزەل بۇيلۇق دېگەن جەننەت ماكان،
كىم ساڭا بەرمەس كۆڭۈل كۆرگەن ھامان !

بۇك ـ باراقسان باغلىرىڭنى نېمە دەي،
قايسى تىل بىرلە ئۇنى تەرىپ ئېتەي .

پارقىراپ تۇرغاچ باراڭدا ساپ ئۈزۈم،
جىلۋىسىدىن ھەر نەپەس تالدى كۆزۈم .

«نېمە بۇ، ياقۇتمۇ ياكى كەھرىۋا ،
ياكى زۇمرەت، قاشتېشى زەپ دىلرەبا ؟»

دەر ئۇنى شاخ ـ شاخىدا كۆرگەن كىشى،
ئاق، قىزىل سايىۋا، بىجاقىي، كىشمىشى .

قىزىرىپ تۇرسا ئانارىڭ غۇنچىدەك،
خۇددى تۇرپان قىزلىرىنىڭ مەڭزىدەك .

تامسا شاپتۇل، ئەنجۈرۈڭنىڭ شەربىتى،
جانغا جان قوشسا ئۇنىڭ تەم ـ لەززىتى .

كىم سېنى تەرىپلىمەس زوقى تېشىپ،
خۇددى بىر قاينام كەبى شوقى تېشىپ !

ئەي گۈزەل بۈيلۈق دېگەن گۈلباغ دىيار،
بەختۇ ئىقبال مەڭگۈ بولسۇن ساڭا يار!

سېنى گۈلباغ ئەيلىگەن ئەل ياشىسۇن،
ياشىسۇن، خۇددى سېنىڭدەك ياشنىسۇن.

1980 ـ يىل 29 ـ سېنتەبىر، تۇرپان

ئىدىقۇت ①

نامى مەشھۇر ئىدىقۇت شەھرى شۇمۇ،
نېمىدېگەن تېز چۆرگىلەيدۇ بۇ پەلەك!
ئىككى ئون ئەسىر دېگەن ئاز گەپمىدى،
بىر ئەسىر يۈز يىلغا تەڭ تۇرسا، دېمەك.

قانچە قۇملار كۆچتى، قانچە يەل سوقۇپ،
قانچە خانلار ئۆتتىكىن دەۋران سۈرۈپ؟
ھېچبىرىدىن قالمىغان ئىز ۋە نىشان،
بىرلا قورغان تۇرىدۇ قەد كۆتۈرۈپ.

نېمىدېگەن پۇختا بۇ قورغان تاملىرى،
ئۇنى سوققان مەرد يىگىتلەر كىمكىن؟
ھەربىرى گويا تۇلۇقتەك كېسەكى،
ئۇنى قۇيغان ئەزىمەت دېۋىمكىن؟

ئاندا پەشتاق قالدۇقى، مۇندا مۇنار،
قۇم بېسىپ ياتقان پەلەمپەيلەر قاتار.
كىم بىنا قىلغان بولغاي بۇ قەسىرنى،
شۆھرىتى ئالەمچە بار، ئالەمچە بار.

كۆچتى قۇملار قانچە ـ قانچە يەل سوقۇپ،
ئۆتتى ئەجداد ئوق ئېتىپ، ئات چاپتۇرۇپ.

قالغىنى بىزگە تەۋەررۈك توپىسى،
بىزمۇ قەسىر قۇرماقتىمىز يەڭ تۈرۈپ.

نې ئاجايىپ قەسىرلەر بولغاي بىنا،
شۇ زېمىننىڭ توپىسى بولسا ئامان.
ئىدىقۇت شەھرى — پەقەت خارابە، بەس،
تاڭ قالۇر يېڭى شەھەرلەرگە جاھان!

1980 ـ يىل 2 ـ ئۆكتەبىر، تۇرپان

① ئىدىقۇت — مىلادىيەدىن بۇرۇنقى 1 ـ ئەسىر ئۆپچۆرىسىدە بىنا قىلىنىشقا باشلىغان تۇرپان ئويمانلىقىدىكى قەدىمكى شەھەر، هازىر ئۇنىڭ خارابىسى بار.

بېزەكلىك[1]

قاقلىنىپ ئاپتاپتا ياتقان بىر جىرا،
ئەجدىھادەك تولغىنىپ ئاققان سۇيى .
ئىككى يان مەستەك قىزارغان توپا تاغ،
قاسنىقى بىر يار ئىكەن تېرەك بويى .

ئاشۇ يارنىڭ باغرىدا تىلسىم كەبى
توپا غارلار بار ئىكەن قاتار ـ قاتار.
ئۆتسىمۇ شۇنچە ئەسىرلەر ئارىدىن،
كۆزنى يۇمماي ھامان ئويغاق ياتار.

نېمىنى ئويلايدىكىن ئويغاق يېتىپ،
سەرگۈزەشتىلەر يادىغا يەتتىمىكىن ؟
ياكى قونغان چاڭ ـ توزانلارغا قاراپ،
كۆڭلى ھەريان چېچىلىپ كەتتىمىكىن ؟

ياكى شۇم ئالۋاستىلارغا غەزىپى
قاينىغاچ، ئاچچىق يۇتۇپ ياتامدىكىن ؟
ياكى كۆز، قۇلاق، بۇرۇن، ھەتتا يۈرەك
ئۆزرە تەگكەن تىغ ئىزى قىينامدىكىن ؟
ياكى ئوبدان ئاسرىماي قويغان ئۈچۈن،
بىزنىمۇ كايىش بىلەن قارغامدىكىن ؟

كايساڭ ھەم قارغساڭ، ھەققىڭ سىنىڭ،
ئەي گۈزەل سەنئەت پىرى قورغان ماكان.
راست ئەمەسمۇ، دۆڭ پېشانە تەلۋىلەر
باش ـ كۆزۈڭگە يۇندا چاچتى بىر زامان .

خارلىدى ئۇنچىنى دەسسەپ، چەيلىدى،
كىردى گويا باغقا بىر تۈركۈم قاۋان .
نە ھايا، نە قالدى سەنئەت، نە تۈزۈم،
نە تىرىككە كۈن، نە ئۆلۈك قالدى ئامان .

ئۇنتۇماس ئەۋلادلىرىڭ، ھېچ ئۇنتۇماس،
كۆزلىرىڭنى چوقۇغان شۇم قاغا كىم ؟
قان يۇراپ كەلگەندە ئاچ كۆز بۆرىلەر،
يول بېرىپ، سېنى تالاتقان دورغا كىم ؟

ئاڭلىغانسەن، ئەمدى گۈلدۈرمامدەك
ياڭرىدى ئەلنىڭ ئۈنى كۆپ ياڭغىراق،
ئىنتىقامنىڭ شەمشىرى قىنىدىن چىقىپ،
چالدى تارىخ «سوت ئوچۇق»[2] دەپ قوڭغۇراق !

1980 ـ يىل 4 ـ ئۆكتەبىر، تۇرپان

① بېزەكلىك — تۇرپاننىڭ سىڭگىم ئېغىز دېگەن يېرىگە جايلاشقان مەشھۇر «مىڭئۆي»لەرنىڭ بىرى. ئۇنىڭ بىنا قىلىنغان دەۋرى مىلادىيە 5 ـ ئەسىرلەرگە توغرا كېلىدۇ. بۇ يەردىكى غارلارنىڭ تاملىرىدا قەدىمكى ئۇيغۇر بۇددا مەدەنىيىتىنىڭ ئاجايىپ نادىر گۈزەل سەنئەت نامايەندىلىرى بولغان تام سۈرەتلىرى ۋە نەقىشلەر بار. بۇ قىممەتلىك ئاسارئەتىقىلەر جاھانگىرلارنىڭ تالان ـ تاراجىغا ۋە ئەكسىيەتچى كۈچلەر بىلەن «تۆت كىشىلىك گۇرۇھ»نىڭ قاتتىق بۇزغۇنچىلىقىغا ئۇچراپ، بىر خارابە ھالىغا كەلگەن، كېيىن رېمونت قىلىنغان .

② لىن بياۋ ئەكسىلئىنقىلابىي گۇرۇھى بىلەن «تۆت كىشىلىك گۇرۇھ» ئۈستىدىن ئېچىلغان ئوچۇق سوت .

سەرلەۋھسز شېئىرلار

خام قاپاقنىڭ ئىچى لەشتۈر پارقىراپ تۈرغان بىلەن،
مېغىزى شېرىن ياڭاق تېشى قوتۇر بولغان بىلەن .
كۆكتىكى پارچە بۇلۇتتىن ئەلگە تەگمەس قىلچە نەپ،
ئىسسىتار ئەلنى كۆمۈر يەر ئاستىدا ياتقان بىلەن .
مېۋە بەرمەس ھېچقاچان ھاي ـ ھاي چاپان ھەشقىپىچەك،
يامشىپ ھەر نەرسىگە مىڭ يۇقىرى چىققان بىلەن .
يەر بېغىرلاپ ياتسىمۇ قوغۇن ـ تاۋۇزنىڭ پىلىكى،
تولدۇرار يېزا، بازارنى نېمەتۇ ئەلۋان بىلەن .

*　　　*

ئالدىراپ ھەركۇنلۇكى بىر ئېچىلۇر ھەشقىپىچەك .
كۈن چىقار ـ چىقمايلا تېز سولىشۇر جا نەرسىدەك .
مىرزە، سەبدە، گۈلى رەيھان يا قىزىل مۇدەنگە باق،
تاكى كەچ كۈز كىرگۈچە كەتمەس يېنىدىن كېپىنەك .

*　　　*

سايە بەرمەيدۇ سۇۋادان غادىيىپ ئۆسكەنسېرى،
بەلكى ئاسان سۇنغۇسى بوران ـ شامال تەگكەنسېرى .
سۇ بويىدا جىلۋە قىلغان لەيلى، مەجنۇنتالنى كۆر،
ئاشىدۇ كۆركى ئۇنىڭ ئۆز قەددىنى پۈككەنسېرى .

*　　　*

گۈللا بولسا گۈل ئەمەس، گۈلدەك پۇراقى بولمىسا،
گەپلا بولسا گەپ ئەمەس، مەزمۇن تۇراقى بولمىسا .
ئىككى پۇتلاپ ماڭمىش ئېيىقمۇ بەزەن تىك بولۇپ،
ئەرلا بولسا ئەر ئەمەس، ئادەم سىياقى بولمىسا .
ئادىمىنى ئادىمى ئەتكەن ئۇنىڭ ھۆسنى ئەمەس،
ھۆسنى بىر سۇرەت ئېرۇر، دىلنىڭ چىراغى بولمىسا .
بىر مىسال: پانۇسنى كۆر، شام چىراغسىز يورۇماس،
نۇر چاچامدۇ شام چىراغ پىلىك ۋە ياغى بولمىسا ؟!

1980 ـ يىل 13 ـ مارت، ئۈرۈمچى

ئۆمۈر ھەققىدە مۇخەممەس

ئۆمۈر مەنزىلىدە ئىستەپ غۇبارسىز چىن ھەقىقەتنى،
قەلەندەردەك كېزىپ يۈردۈم چېكىپ مىڭ بىر مۇشەققەتنى .
ۋە لېكىن يوق ئىكەن تۈز يول تېپىشتا ئۇشبۇ مەقسەتنى،
تېگىرقاپ ئۆتتى كۆپ ئۆمرۈم چۈشەنمەي سىرى ھېكمەتنى،
ئىشىت دىلبەر، بايان ئەيلەي ساڭا بۇ ھەقتە سۆھبەتنى .

تۇغۇلغاچ ئىككى مۆمىندىن، ئۆتتۈپ ئەللىكتە سەككىز يىل،
يەكۈنلەش سائىتى يەتتى ئۆمۈرنى ئەمدى ئەستايىدىل .
نەزەر سالسام بېسىپ ئۆتكەن يولۇمغا بولمايىن غاپىل،
ئاقۇر كۆز ياشلىرىم گويا بولۇپ ئېرتىش ۋە ياكى نىل،
جاھاندا چەكمىگەي ھېچكىم مېنىڭدەك كۆپ نادامەتنى !

يا ھەققە ئەتمىدىم قۇللۇق، يا ئەلگە قىلمىدىم خىزمەت،
بېغىمغا كۈز يېتىپ كەلدى، قولۇمدىن كەتتى كۆپ پۇرسەت .
ھەمىشە ئۆرتىبان دىلنى يىلىنجاپ بىر ئەلەم - ھەسرەت،
ئازابلاپ كېچەيۇ كۈندۈز قىلۇر جانىمنى بىتاقەت،
راۋادۇر قانچىلىك قىلسام ئۆزۈمگە دوق - مالامەتنى .

ئانا يۇرتۇم بېرىپ ئاق سۈت، بېقىپ ئۆستۈردى مىڭ ئاسراپ،
ئاۋايلاپ مايسىدەك ھەر تاڭ چېچىپ باشىمغا زەر ئاپتاپ .
بېرىپ تىل ھەم ئەقىل - ئىدراك، قاتارغا قوشتى يول باشلاپ،

قاناتی ئاستىغا ئالدى ئېغىر كۈنلەردە مىڭ ـ مىڭلاپ،
نېچۈكمۇ ياندۇرارمەن بۇ ئانالىق مېھىر ـ شەپقەتنى!

باھارنى كۈيلىشەر قۇشلار چېغىدا ھەر سەھەر دەمدە،
نېمىشقا بولمىسۇن بىر ھېس تىرىك پەرزەنتى ئادەمدە ؟
ۋەھالەنكى، ئادا بولماي ھېسابسىز قەرز بۇ زىممەمدە،
ھامان قايىنايدۇ ھەسرەتلىك پۇشايمان ئابى دىدەمدە [1] ،
ئۆمۈرنى زايە قىلما سەن ئېلىپ مەندىن بۇ ئىبرەتنى .

خىيالىم دېڭىزى تىنماي تېشىپ مىڭ چايقىلىپ قايناق،
كېچىلەر ئاز يۇمۇپ كۆزنى ۋە گاھى تاڭغىچە ئويناق .
چىقاردىم بىر يەكۈن ئاخىر ئۆمۈر مەنزىلىدىن شۇنداق،
ئۆمۈردۇر بىر كۈرەش، ھەرگىز ئەمەس ئۇ بىزگە ئاۋۇنچاق،
يولاتما، ئەي كۆڭۈل، ئەمدى ئۆزۈڭگە زەررە غەپلەتنى .

پىكىر دەرياسىغا قانچە تىرەن چۆمگەنسېرى ھەر تۈن،
كۆڭۈلنىڭ كىرلىرى شۇنچە يۇيۇلدى، تارقىدى ئەپسۇن،
ھاياتىم گەرچە پۇشمانلىق، دىلىمدۇر ناتىۋان، مەھزۇن،
ۋە لېكىن جان كىتابىغا قوشۇلدى يۈز تۈمەن مەزمۇن،
شۈكۈركىم، قوغلىدى مەڭگۈ يورۇق تاڭ قارا زۇلمەتنى .

تەپەككۇر كۆزىلە باقسالڭ ئەگەر ئالەمگە بىر كەررە،
ئەمەستۇر خالىي ھېكمەتتىن ۋە ھەتتاكى ھەسەل ھەرە .
چۈمۈلە چېغىدا تىنماي تاپۇر ئۆز ئەجرىدىن مەررە،
كىشىكىم بىلسە بۇ بەلكى خەزىنە سىرىدىن زەررە،
پىكىر قىل ھەم چۈشەن، ئۆگەن بۇ جانلىق سىرى ھېكمەتنى .

بىلىپ يەتكەنسېرى ئىنسان ھاياتنىڭ سىرىنى كۆپرەك،
كۆڭۈل روشەنلىشىپ ئاندىن چۈشەنگەي ئۆزىنى خوپراق .
مىسال قارىغۇ نېچۈك بىلسۇن قۇياش قانداقۇ ئاي قانداق،

بىلۇر، ئەمما گۆدەك ھاتتا نىچۇكتۇر گۈل، نىچۇك ياپراق،
دىمەككى، ھەربىەتتىن جان تاپۇر ئەقلۇ پاراسەتنى .

ئۆلۈمنى ئويلىسا ھەركىم، بىلۇر ئۆز زاتىنى ئاندىن،
تۇغۇلماق، سوڭرە ئۆلمەكلىك ئاياندۇر ھەممىگە ئايدىن .
لېكىن نەدە، قاچان، قانداق ئۆلۈشنى كىم بىلۇر ئالدىن،
يېشلمەس بىر تۈگۈن بولدى بۇ ماۋزۇ دەۋرى - دەۋراندىن،
غەنىيمەت بىل ئادەمزاتقا بىرەر تۆھپە ۋە خىزمەتنى .

جاھان باقىي ئەمەس، لوقمان چىغىدا تاپمىدى دەرمان،
مىسالدۇر رۇمىي ئىسكەندەر ۋە ھەتتا ئەركە چىڭگىزخان .
كېلىپ - كەتمەك بىلەن مەشغۇل جاھانغا بىھېساب كارۋان ،
ئۆتەر دۇنيا، كېچەر دۇنيا، پەقەت خەلقلا سۈرەر دەۋران،
ئۆمۈر مەنزىلىدىن تاپتىم نىھايەت شۇ ھەقىقەتنى .

تۇغۇلغان ھەر بوۋاق يىغلاپ چۈشەرمىش يەرگە ئادەتتە،
ئەجەل كەلسە يەنە يىغلاپ كېتەرمىش كىشى ھەسرەتتە .
ۋە لېكىن يىغلىماي كەتكەن كىشىلەر ھەم بار، ئەلۋەتتە،
كى شەرمەندە قىلىپ ھەردەم ئۆلۈمنى جەڭگىۋار سەپتە،
نە ياخشىلىغ بەخت ئىدى بىزگە، ئەگەر تاپساق شۇ پۇرسەتنى !

يېتىپ كۈز، سوغ شامال تەگكەچ، غازاڭ بولغان كەبى ياپراق،
ئۆمۈر مەنزىلدە ئاخىر بولۇرمىز بىر دۆۋە تۇپراق .
بۇ تۇپراقتا ئۈنەر بەزەن تىكەن ياكى خۇنۇك قامغاق،
ئېچىلغاي بەزىدە گۈللەر، چېچىپ خۇش ئەترىنى ھەر ياق،
دىمەك، ھەركىم بىرۇر شەخسەن ئۆمۈرگە ئۆزى قىممەتنى .

كىشى قىسمەتنى بىلمەيدۇ سوراپ ھەتتا سۇھەيلىدىن[①] ،
تاپۇر ئىززەت ۋە يا كۈلپەت كۆڭۈلنىڭ زوقى - مەيلىدىن .

نېمە تەرسە، شۇنى ئالماق بولۇر ئۆز خۇيى ـ پەيلىدىن،
نە بولدى ھالى پىرئونىنىڭ تەكەببۇرلۇق تۆپەيلىدىن،
ئۇرۇقنى تاللىماي چاچساڭ، تىكەن باسقاي زىرائەتنى .

ئۆمۈر گويا ئېرۇر بىر شام، تۈگەر ئەلۋەتتە كۆيگەنچە،
ئاشار قەدرى لېكىن شۇنچە ئېرىپ جىسمى تۈگىگەنچە،
كۆرۈڭكى، ئاشىقى پەرۋان كۆيۈپ ئىشقىدا مىڭ ـ مىڭچە،
تەسەددۇق ئەيلىدى جانىنى كېچە شام نۇرىغا شۇنچە،
ئۆمۈر مەنزىلىدە كاشكى، كىشى تاپسا شۇ قىسمەتنى .

بايان قىلغانلىرىم گەرچە دېڭىزدىن تامچىدۇر، ئەمما
نامايەندۇركى، قۇياش ئەكسى بىر تامچە سۇدىمۇ ھەتتا .
مۇخەممەس ئەلگە يەتكۈزسە ئۆمۈر چىنلىقىدىن مەنا،
مۇكاپات شۇ ئىدى مەنچۈن، ئەمەسمەن ئۆزگىگە تەشنا،
كۆچەتنى تىككۈچى مەيلى كۆرەلمەي ئۆتسە راھەتنى .

1981 ـ يىل ئاپرېل، ئۈرۈمچى

① ئابى دىدى — كۆز يېشى .
② سۇھەيلى — رىۋايەت قىلىنىشىچە، قەدىمكى يۇنان دانىشمەنلىرىدىن بىرى بولۇپ، ئىسكەندەر زۇلقەرنەيىنىنىڭ باش مەسلىھەتچىسى ئىكەن .

بوغدا ئانام

ئاق لېچەك باشىڭدا، قۇددۇس، غەمگۇزار بوغدا ئانام،
ئولتۇرۇپسەن كۆك گىلەمدە بەر قارار، بوغدا ئانام.
ھەرقاچان كۆرسەم سېنى، ئەي گۈلئۇزار بوغدا ئانام،
جۇش ئۇرۇپ قەلبىمدە چىن بىر ئىپتىخار، بوغدا ئانام،
خۇشلۇقۇمدىن كۆز يېشىم دۇردەك① تامار، بوغدا ئانام.

ھەر سابا باقسام، سېنىڭ چېھرىڭدە ئىقبال جىلۋىسى،
جىلۋە بىرلە قامىتار كۆزلەرنى قارىغاي جىلغىسى.
جىلغىلاردا گۈل ـ چىمەن ياشنار يەنە تاغ لەيلىسى،
قايىندى شامۇ سەھەر سەندە ھايات تەنتەنىسى،
چۈنكى تاج كىيدىڭ قۇياشتىن، بەختىيار بوغدا ئانام.

شۆھرىتىڭ ئالەمچە بار، لېكىن قاراڭغۇ ئۆتمۈشىڭ،
نەچچە ئون قىسسە ـ رىۋايەت بولدى ھەربىر كەچمىشىڭ.
دەردى مېھنەت، غەم ۋە ھەسرەتتە ئاقارمىشتۇر بېشىڭ،
قانچە مىڭ يىللاپ كۆزۈڭدىن بىز ئۈچۈن تۆككەن يېشىڭ
شۇ ساماۋى كۆلدە تىنماي چايقىلار، بوغدا ئانام.

چايقىلىپ تۇرغان بۇ كۆل كۆز ياشلىرىڭ دۇردانىسى،
بەلكى نەپرەت ھەم مۇھەببەت نەزمىسى، پەيمانىسى،
ياكى ئۇ قەدىمكى شەرق تەقدىرىنىڭ ئابىدىسى.

ئەمدى مۇندا ئاڭلىنۇر كۈلگەن بەخت شادىيانىسى،
چۈنكى سەندە باشلىنىپ كەتتى باھار، بوغدا ئانام.

مەڭگۈ كۈلسۇن نۇر — قۇياش باشىڭدا، سەن بولغىن ئامان،
باسمىغاي ئۈستۈڭنى ھەرگىز ئەمدى زۇلمەتلىك تۇمان.
سۈزۈلۈپ تۇرغاي ساماۋى كۆل كەبى كۆك ئاسمان،
سەن ھايات — بىزمۇ ھايات، ئەۋلادلىرىڭ ئويغاق ھامان،
ئاق لىچەككە قونمىغاي دەپ بىر غۇبار، بوغدا ئانام.

1981 ـ يىل 29 ـ ئاۋغۇست، ئۈرۈمچى

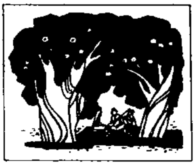

① دۇر — ئۈنچە ـ مەرۋايىت.

خاسيەتلىك ئۈچرىشىش

(شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق تۇنجى نۆۋەتلىك ئاز سانلىق مىللەتلەر كلاسسىك ئەدەبىياتى ئىلمىي مۇھاكىمە يىغىنى مۇناسىۋىتى بىلەن)

چۈشمۇ بۇ، ئۇچۇممۇ بۇ ياكى لەززىز خىيالمۇ بۇ،
ياكى بەخت ـ ئىقبالغا تۇش كەلگەن ئاجايىپ پالمۇ بۇ ؟

باق، گۈزەل بىر قەسىر ئىچرە چاقنىغاندا نۇر ـ چىراق،
باشلىنىۋەتتۇق بەزمىنى بىز، ناخشىمىز بەك ياڭغىراق .

چىقتى تۆرنىڭ بېشىغا ئاۋۋال ئۇغۇز ساھىبقىران،
قانچە ئەللەر، قانچە خەلقلەرگە ئات قويغان بۇ خان .

ئولتۇرار بىر كۈرسىدا ئالپ ئەرتۇڭا ئافراسىياپ،
قولىدا ئالتۇن قەدەھ، قەشقەر شارابى پارقىراپ .

ئەنە بىر كۈرسى ئۆزرە ئولتۇرار باتۇر ماناس،
ئاق كىگىز قالپاق بېشىدا، ياغدى ئالقىش گۈلدۈراس .

ئالپامىش قىلدى كىرىپ مەردانىلەرچە بىر سالام،
تولدۇرۇپ توققۇز قېتىم تۇتتى قىمىز ساقىي تامام .

چاپتۇرۇپ بوز ئارغىماقنى كەلدى جاڭغىرمۇ شۇئان،
ھەم گېسىر ۋاڭمۇ كېلىپ سەپكە قوشۇلدى شادىمان .
ئەسسالام ئېيتىپ ئۇلۇغ ھاجىپ يۈسۈپ كىرگەن زامان،
جانلىنىپ كەتتى سورۇن مىڭلاپ چېچەك كۆلگەنسىمان .

چاقنىدى دانىش ـ ئىلىم، پەزلى، ھۈنەر دۈردانىسى،
دېدى ھەممە: ملك ياشا، سەن دەۋرىمىز يېگانىسى .

مانا مەھمۇد كاشغەرىي، ئۇ ئىلمۇ ئىرپان دېڭىزى،
كىردى قامۇس بىرلە ئۇ، گويا كۆلۈپ ئاسمان يۈزى .

مانا لۇتفىي ھەم نەۋائىي، ھىرقىتىي، گۇمنام، مۇقىم،
مانا فۇرقەت ھەم زەلىلىي، ھەم نىزار ئابدۇرەھىم .

مەرىپەت ئاسمانىدىن دۈردانىلەر تېرىپ ئاباي،
كىردى جىرتىپ دومبىرا، ئېيتىپ ئۆلەڭلەر بىر تالاي .

«ئەي تۇغان تىل، ئەي ماتۇر تىل، ئەتكەي ـ ئەنكەمنىڭ تىلى،
دۇنيادا كۆپ نەرسە بىلدىم سېن تۇغان تىل ئارقىلى »

دەپ كىرىپ كەلدى سورۇنغا جىرلا ـ جىرلا ياش توقاي،
بۇ شېئىر ئاسمانىدا تۇغقان كەبى بىر يېڭى ئاي .

ئەۋجىگە چىقتى مۇشائىر، تەڭكىشى تەمبۇر، دۇتار،
داپ بىلەن سۇناي، قوبۇز، جىرغا قوشۇلدى چاڭ، گىتار.

تولدۇرۇپ مەي جامىغا دۇ فۇ بىلەن لى بەي شۇ دەم،
«خۇش مۇبارەك» دەپ قېلىشتى بەزمىگە تەشرىپ قەدەم .

ياڭرىدى ئالقىش ساداسى، كۆكتە كۈلدى زەر قۇياش،
بەختىۇ ئىقبال دائىما بولغاي خەلققە چىن قاياش .

شۇ قاياشلىق بىرلە كۈلسۇن يەنە سەنئەت گۈللىرى،
سايرىسۇن گۈلشەن ئارا ھەممە خەلق بۇلبۇللىرى !

1983 ـ يىل 24 ـ فېۋرال، ئۈرۈمچى

ئەينەك

نېمدېگەن قالتىس نېمە ئەينەك دېگەن،
كىم ياساپ چىققان بولغاي دەسلەپ ئۇنى .
سۇندۇرۇپ تاشلانسىمۇ، ھەر پارچىسى
كۆرستەر ھەر نەرسىنىڭ دەل ئەينىنى .

سەتنى ئۇ پەرداز بىلەن قىلماس گۈزەل،
بىر گۈزەلنى سەت قىلىپ قويمايدۇ ھەم .
ھەر كىشى بولالىسا ئەينەك كەبى،
دېگۈلۈك شۇنداق كىشىنى چىن ئادەم .

نېمدېگەن خالىس نېمە ئەينەك دېگەن،
مەڭگۈلۈك دوستلۇققا شەكسىز ئەرزىگەي .
تۇتمىسا ھەركىم بىلىپ ئەينەكنى دوست،
بولسىمۇ مىڭ دوستى، دوستۇم كەم دېگەي .

1983 ـ يىل 3 ـ ئۆكتەبىر، ئۈرۈمچى

تووۋا دەيمەن، تووۋا

تووۋا دەيمەن، تووۋا...
ھەددىدىن ئېشىپ،
بۇلدۇقلاپ تېشىپ،
قازاننى قويۇپ ئېغىزدا
قاينايدىغان بوپتۇ شوۋا !

«سەھەت تىلسەڭ ئاز يە،
ئىززەت تىلسەڭ ئاز دە»
دەيتتى ئاتا - بوۋىمىز،
لېكىن بىزنىڭ بەزىمىز
پۇتتا ئەمەس، ئېغىزدا،
قۇرۇق مېڭىپ ئېگىزدا،
شەر ئالىدىغان بولدۇق،
تووۋا دەيمەن، تووۋا...

كۆز ئىككى، قۇلاق ئىككى،
قول ئىككى، ئاياغ ئىككى،
ئېغىز، بۇرۇن بىر پەقەت،
شۇنىڭ ئۆزى بىر ھېكمەت...
شۇنداق تۇرۇقلۇق ئەمدى،
ئېغىزغا يۆكلەپ يۈكنى،
ئوڭ - تەتۈر كىيسپ بۆكنى،

گەپ ـ سۆزدىن «سۇخەن» توقۇپ،
سىۋەت ـ سىۋەتتە ساتماقنىڭ
نېمە لازىمى، توۋا !

ھەي چوكا، ھەي سەن چوكا،
(توۋا دەيمەن، توۋا !)
ئاش يەيدىغان ئەسۋابنى
نېمە قىلىۋالدۇق ئەمدى ؟
بۇنى ئېيتىشقا، دوستلار،
تىلىم بارمايدۇ زادى .
ئاتىدىن قالغان ئۇدۇمۇ
ياكى مىراس تۇلۇمۇ،
يا پەيلىمىزگە لايىق
بىر لەنىتى كۆرۈمۇ؟
نېمە بولسا بولسۇن،
توۋا دەيمەن، توۋا !

بۇندىن ئون نەچچە يىل بۇرۇن،
ھىلىقى ساراڭ قۇيۇن
ئىچىۋەتكەن ئوخشايدۇ
بەزى كونا گۆرلەرنى .
تامدىن تارىشا چۇشكەندەك،
ئەرۋاھ تىرىلىپ چىققاندەك،
بازارغا كىرىپ قاپتۇ
لەنەت تەگكۈر «لىق» ۋە «لىك»،
«سەن سەھرالىق، مەن شەھەرلىك،
ئاۋۇ ئاداش قەيەرلىك ؟»
دەيدىغان ئۆتمەس ماتا،

(بەزىلەر زورلاپ ساتا،)
توۋا دەيمەن، توۋا !

بۇ گەپلەر تېخى ئازدەك،
ئۇچىغا چىققان مازدەك،
سۇرۇشتۇرۇپ ئۇستىخان،
«مەن پالانى، سەن پالان،
مېنىڭ ئەسلىم ئېسىلزات،
ئېسىللىكتە تاپقان ئات .
پالانچى ئۆزى كىمكەن،
ئۇ مېنىڭ تېگىممىكەن ؟»
دەيدىغان لاۋزىلىقلار
ئەدەپ قاپتۇ خېلىلا،
توۋا دەيمەن، توۋا !

يەنە قاراپ نەسەبكە،
مەرتىۋە ھەم مەنسەپكە،
تۆرمۇ تالىشىدىغان بولدۇق
سۇزەڭگۈر خېنىملاردەك،
ئولتۇرۇشمىزمۇ قالتىس،
غادايغاق بېگىملەردەك .
قايسىبىرىنى ئېيتاي،
توۋا دەيمەن، توۋا !

1983 ـ يىل 10 ـ ئۆكتەبىر، ئۈرۈمچى

بالام بولسا، شۇنداق بولسا

(بىر ئانىنىڭ ئاغزىدىن)

بالام بولسا، شۇنداق بولسا،
ئاق سۈتۈمدەك هالال بولسا.
هالال بەرگەن ئاق سۈتۈمگە
هەربىر ئىشى مىسال بولسا.

بالام بولسا، شۇنداق بولسا،
تېشىپ تۇرغان دەريا بولسا.
گۈللەندۈرۈپ باياۋاننى،
ئۆزى بۇلبۇلگويا بولسا.

بالام بولسا، شۇنداق بولسا،
بېلىقى مول كۆلدەك بولسا.
ئەل كۆڭلىنى ئوۋلايدىغان
خۇش پۇراق گۈلدەك بولسا.

بالام بولسا، شۇنداق بولسا،
قەلبى قىزىل چوغدەك بولسا.
ئەل سەپەرگە ئاتلانغاندا،
ئالدا ماڭار تۇغدەك بولسا.

بالام بولسا، شۇنداق بولسا،
ئىچى - تېشى ئىبرىغ بولسا.

ئېرىغلىقتا سۇزۇك سۇدەك
كىرنى قويماي ئېرىغدىسا .

چىداملىقتا پىلدەك بولۇپ،
جىمى يۈكنى يۈدەلىسە .
ئەل بەختىچۈن كېرەك چاغدا ،
زەھەرنىمۇ يۇتالىسا .

بالام بولسا، شۇنداق بولسا،
سۇنى كۆرسە بېلىق بولسا ؛
شۇڭغۇپ دەريا ـ دېڭىزلارغا
ئۈنچە ـ مارجان تېرەلىسە ؛

ئوتنى كۆرسە، سەمەندەردەك
يالقۇن ئىچرە كىرەلىسە؛
تاشنى كۆرسە ئالماس بولۇپ،
تاغ باغرىنى تېشەلىسە؛

دوستنى كۆرسە گۈلدەك يايراپ،
مەن ئېمىزگەن سۈتتەك بولسا؛
ياۋنى كۆرسە دەھشەت سېلىپ،
يالقۇن چاچار ئوتتەك بولسا .

1983 ـ يىل نويابىر، ئۈرۈمچى

يىراقتىن خەت

يېقىندا پوچتىچى ئەكەلدى بىر خەت،
يېزىلغان بەك يىراق بىر مەملىكەتتىن .
ئوقۇپ كۆرسەم تونۇش بىركىمسە يازغان،
باياندۇر كۆز يېشى، ھەسرەت ۋە دەردتىن .

1

... شۇ يەردە توختىتاي ئەمدى سالامىم،
ئىشت دوستۇم، ساڭا ئېيتاي كالامىم .
بەخت ئىزدەپ يىراقلاردا ساراڭدەك،
كېزىپ يۈردۈم شامال سوققان غازاڭدەك .
ماڭا نەدىكى قۇت (بەختىۇ ئامەت)،
جىگەر پارە، چېكىپ دائىم مالامەت .
تالاي يىللار ئۆتۈپ كەتتى بېشىمدىن،
ئېتەكلەر قۇرۇماي ئىسسىق يېشىمدىن .
جاھاندا قالمىدى مەن تارتمىغان دەرد،
ھەمىشە ھەمراھىمدۇر دەردۇ ھەسرەت .
گاھى مەن يۈلمۇ تاپتىم، يولمۇ تاپتىم
ۋە ھەتتا يۈز تېپىپ «جاناب» ئاتالدىم .

2

نىرى كەتمەس كۆزۈمدىن بالا چاغدا،
پاكار سوقما تاملىق گۈللۈك باغدا
ئېچىلغان خۇش پۇراق غۇنچە ـ چېچەكلەر،
چېچەكلىكتە ئۇچقان گۈل كېپىنەكلەر.
ئېسىمدە بىللە ئۆسكەن ئاشۇ مەلە،
يادا باققاچ يېشىل چىملىقتا بىللە
يالىڭاچ چۆمۈلۈپ ئۆستەڭدە ئويناپ،
يېتىپ قۇملۇقتا تەننى كۈنگە قاقلاپ،
بۇلاق سۇلىرىغا نان چىلاپ بىز
قاقاقلاپ، تالىشىپ يېگەن چېغىمىز...

ئېسىمدە چۇرقىراپ بىز «ۋاللەي» ئويناپ،
كېيىكتەك سەكرىشىپ ئۆلەڭنى بويلاپ،
يۈگەنسىز تاي كەبى ئۆتكەن گۆدەكلىك،
غەمۇ ئەندىشىسىز ئۆتكەن گۆدەكلىك.

كۆزۈمدىن نىرى كەتمەس شۇ زامانلار،
ئېتىز ـ قىرلاردىكى چەللە باراڭلار.
ۋە لېكىن نىمدۇر بىرنىمەم كەم،
تېشىم كۈلگەن بىلەن كۆڭلۈم چېكەر غەم.
يېپىلسا نازۇ نېمەت داستىخانىم،
نېچۈكتۇر سىرقىرار جان، ئۇستىخانىم.
يېتەر يادىمغا شۇئان قوۋم ـ قېرىنداش،
كۆزۈمگە لىق تولۇپ تەكرار ئىسسىق ياش.
كېلەر ئەسكە ئۆتمۈش بىر رىۋايەت:
سۇلايمان ئىچمىگەن سۇدىن ھېكايەت[1].

يېشىل قارىغاي، ئېگىز تاغلار، ئېدىرلار،
چىمەنگە پۈركىنىپ ياتقان شۇ قىرلار؛

چۇرۇقلاپ تولغىنىپ ئاققان ئېرىقلار،
ئىرغاڭلاپ ئېتىزدا بۇغداي ـ تېرىقلار؛
بۇغا بىرلەن مارال جۇپ ـ جۇپى بىرلە،
غاز، ئۆردەك ۋە كەكلىك ئۆز توپى بىرلە
تاماشا ئەيلىگەن شۇ دالا ـ تۈزلەر،
شۇ تۈزلەڭدە سوزۇلغان كەڭرى بوزلار؛
يېيىلغان مال تولا يايلاق ۋە ئوتلاق،
قوش ئەمچەكلەر ئىمىپ قوزا ۋە تايچاق؛
ئىدى ھۆسنى بىلەن زەپمۇ دىلئارام،
نېسىپ بولغايمۇ ئاندا ماڭا ئارام؟
چېلىنغاندەك بوۋاي قەمبەر دۇتارى،
قوشۇلغاندەك يەنە قەشقەر ساتارى.
سەھەر بۇلبۇل ناۋاسى ئەۋج ئالغاچ،
ۋىچىرلاپ قارلىغاچ ۋە قارا قۇشقاچ.
قاناتلان، سەنمۇ ئۇچ دەيتتى پىچىرلاپ،
قالاتتىم زوقلىنىپ، جىنىم تىپىرلاپ.
سېغىندىم ئاشۇلارنى، بەك سېغىندىم،
كېسەللىكتەك بىلىنمەكتە سېغىنچىم.
نېسىۋەم بارمىدۇ كۆرمەككە قايتا
ئۆمۈرنىڭ ئاخىرىدا بولسىمۇ تا.

3

مېنى سورىساڭ، يىراقتا سارغىيىپمەن،
كۆڭلۈم ياخشى، لېكىن مۇندا غېرىبىمەن.
نە جان دوست ـ سىرداشىم، نە ھەمراھىم بار،
ئىچىم پۇشقاندا نە مۇڭداشقىلى يار.
قەيەردە توي ـ تۆكۈن، مەشرەپ ناۋاسى،
ھېيت ـ ئايەم كۆڭلىرى ناغرا ساداسى!

قەيەردە باشقا چۈشسە بىر پالاكەت،
كۆڭۈل ئىپتىدىغان يارۇ جامائەت !
مانا پەرزەنتلىرىممۇ بويىغا يەتتى،
ۋە ھەتتا بەزىسىنىڭ ۋاقتى ئۆتتى .
قىنى لايىق كېلىن ياكى كۈيئوغلۇم؟
ئېچىلمايدۇ شۇڭا غەمخانە كۆڭلۈم .
قەيەردە ئانا تىل مەكتىپى، دەرسى،
ۋەتەننىڭ ئەنئەنە پارلاق مىراسى ؟
ئۆزۈم باشقا، بالام باشقا بىر ئىقلىم،
تىلى ھەم باشقىچە، ھەيرەتتە ئەقلىم !
ئۇنىڭ ئۈستىگە بىر كۈن يەتسە سائەت،
ئۆمۈرنىڭ كوزىسى سۇنغۇسى ئەلۋەت .
قالارمۇ سۆڭەكىم شۇ ياقا يۇرتتا،
قوشۇلماستىن ۋەتەننىڭ تۇپرىقىغا .
شۇ غەملەر ئىچرە جان دائىم بىئارام
ئۆتەر ھەسرەت ئىچىدە، ئەي دىلئارام .

4

شۇڭا يازدىم ساڭا خەت، كۆزدە ياشىم،
مۇرۇۋۋەت قىل ماڭا دوستۇم، قاياشىم .
ئەۋەتكىن ماڭا ئازراق توپا ـ تۇپراق،
يەنە بىر تال غازاڭ ۋە ياكى ياپراق .
قىلاي مەن تۇتىيا ھازىر كۆزۈمگە،
تەسەللى بولغۇسى شۇ ئۆز ـ ئۆزۈمگە .
ئەگەر ئۆلسەم لەھەتكە بىللە قويسۇن،
ۋەتەن تۇپراقىغا تېنىم قوشۇلسۇن .
ئۇمىدسىزلىك، لېكىن ئۇ پەيلى شەيتان،
ئەجەبمەس ماڭا ھەم تېپىلسا ئىمكان .

ئىشتىسەم ھەر تەرەپتىن غايىبانە،
تولا ياخشى بولۇپ قاپتۇ زامانە.
ھەرەمنى ئالتە رەت قىلدىم زىيارەت،
ئەگەر يەتتىنچىسىگە بولسا پۇرسەت،
قىلۇرمەن ئۆز ۋەتەننى سەجدىگاھىم،
سۈرۈپ تۇپراقىنى كۆزۈمگە دائىم...

1983 ـ يىل نويابىر، ئۈرۈمچى

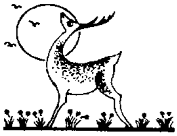

---

① نەسىردىن رابغۇزىينىڭ «قىسەسۇل ـ ئەنبىيا» (پەيغەمبەرلەر قىسسىسى) ناملىق كىتابىدا رىۋايەت قىلىنىشىچە، سۇلايمان پەيغەمبەرگە بىر قەدەھ ئابىھايات (مەڭگۈ تىرىكلىك سۈيى) نېسىپ بولغان ۋە ئۇنى سۇلايماننىڭ ئۆزىلا ئىچىشى شەرت ئىمىش. سۇلايمان: «بۇ سۇنى ئىچەيمۇ ـ ياقمۇ؟» دەپ ھەممە ۋەزىر ـ ۋۇزرالىرىدىن، ئۆزىنىڭ ياخشى كۆرگەن خوتۇنى بىلقىستىن، ھەتتا پۈتۈن ئادەم ۋە ھايۋانلار ۋەكىللىرىدىن سوراپتۇمىش. ئۇلارنىڭ ھەممىسى «ئىچسىلە» دەپ جاۋاب بېرىپتۇمىش، پەقەت بىشۇمار دېگەن بىر جانىۋار «قوۋم ـ قېرىنداش ۋە ئەل ـ يۇرتسىز مەڭگۈلۈك تىرىكلىكنىڭ نېمە لەززىتى، مېنىڭچە، ئىچمىسىلە» دەپ مەسلىھەت بېرىپتۇمىش. بۇ يەردە شۇ ھېكايەت كۆزدە تۇتۇلغان — ئا.

ئەسسالام، ئەي قەشقىرىم

(بەدىھە)

ئەسسالامۇ ئەلەيكۇم، دىلرەبا بوستان دىيار،
نەچچە مىڭ يىلدىن بۇيان تىللاردا كۆپ داستان دىيار.
تا قەدىم رۇم ئەھلىنى رەشىك ئوتىدا كۆيدۈرۈپ،
شەرق ئىلىنىڭ ئىپتىخارى، شۆھرىتى بولغان دىيار.
سۆيگىلى كەلدىم سىنىڭ ئالتۇن بوسۇغاڭنى بۈگۈن،
ئاچ ماڭا قوينۇڭنى، ئەي قەلبىمگە ئوت سالغان دىيار!
ۋەسلىڭە مۇشتاق كۆڭۈل ھەم كۆزلىرىم تاپقاي ئارام
بىر كۆرۈپ ھۆسنۈڭنى، ئەي دەردىمە دەرمان دىيار.
ئاق سۈتۈڭدەك ئاپئاق ئايدىڭ كېچە يا ئاخشاملىرى
بىر كېزەي تۈمەن بويىنى، جانغا جان قوشقان دىيار.
كۆكتە يۇلتۇز، سۇدا قۇندۇز جىلۋىلەر قىلغان چېغى
ئاڭلايىن نەيدىن خۇشال، ئازاد سادالار، جان دىيار.
ئاڭلايىن مەن يېڭى كۈي، يېڭى مۇقاملار ئەۋجىنى
تاڭ باھار مەۋسۇمىدا، ئەي گۈل - چېچەك ئاتقان دىيار.
كۈيلىمەس بەلكى راۋابىڭ ئەمدى ھەسرەت - قايغۇنى،
چۈن ياراتتىڭ ئۆز قولۇڭدا يېڭى بىر دەۋران، دىيار.
بىر زامان تەڭ يىغلىدۇق زۇلمەت كېچەڭدە ئىككىمىز،
ئەمدى تاڭ سۈبھىڭ بىلەن كۈلسەم نېمە ئارمان، دىيار.
ئەسسالام ۋە ئەسسالام، جانىجانىم قەشقىرىم،
بەر يەنە ئىلھام، يازاي شەنىڭگە بىر داستان، دىيار!

1984 - يىلى 15 - ئاۋغۇست، قەشقەر

قەشقەر گۈزىلىگە

بىر قاراپ سىھرىلىك بىلەن سەن يۈمىۋالدىڭمۇ مېنى،
ئۆرۈم ـ ئۆرۈم چاچلىرىڭغا ئۆرۈۋالدىڭمۇ مېنى ؟
ھۆر ئىدىم چۆلدە كېيىكتەك، كۆزلىرىڭ كۆرمەستە مەن،
كىرپىكىڭنى ئوق قىلىپ سەن ئىلىۋالدىڭمۇ مېنى ؟
ھېچ كېتەلمەيمەن قېشىڭدىن يۈگىلىپ قالغان كەبى،
پۇتلىرىمدىن يۈگىمەچتەك يۈگىۋالدىڭمۇ مېنى ؟
با ۋۇجۇد بولدى ئەسىر، ئەقلۇ خىيالىم بەندۇ بەند،
شۇ قارا خالىڭ ئىچىگە يۇغۇرۇۋالدىڭمۇ مېنى؟
مۇكچىيىپ قالدى بېلىم، پۇت ـ قوللىرىممۇ ئەۋرىشىم،
تالى مەجنۇندەك ئۆزۈڭگە ئېگىۋالدىڭمۇ مېنى ؟
كەچ شەپەق كۈلگەن چېغى ناخشاڭ بىلەن بىللە قوشۇپ،
تارلىرىڭنىڭ رىشتىسىگە ئېگىرىۋالدىڭمۇ مېنى .
يا ھەرەم، يا ھۆرۈپەيكەردىن تەمەيىم قالمىدى،
تىلتۇمارىڭ قاتلىرىغا تۈگۈۋالدىڭمۇ مېنى ؟
مۇپتىلالىق بولدى قىسمەت ماڭا ئەمدى بىر ئۆمۈر،
ئەي نىگار، تەقدىر قازادىن سورىۋالدىڭمۇ مېنى؟

1984 ـ يىل 16 ـ ئاۋغۇست، قەشقەر

قەشقەر قىزى

ئاي جامالىڭنى كۆرۈپ، ئاينىڭ قىزىكەنغۇ دېدىم،
نۇر چېچىپ تۇرسا يۈزۈڭ، كۈننىڭ ئۆزىكەنغۇ دېدىم .
مىڭ جىنىم بولسۇن تەسەددۇق بىر قاراشىڭغا سېنىڭ،
كۆزلىرىڭنى تاڭ سەھەرنىڭ يۇلتۇزىكەنغۇ دېدىم .
يەلپۈنۈپ تۇرسا چېچىڭ گۈلشەن ئارا كەزگەندە سەن،
قاينىغان ئالتۇن بۇلاقنىڭ قۇندۇزىكەنغۇ دېدىم .
سۆزلىرىڭ ئاڭدىن لەزىز، ئەنجۇر مىسالى شىرنىلىك،
نومۇسۇ ئىپپەت بىلەن ۋىجدان سۆزىكەنغۇ دېدىم .
ھەر سەھەر باسقان ئىزىڭدا كۈلسە يۇمران مايسىلار،
پاھ، بۇ قىزنىڭ ئىزلىرى بەرىكەت ئىزىكەنغۇ دېدىم .
سەن كىتابىڭ ئۈستىگە تالدەك ئېگىلسەڭ ئاخشىمى،
دەۋرىمىز قىزلىرىنىڭ بەكمۇ ئۇزىكەنغۇ دېدىم .
ھەر ئىشتىكەندە سېنىڭ تارىڭ بىلەن ناخشاڭنى مەن،
سورىماي تاپتىم، ئېتىڭ قەشقەر قىزىكەنغۇ دېدىم .

1984 ـ يىل 28 ـ ئاۋغۇست، قەشقەر

مەن ئاق بايراق ئەمەس

1

كۇمۇش كەبى يالتىراق،
مەرۋايىتتەك پارقىراق
بىر چوققا بار ئاسمانغا مەغرۇر بېشى تاقاشقان،
ئۇنىڭ ئېتى خانتەڭرى، تەڭرىتاغقا جايلاشقان .

مەشرىقتىن چىقسا ئاپتاپ،
ھەممىدىن ئاۋۋال باشلاپ
شۇ چوققىنى سۆيىدۇ مەڭزىگە يېقىپ مەڭزىن،
ئۆتۈپ ئۇنىڭ قېشىدىن، غەربكە ماڭار ئاندىن .

كېچە بولسا تولۇن ئاي
ئۆتمەيدۇ ئۇندا قونماي .
يەتتە يۇلتۇز ھەم ھۈكەر،
زۇھەل[1] بىلەن مۇشتىرى[2] ئۇنى يوقلاپ ئۆتىدۇ،
تەزىم قىلىپ ھەربىرى .

ئېرىمەيدۇ قىش - يېزى
ئاق شايىدەك قار - مۇزى.
كۆكرىكىگە تاقاقلىق تەبىئەتنىڭ ئەكسى—
تاشنى يېرىپ چىققان ئۇ مۆجىزە — قارلەيلىسى .

شۈكلاشقىمۇ بۇ چوققا
بەزى بولۇپ ھۆرلىقا،
كۆرۈندۈ كۆزلەرگە ئاق ئېچىلغان گۈل كەبى،
ياكى باھار كۈنلىرى ئاق قۇ قونغان كۆل كەبى .

2

بۇنى بىلمەي بىر جاناب،
خانتەڭرىگە بىر قاراپ،
دەپ تاشلىدى: «بۇ چوققا يىراقتىن قارىماققا
ئوخشايدىكەن ئەل بولغان قوشۇن تۇتقان بايراققا» .

3

خانتەڭرى بۇنى ئاڭلاپ،
كۈلۈۋەتتى قاقاقلاپ،
دېدى: «نەدە چوڭ بولغان بېشى قاپاق جانابسىز؟
قۇلاق سىلىك، قالمىغاي بۇ گېپىڭىز جاۋابسىز» .

دەرۋەقە، ئاق مەن ئۆزۈم،
ساقال ـ چېچىم ھەم يۈزۈم .
لېكىن ھەرگىز ئەمەسمەن سىز ئېيتقاندەك ئاق بايراق،
تەبىئىتىم — مىجەزىم ئاق بايراقتىن بەك يىراق .

ئادەمئاتا ھەم ھەۋۋا
جەننەتتىن چىققان چاغدا،
تۈنجى تۇغۇلغان ئوغلى مەن ئىدىم بۇ زېمىندا
بوز ئېچىپ، ئۇرۇق چاچقان يېشىل ۋادا تىرىمدا .

نوھنىڭ كېمىسى توپاندا
يول تاپالماي ئازغاندا،
ئاغزىمغا زەيتۇن چىشلەپ بارغان كەپتەر مەن ئىدىم،
ھاياتلىقنىڭ نىشانى — ئاشۇ خەۋەر مەن ئىدىم.

قوش مۈڭگۈزلۈك ئىسكەندەر
باشلاپ كەلگەندە خەتەر،
ئۇنىڭ ئۆتەر يولىنى توسۇپ قويغان مەن ئىدىم،
شەرقلىقنىڭ كۆچىنى تونۇتۇپ قويغان مەن ئىدىم.

يىپەك يۇكلىگەن كارۋان
قوڭغۇراق جاراڭلاتقان
ئاشۇ قەدىم يوللاردا ھەم قورۇقچى - پاسىبان،
ئاش - تۇز بىرىپ كارۋانغا ھەم بولغانتىم ساھىبخان.

ئەي جانابىي مۆھتەرەم،
بىلىپ قويۇڭ شۇنى ھەم:
تارىخ دېگەن كىتابنىڭ خېتى مەندە پۈتۈلگەن،
نې - نې چىگىش تۈگۈنلەر مېنىڭ بىلەن يېشىلگەن.

قەغەز، كومپاس، مەتبەئە،
دورا[3] دېگەن مۆجىزە
مەندىن ئۆتۈپ جاھانغا تارالغان ھەم كېڭەيگەن،
مەدەنىيەت بۆشۈكى ئۆز قولۇمدا تەۋرەتكەن.

4

دېمەك، تا ئەلمىساقتىن
بىرى بارمەن ئۇزاقتىن.

شۇڭا بېشىم ئاقارغان، ھەتتا كىيگەن تونۇم ئاق،
لېكىن ئۆزۈم ئەمەسمەن سىز ئېيتقاندەك ئاق بايراق .

بۇ ھۆر زېمىن ۋەتىنىم،
ئاڭا باغلىق جان ـ تېنىم .
چاچ ـ ساقالىنىڭ ئاقلىقى — تارىخ قەسرىنىڭ ئۇلى،
كۆككە تاقاشقان بېشىم شۇ ۋەتەنىنىڭ سىمۋولى .

قارا بۇلۇت توسسىمۇ،
چاقماق كېلىپ سوقسىمۇ،
ئېگىلمەستىن بۇ بېشىم مەغرۇر تۇردى ھەممە ۋاق،
قانداق قىلىپ مەن ئەمدى بولۇپ قالاي ئاق بايراق ؟

قەلبىم قىزىل چوغ تۇرۇپ،
قىزىل تۇغنى كۆتۈرۈپ
كېتىۋاتسام مەردانە ناخشام غالىب، ياڭغىراق،
قايسى يۈزىڭىز بىلەن مېنى دەيسىز يەنە ئاق بايراق !

1984 ـ يىل 25 ـ سېنتەبىر، ئۈرۈمچى

① زۇھەل — ساتۇرن يۇلتۇزى .
② مۇشتەرى — يۇپىتېر يۇلتۇزى .
③ دورا — بۇ يەردە ملتىق دورىسى دېگەن مەنىدە .

ئاھ، مۇئەللىم، مۇئەللىم

(مەرھۇم ئابلىمىت سىدىققا مەرسىيە)

شۇڭقار قولدىن ئۇچقاندەك،
يۇلتۇز كۆچۈپ ئۆچكەندەك،
كەتتى ئارىمىزدىن قەلبى ئويغاق بىر ئىنسان،
ئۇنىڭ ئىتى مۇئەللىم (نىمىدىگەن ئۇلۇغ ئۇنۋان !)
ئاھ، مۇئەللىم، مۇئەللىم،
ئەلۋىدا، ئەي مۇئەللىم !

سەن تېخى ياش ئىدىڭ،
ئەلگە چىن قاياش ئىدىڭ،
ئەمدى بىلگەندە قەدرىڭ، قالدۇق سەندىن ئايرىلىپ،
سۇندى گويا بوغدىنىڭ بىر قارغىيى قايرىلىپ .
ئاھ، مۇئەللىم، مۇئەللىم،
ئەلۋىدا، ئەي مۇئەللىم !

بور توزغىقىنى يۇتۇپ،
ئاق توزانغا كۆمۈلۈپ،
دوسكا ئالدىدا ئۆمرۈڭ ئۆتكىنىنى كىم ئۇنتار،
قان ـ تەرىڭنى كىملەرگە تۆككىنىڭنى كىم ئۇنتار.
ئاھ، مۇئەللىم، مۇئەللىم،
سىنى ئەسلەر ئەل دائىم .
بۇ گۈلىستان باغلاردا،

ئارچا ئۆسكەن تاغلاردا
ھەر قەدەمدە ئۇچرايدۇ سىنىڭ ئۆچمەس ئىزلىرىڭ،
يۇلتۇز كەبى چاقنايدۇ سانسىز ئوغۇل ـ قىزلىرىڭ.
ئاھ، مۇئەللىم، مۇئەللىم،
ئەسلەر سىنى ئەل دائىم.

شۇڭلاشقىمۇ سەپ ـ سەپتە،
مىڭلىغان قول بەس ـ بەستە،
تاۋۇتۇڭنى باش ئۈستى كۆتۈرۈشۈپ ماڭغاندا،
نېمە دېدى بىلەمسەن ئەل ـ جامائەت شۇ چاغدا؟
ھۆرمەتلەنگەن بۇ يۇرتتا كىمنىڭ تاۋۇتى مۇنداق،
قايسى ھاكىم، قايسى بەگ، قايسى مەنسەپدار شۇنداق.
چۈنكى سەن ـ سەن مۇئەللىم،
ئەسلەر سىنى ئەل دائىم.

تاۋۇت ئاستا ماڭماقتا،
كوچا تارلىق قىلماقتا.
يۈزلىگەن ياش كۆچەتلەر قاتار ئىككى قاسناقتا،
ياشلىق كۆزلەر ئۈزىتار تاۋۇتۇڭنى شۇ تاپتا.
بىلسەڭ ئىدىڭ كىم ئۈچۈن بۇ قايغۇلۇق دەقىقە،
ھەركىمگە تېگىشەرمەس مۇنداق قۇتلۇق نېسىۋە.
ئاھ، مۇئەللىم، مۇئەللىم،
ئەسلەر سىنى ئەل دائىم.

1985 ـ يىل 6 ـ ئىيۇن، ئۈرۈمچى

ياشناۋەر، سۆيۈملۈك بوغدا

(شنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونى قۇرۇلغانلىقىنىڭ 30 يىللىقىغا سوۋغات)

ئۆتۈپ كەتتى سانسىز يىللار غۇرۇلداپ،
تۇرۇۋەردىڭ مەغرۇر، قەددىڭ كۆتۈرۈپ .
قاۋاندەك قۇترىغان جۇدۇنمۇ كەتتى،
ياشناۋەردى سەندە قارىغاي كۆكىرىپ .

ھەر باقسام مەن سىنىڭ ئاپئاق بېشىڭغا،
دېڭىزدەك چايقىلار خىيالىم شۇئان .
ئوخشايسەن ئېچىلىق تۇرغان كىتابقا
ئوقۇسا - ئوقۇسا تۈگىمەيدىغان .

نىمە بۇ، تارىخمۇ ياكى پەندنامە،
ۋەياكى ئەجدادلار قويغان مەڭگۈ تاش ؟
ھەرنىمە دېيىشكە ئەرزىيدۇ سىنى،
چۈنكى سەن ئەل بىلەن دىلداش، تەقدىرداش .

گاھ سىنى ئوخشاتتىم بىر ئاق لېچەككە،
مومامنىڭ لېچىكى شۇنداق ئاق ئىدى؛
سۆت كۆرسەم، شۇ زامان ئەسلەيمەن سىنى .

ۋە لېكىن بېشىڭنىڭ ئاقارغانلىقى
بۇ ھەرگىز قېرىلىق نىشانى ئەمەس .

بۇ بەلكى ئۇلۇغلۇق، پاكلىق، قەدىملىك،
نامىڭغا يارىشا مۇقەددەسلىك، بەس !

ئاسماننىڭ بەلبېغى شۇ سامانيولى،
ساناقسىز يۇلتۇزلار، ئاي يۈزىمۇ ئاق .
ئىنساننىڭ تەپەككۇر دۇردانىلىرى
پۈتۈلگەن كىتابنىڭ قەغىزىمۇ ئاق .

بىپايان قىرلاردا رامبۇل قويلىرى،
بېلىنى چىڭ باغلاپ ئورمىغا چۈشكەن
ئۇيغۇر يىگىتنىڭ شاپىقىمۇ ئاق .

بەرىكەت بېغىنىڭ باغۋەنى دېھقان،
قوغۇنچى بوۋاينىڭ يەكتىكىمۇ ئاق .
ھەتتاكى، قىز تويى قۇتلۇق كېلىننىڭ
پاك نىكاھ لىباسى — كۆڭلىكىمۇ ئاق .

ياشناۋەر، سەن مەڭگۈ، سۆيۈملۈك بوغدا،
سەن تېخى نەۋقىران يىگىتسەن بۈگۈن .
بەختىڭگە كېپىلدۇر مىليونلىغان ئەل،
ئالەمچە مۇھەببەت ساڭا يار پۈتۈن .

1985 ـ يىل 20 ـ سېنتەبىر، ئۈرۈمچى

ئەلۋىدا، ئەي نەغمە ئۇستازى

(زىكرى ئەلپەتتانىڭ ۋاپاتىغا مەرسىيە)

شىپالىق تاپسۇن دەپ سىنى ھەر مىنۇت،
ئۇمۇنۇپ تىلەيتتى ھەر ئۇيغاق يۈرەك.
نە چارە، تەقدىردە ئەجەل شەربىتىن
ئىچمەككە كەپتىكەن ساڭا بۇ كېزەك.

ئەلۋىدا، ئەي ئۇيغۇر ئەلنىڭ نەغمىسىنىڭ
كۆڭۈللەرگە ئىلھام ـ زوق، ئىپتىخارى!
ئۈزۈلدى بۇ كېچە گويا توساتتىن
تىللادەك جاراڭلىق دۇتارنىڭ تارى.

ھەربىر تال بارمىقىڭ بىر دۇتار ئىدى،
ھەر ئاھاڭ ئەۋجىدە نامايان خىيال.
ئەل غېمى، ئەل كۈيى، ئەلنىڭ شادلىقى
پەدىلەر رىشتىدە تاپاتتى ۋىسال.

نى خانلار، نى بەگلەر ئۆتتى ئالەمدىن
بىر پارچە بۇلۇتتەك ئىزسىز، تاۋۇشسىز.
ئىجادى مېھنەتنىڭ بىر گۈلدەستىسى
قالدى ئەل كۆڭلىدە رۇخسارىڭدىن ئىز.

ئەلۋىدا، خەلقىمنىڭ مۆھتەرەم ئوغلى،
ئون ئىككى مۇقامدا نامىڭ ئەبەدىي .
ئەبەدىي ئۆزۈلمەس بۇ تار، ئۆزۈلمەس،
يېتىشمەكتە چۈنكى ۋەتەن ئەۋلادى .

1986 ـ يىل 2 ـ ئاپرىل كېچە، ئۈرۈمچى

سايە

مەن خۇددى بىر ئەركەك غازدەك غادىيىپ
ئايلىنىپ يۈرەتتىم مەغرۇر، سىپايە .
بىر چاغدا كۈن مېنىڭ ئارقامدىن تېگىپ،
ئالدىمدا نامايان بولدى بىر سايە .

كۆرۈپ بۇ سايىنى دېدىم شۇئاندا:
«پاھ، بويۇم نېمىدېگەن ئېگىز ـ ھە، مېنىڭ» .
ۋە لېكىن بىر سادا كەلدى غايىبتىن،
دېدىكىم: «ئاگاھ بول، بۇ ئۆزۈڭ ئەمەس،
بۇ پەقەت بىردەملىك سايەڭدۇر سېنىڭ !»

1987 ـ يىل 3 ـ مارت، ئۈرۈمچى

باھار ھەققىدە غەزەل

كەل، ئەي دىلبەر، تاماشا قىل بۇ نورۇزدا بۇ دەۋراننى،
ئۇيۇقنىڭ مەڭزىدە كۈلگەن ساباdەك باھارىستاننى .
كېچە گۈل ياپرىقىدەك قان ياقاسى چاك ـ چاك بۇلبۇل
سەھەر قەشقەر راۋابىدا قۇچاقلار ئاززۇ ـ ئارماننى .
جۇشۇپ كۆكتىن قارا يەرگە گوياكى بىر مۇقەددەس قۇت،
باھار ياغدۇسنى چاچتى، سۈرۈپ چەتكە زىمىستاننى .
ئېرىپ قار ـ مۇز، ئەزىم تارىم چېچەكدەك تولغىنىپ ئاققاچ،
خىيالىم تاپتى ئىلھامغا گويا بىر بەھرى ئۇمماننى .
يېشىل قىرغاق يۈزى گۈل ـ گۈل، ئۇ گۈللەر بەرگىدە شەبنەم،
قوشار جانغا يەنە مىڭ جان، چېچىپ ھەر تاڭدا رەيھاننى .
ئېچىلسا لەۋلىرىڭ ياڭلىغ كۈلۈپ لالە بىلەن چوغلۇق،
نە ھاجەت ئىزدىمەك ئەمدى يۈرۈپ لەئلى بەدەخشاننى .
بۇ زۇمرەت ۋادىدا ئاھۇ ـ كېيىكلەر سەكرىشىپ ئويناپ،
سالار يادىمغا ھەر لەھزە سىنىڭدەك خۇش خىراماننى .
ئۇچارلىقلار قانات قاقسا ۋىچىرلاپ جۈپ ـ جۈپى بىرلە،
ئالارسەنمۇ ئېسىڭگە مەن كەبى ھالى پەرىشاننى .
كەل، ئەي دىلبەر، پۈتۈپ جان رىشتىدىن تىلتۇمار مەخسۇس،
يامان كۆزلەردىن ئاسرايلى بۇ نادىر باھارىستاننى .

1987 ـ يىل 21 ـ مارت، ئۈرۈمچى

مەرھۇم ئەھمەت ئۆمەرگە مەرسىيە

ئۆچتى سەنئەت سەھنىسىدە بىر چىراق
ياكى بىر شۇڭقار ئۇچۇپ كەتتى يىراق .
جۇت سوقۇپ ئۆتكەن كەبى گۈلشەن ئارا،
بۇ ئۆلۈم سالدى كۆڭۈلگە داغ، پىراق .

بار ۋۇجۇدۇڭ كۈلكىگە مۇنبەر ئىدى،
ھەر يامانغا كۈلكە بىر نەشتەر ئىدى .
يىغلىسا ھەربىر يامان بۇ كۈلكىدىن،
ياخشىلار قەھ ـ قەھ ئۇرۇپ كۈلەر ئىدى .

ئېھتىمال، گۈلچەمبىرەك ئازراق كېلەر،
ئۆلچىمەس ئالتۇننى ھېچكىم رەڭ بىلەن .
سەن تىرىك خوجا نەسىردىن ئەپەندىدەك
سۆزلىرىڭ، خۇلق ـ مىجەزىڭ، ئەجرىڭ بىلەن .

ئېھتىمال، قالماس جاھاندا گۇمبىزىڭ،
قالغۇسى ئەل ئاغزىدا لېكىن سۆزۈڭ .
تەڭرىتاغ ئېتەكلىرى بەك كەڭ زېمىن،
شۇ زېمىندا ساقلىنار باسقان ئىزىڭ .

1987 ـ يىل 10 ـ ئاۋغۇست، ئۈرۈمچى

بىر يۇلتۇز ئۆچتى

(ئاتاقلىق شائىر، ئەدەبىي تەرجىمان ئابدۇكېرىم خوجا ۋاپاتى مۇناسىۋىتى بىلەن)

بىر يۇلتۇز ئۆچتى، بۇرجىدىن كۆچتى،
كۆچتى سامانىڭ تىنىق يۈزىدىن .
ئىككى تال مەرۋايىت ئۈزۈلۈپ چۈشتى
جەڭگاھتا كىشىنگەن تۇلپار كۆزىدىن .

بىر يۇلتۇز ئۆچتى، شولىسى قالدى،
قالدى مىسرالار ئىچىدە يالتىراپ .
شائىر ئۆچۈن بۇ نېمىدېگەن بەخت،
قالغان ئىزىدىن گۈل ئۈنسە چاقناپ .

بىر يۇلتۇز ئۆچتى، بۇرجىدىن كۆچتى،
كۆچتى مەڭگۈلۈك ئارامگاھ تامان .
مىسرالار بولغۇسى ھەيكىلىڭ سېنىڭ،
ئۇنتۇماس ئەل سېنى، ئۇنتۇماس زامان .

نې خانۇ خاقانلار كۆز يۇمدى، كەتتى،
تۇرداخۇن ئاكىنىڭ ساتارى قالدى .
تارىخنى ھېچكىم ئالدىيالمايدۇ،
يۇلتۇزۇڭ ئۆچسىمۇ، ئەنۋارى قالدى .

1988 ـ يىل مارت، ئۈرۈمچى

شائىر تېيىپجان ئېلىيېفقا مەرسىيە

يەنە بىر يۇلتۇز ئۆچتى، بۇرجىدىن كۆچتى،
كۆچتى سامادىن مۇزدەك لەھەتكە.
قالدى چاقنىغان نۇرلىرىنىڭ لېكىن،
«تۈگىمەس ناخشا»دا بەلكى ئەبەدكە.

قالدى ئەبەدكە قايىنام بۇلاقلاردا ئۇ،
شارقىراپ ئاققان دەريالاردا ھەم.
قالدى شىلدىرلىغان ياپراقلاردا ئۇ،
سۇكۇناتقا چۆمگەن قىيالاردا ھەم.

كىمدۇر شۇئىرلايدۇ لەۋلىرى تىترەپ:
دەرىخا، بىر تالانت كەتتى ئارىدىن.
كۆزى قارىغۇمىكىن ئەجەل دېگەننىڭ،
ئىلغىماس ئىكەن ئۇ ئاقنى قارىدىن.

توۋا دەيدۇ كىشى تەقدىر ئىشىغا،
«ياخشىغا كۈن يوقمىش، يامانغا ئۆلۈم».
قۇترىغان بورانمۇ ئەڭ ئاۋۋال كېلىپ،
مېۋىلىك دەرەخنى سوقىدۇ چوقۇم.

كىمدۇر تېڭىرقايدۇ پېشانە تۇتۇپ:
نېمە بولدىكىن ـ ھە، تالانت ئەھلىگە؟

شالاڭلاپ كەتمەكتە يۇلتۇزلار توپى
سېلىپ ئەل كۆڭلىگە مۇدھىش تەھلىكە .

نە چارە، شۇنداق ئىكەن بۇ ئالەم ئىشى،
چارىسىز كەتتى نى ھېكىم لوقمانلار.
ئەلۋىدا، شائىر، ئەلۋىدا ساڭا،
ئەسلەيدۇ سېنى ئەل زامان ـ زامانلار .

1989 ـ يىل 22 ـ فېۋرال، ئۈرۈمچى

سالام، يۇرتۇم

(قۇربان ھېيت مۇناسىۋىتى بىلەن)

ئەي گۈزەل يۇرت، ئەي ئەزىز ئەل، ساڭا مىڭ ـ مىڭ ئېھتىرام،
بۇ مۇبارەك ھېيتى قۇربان شانى بىرلە ئەسسالام .
ئەسسالام، ئەي ھال شەپەققە پۇركىنىپ ياتقان زېمىن،
مەدھىيەمنى ئەڭ ئاۋۋال بوغدا ئانامدىن باشلايىن .

بوغدا

كۆر، بۇگۈن ئەۋلادلىرىڭ تاغلار ئېشىپ، يوللار كېزىپ،
ئاق سۈتۈڭدەك پاك تۇتۇپ ۋىجدانىنى، تۈنلەر يېرىپ،
تاكى ئەجداد شام ـ چىراغىنى يېقىپ ھەم ئىز بېسىپ،
ھەر قەدەم تارىخ بېتىگە يېڭى بىر مەزمۇن يېزىپ،
ئىلگىرى باسماقتا دادىل ياڭرىتىپ يېڭى مۇقام .

قاراماي

چۆل ئارا ــ جۇڭغار چۆلىدە گۈلچىمەن ئاتتى چېچەك،
ھەر چېچەككە مەھلىيا گۈلگۈن قاناتلىق كېپىنەك .
بۇ نېچۇك بىر مۆجىزە ــ چۆلدە شەھەر، قايىنام ھايات،
بىر كۆرۈپ قالغان كىشى رىشتىنى باغلار قاتمۇقات .
كىم ساڭا بەرمەس كۆڭۈل كۆرگەن ھامان، ئەي قاراماي،
چۈنكى بۇلبۇل گۈلنى كۆرسە جىم تۇرارمۇ سايرىماي .

ئىلى

بۇ كۆرۈنگەن ياپپېشىل بوستان زېمىن نەكىن دېسەم،
خاقان ئوغۇز ئاستانىسى گۈزەل ئىلى ۋادىسىكەن .
بۇ ئۇلۇغ سۇنى كۆرۈپ، باقسام ئاگا ھەيرەتتە،
ئەجدىھادەك تولغىنىپ ئاققان ئىلى دەرياسىكەن .
ئاھ ئىلى، بوستان ئىلى، ئالملىق باغلار ئىلى،
ئاندا يايلاق، مۇندا سايرام، ياپپېشىل تاغلار ئىلى .
ئەي دىيار، بايرام مۇبارەك، كۆل يەنە، روھلان يەنە،
تەڭرىتاغ شۇڭقارلىرىدەك قىل توختىماي جەۋلان يەنە .

تۇرپان

بىر كۆرۈپ ھۆسنۈڭنى، مەپتۇن - مۇپتىلا بولدۇم ساڭا،
ئەي قەدىمىي پايتەخت، پاختا ماكانى گۈل دىيار.
خۇددى چۆل - قۇملۇق ئارا گۈللەپ كۆكەرگەن باغچىسەن،
شاخ - شېخىدا ئالما، ئۆرۈك، قوغۇنۇڭ تىلنى يارار.
ئاق - قىزىل سايۋا، بىجاقى كىشمىشىڭ ئاندىن لەزىز،
تا قەدىمدىن مېۋە يۇرتى، شۆھرىتىڭ ئالەمچە بار.
كىممۇ سۆيمەس سەن كەبى جەننەت ماكان تۇرپان سېنى،
كۈنسايىن ياقۇت كەبى ئەي ئەزىز دەۋران سېنى .
ئەي دىيار، بايرام مۇبارەك، شۆھرىتىڭ ئاشسۇن يەنە،
بەرىكەت تاپ، ئىقبال گۈلى ھەر تاڭ بىلەن ئاتسۇن يەنە .

قەشقەر

ئەسسالام ئەي قەشقىرىم، دىلرەبا بوستان دىيار،
نەچچە مىڭ يىلدىن بۇيان تىللاردا كۆپ داستان دىيار.
تا قەدىم رۇم ئەھلىنى رەشىك ئوتىدا كۆيدۈرۈپ،

شەرق ئىلىمنىڭ ئىپتىخارى، شۆھرىتى بولغان دىيار.
بوۋىمىز مەھمۇد بىلەن ھاجىپ يۈسۈپتەك زات ئۆچۈن،
ھەم ۋەتەن، ھەمدە مۇقەددەس جايى مازار بولغان دىيار.
بۇ ئۇلۇغ بايرام كۆنى ياڭرات راۋابىڭنى يەنە،
زىخلىرىڭغا تولدۇرۇپ شېرىن كاۋابىڭنى يەنە .
ناغرا ـ سۇناي ئەۋجى بىرلە ئەل ساماسى قاينىسۇن،
يەردە ئوغلاق ھەم چېلىش، ئاسماندا دارۋاز ئوينىسۇن .
ئەي دىيار، بايرام مۇبارەك، ساڭا قۇتاتسۇن ئامىتىڭ،
بۇ ئۇلۇغ دەۋران بىلەن ئاشسۇن يەنە مىڭ شۆھرىتىڭ .

1989 ـ يىل ماي، ئۈرۈمچى

سالام، قەشقەر

سالام، قەشقەر، ئۇلۇغلار، ئەزىزلەر يۇرتى،
ياقۇتتەك چاقنىغان يۇلتۇزلار يۇرتى .
ئالىمغا خەزىنە، شائىرغا ئىلھام،
گۈلزارلار، كاككۇكلار، قۇندۇزلار يۇرتى .

مىللەتنىڭ پەخرىسەن، پەخرىسەن ھەر دەم،
ئەبەدىي ياشنا سەن بولۇپ مۇكەررەم !

1989 ـ يىل 19 ـ ئۆكتەبىر، قەشقەر

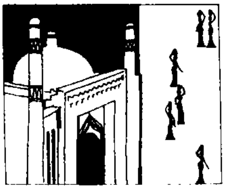

مەرھابا

مەرھابا، ئەيىامى نورۇز، مەرھابا،
خۇش خەۋەر يەتكۈزدى بىر خۇشبۇي سابا !

قىشتا باتناپ نىرى كەتكەن زەر قۇياش
سېغىنىپ يەرنى يېقىنلاپ كەلگۈدەك .
ھۇت بىلەن كەتمەن سىپىن تۇتقان دېھقان
يەنە بەرىكەت دانلىرىنى تەرگۈدەك .

كۆكتە سەيلان ئاق بۇلۇتلار توپلىشىپ،
تاغۇ دەشتكە مەرۋايىتلار چاچقۇدەك .
ئۇيقۇغا قانغان زېمىن قۇچاق يېيىپ،
ئەلگە ئىقبال خەزىنىسىنى ئاچقۇدەك .

كۆزدە بوران سوقۇۋەتكەن گۈل - گىياھ
يەنە زۇمرەت تونلىرىنى كىيگۈدەك .
تۇرنا، بۇلبۇل، قۇمرى، تورغاي ھەممىسى
ياد ئېتىپ بىزنى، يېنىشلاپ كەلگۈدەك .

كەلگۈدەك، بۇلبۇل ناۋاسى كەلگۈدەك،
گۈل - چېچەك پەسلى، ھاۋاسى كەلگۈدەك .
ھەم تىنارلىق، ھەم ئۇچارلىق، ھەممە جان
مەرىكە مەيدانىدا، قايناپ جاھان،

خۇددى ھېيتگاھ ئالدىغا بايرام كەبى
يەنە شوخ قەشقەر ساماسى كەلگۈدەك .

مەرھابا، ئەييامى نورۇز، مەرھابا،
كۆكتە يۇلتۇز، سۇدا قۇندۇز، مەرھابا .
ئەل ئامان، ئاۋات زامان بولسۇن مۇدام،
شۆھرىتىڭ ئاشسۇن تىنىمسىز ھەر سابا !

1990 ـ يىل 20 ـ مارت، ئۈرۈمچى

نورۇز بەزمىسىگە نەزمە

مەرھابا، ئەي يىل بېشى —
ئەييامى نورۇز، مەرھابا،
زارىقىپ كۈتكەنىدى ئەل
سېنى ھەر دەم، ھەر سابا.

سەن بىلەن يەتكەچ دىماغقا
خۇش باھارنىڭ شامىلى،
ئاچتى كۆز خامۇش جاھان
كۆكلەم ۋىسالىن قۇچقىلى.

كۈلدى جان، كۈلدى جاھان،
كۈلدى تەبىئەت چېھرىسى.
كۆكتە ئاي بىرلە قۇياش ھەم
يەنە چولپان جىلۋىسى.

تەرلىدى يەر، يەشتى تون،
ئاچتى قۇچاقىن شادىمان.
باشلىنىپ ئەمگەك ئىتىزدا
ئەمدى ياڭرار شادىيان.

بەك يىراق ئەللەرگە كەتكەن
تۇرنىلارمۇ قايتىشار.

تۈشمۇتۈشتىن جور بولۇپ
قۇشلار ناۋاسى باشلىنار.

ئاندا بۇلبۇل، مۇندا كاككۇك،
قارلىغاچ، تورغاي ئۈنى .
كۆكتە كەپتەر، تاغدا كەكلىك،
كۆلدە غازلار شاۋقۇنى .

چۆلگىمۇ بەرگەچ ھايات
خۇش پۇراق غۇر - غۇر شامال،
سەكرىشىپ ئوينار ئۇسسۇل
ئاھۇ - كىيىك، بۇغا - مارال .

بۇ نورۇز ئەل بەزمىسى،
بەزمە ئەھلىنىڭ چېھرى چېچەك .
جور بولۇپ تەڭشەلدى دۇتار،
دومبىرا، قومۇز، غېجەك .

ئاندا ئوغلاق، قىز قوۋار،
بەيگە، چېلىش، مۇندا ساما .
باشلىدى پەرۋازىنى
دار ئۈستىدە دارۋاز يانا .

چاچ - ساقال ئاقارسىمۇ ،
قەلبى ياشنار ھەم بۈگۈن .
ياڭرىتار دىل سازىنى
چىن قەلبىدىن نورۇز ئۈچۈن .

گاھى لۇتفي، گاھ نەۋائىي،
گاھى فۇرقەت ھەم ئاباي،
گاھ نىزارىي، ھىرقىتي،
گاھى گۇمنام ھەم توقاي؛

تاكى پۇشكىن ھەم نامايان،
گاھى دۇفۇ ھەم لى بەي،
تۇتتى خەلقىم ھەممىسگە
جامى ـ جامدا لالە مەي .

مەنمۇ سۇندۇم بۇ مۇبارەك
كۇن ئۇچۇن نەزمە ـ قوشاق،
ياشنىغاي نورۇز كەبى
ئەل ھەم ئامان، ھەم ئىتتىپاق !

1991 ـ يىل 19 ـ مارت، ئۈرۈمچى

پامىر تۇلپارىغا

(«قەشقەر ئەدەبىياتى» ژۇرنىلىنىڭ يۈز سان نەشر قىلىنغانلىقى مۇناسىۋىتى بىلەن)

قۇتلايمەن سىنى، ئەي پامىر تۇلپارى،
يۈزىنچى مەنزىلىڭ، يۈز پەللەڭ بىلەن؛
ھەر داۋان ئاشقاندا قالغان ئىزىڭدىن
تارىختا قوشقان يۈز سەھىپەڭ بىلەن .

بىر تامچە سۇدىمۇ ئەكس ئېتەر قۇياش،
سەن گويا پامىرنىڭ جاھاننەماسى .
سەن بىلەن يۈز قېتىم ئاڭلاندى ئەلگە
قەشقەر راۋابىنىڭ نادىر ناۋاسى .

يۈز پەللەڭ گوياكى بولدى يۈز باھار،
يۈز قېتىم قوۋۇشتى بۇلبۇل بىلەن گۇل .
بەرق ئۇرۇپ قوينۇڭدا يۈز تۈمەن چېچەك،
چاچتى خۇش پۇراقتىن رەيھانۇ سۇمبۇل .

يۈز پەللەڭ گوياكى بولدى يۈز ئەينەك،
نامايان ھەر ئاندا زامان سىماسى .
گاھ كۈلكە، گاھ يىغا، گاھ سۆيگۈ ـ نەپرەت،
جاراڭلاپ ھەقشۇناس دىل تارانىسى .

تىلەيمەن، ئەي پامىر تۇلپارى، سېنىڭ
پۇتۇڭغا كۈچ ـ قۇۋۋەت، كۆزلىرىڭگە نۇر.
پەللىدىن پەللىگە ئۆرلەپ يەنە سەن،
ۋەتەننىڭ شەنىگە شان ـ شەرەپ كەلتۈر.

1991 ـ يىل 13 ـ ئاپرېل، ئۈرۈمچى

دوستۇم تۇردى سامساقىقا مەرسىيە

بوران قايرىپ، سۇندۇرۇپ بىر بولۇق شاخنى ،
مۆلۈك دەرەخنى دەردتە قويغاندەك،
ئېيقاچتى بىتۈيۇق سىنى شۇم ئەجەل ،
گويا ياۋۇزلۇق گۆردىن قوپقاندەك .

بىر چاغلار سايرىتىپ قولدا ئاپتومات
تەلكە داۋاننى ئاشقان ئەر ئىدىڭ .
قەلەمنى ئات ئېتىپ مىنگەنلىرىڭدە،
«تەڭرىتاغ باغرىدا» قالدى ئىزلىرىڭ .

قالدى شۇ ئىزلىرىڭدىن ئەۋلادقا مىراس،
تۆھپىكار ئەدىب دەپ ھەم نامىڭ قالدى .
ئەل ئۈچۈن تەر تۆككەن مىليونلار بىلەن
ئەدىبلەر مېھرابىدا شاملىرىڭ قالدى .

تىنچ يات، گەرچە سەن ئارماندا كەتتىڭ،
سوراقسىز قالماس ھەق دەۋا ھېچقاچان .
ھەممە رەڭ ئۆچسىمۇ، قان رەڭگى ئۆچمەس،
قانۇن ئۆز كۈچىنى قىلار نامايان !

1992 ـ يىل 20 ـ ئىيۇل، ئۈرۈمچى

مەلىكە ئامانىسا ھەيكىلىنى كۆرۈپ

چولپان كۈلۈپ چىققاندەك
ياكى يەرگە قونغاندەك،
قەد كۆتۈردى بىر ھەيكەل زەرەپشان ۋادىسىدە،
خۇددى تەقدىر تۇرغاندەك ئۆزىنىڭ ۋەدىسىدە .
نې خاقانلار، سۇلتانلار،
گۆھەردىن تاج تاققانلار
تەختكە مىنىپ يۇرت سوراپ سۇرسىمۇ دەۋرى - دەۋران،
ئىزسىز كەتتى جاھاندىن غازاڭدەك توزۇپ ھەر يان .
قالدى پەقەت ئىستەكنىڭ،
يۈرەك بىلەن ئىدراكنىڭ
سەمەرىسى، جەۋھىرى ياشاپ مەڭگۈ بەرھايات،
ياشار بەلكى توختىماي دەۋر قىلسا كائىنات .
پەلەك ئوڭغا چۆرگىلىگەچ،
ئەل رايىدىن ئۆرگىلىگەچ،
قىشتىمۇ گۈل ئېچىلىپ، ئالەم بولۇرمۇ ئەختەر،
گۈل ۋەسلىگە بۇلبۇلمۇ چوقۇم بولۇر مۇيەسسەر.
شۇنىڭ يارقىن مىسالى
ئامانىسا ھەيكىلى .
ئون ئىككى مۇقام بىلەن نامى ياشار ئەبەدىي،
سەنئەتنىڭ مېھرابىدا شامى چاقنار ئەبەدىي .

1992 - يىل 8 - ئاۋغۇست، يەكەن

يېشىل قارىغايلار

ئاھ، يېشىل قارىغايلار — بوغدا قارىغىيى،
ئىلھامىم سەن بىلەن قاقىدۇ قانات .
بىلمەيمەن قايسى كۈن سىنىك ئوتتۇڭنى
ئىچىمگە سالدىكىن ئۇ تەڭرى - بايات !

جاھاندا دەل - دەرەخ تۈرلىرى كۆپتۇر،
لېكىن مەن بىرگىنە سىنى سۆيىمەن .
دەسلەپكى سۆيگۈمدەك ئىختىراس بىلەن
مەن پەقەت بىرگىنە ساڭا كۆيىمەن .

كۆيىمەن شۇ سىنىك ئۈز قامىتىڭگە،
«ئىبلىس»تەك تىك تۇرار جاسامىتىڭگە .
كۆيىمەن قىش - يازى سولماي - سولاشماي،
مەردانە ياشىغان جاسارىتىڭگە .

قۇياش ئەركىلىتىپ سۆيگەندە كۈندۈز،
مەغرۇرلىنىپ ئاڭا ئېرىپ كەتمەيسەن .
قار - بوران ياۋۇزلۇق قىلغان كېچىلەر
ئېگىلىپ، تىز پۈكۈپ، سۇنۇپ كەتمەيسەن .

تىك تۇرۇپ ياشىغاچ، قامىتىڭ تۈپتۈز،
تۈزلۈكۈڭ ھەممىدىن ئۈزلۈقۈڭ سىنىك .

هۆسنۈڭ قانچە ئۈز، خىسلىتىڭ شۇنچە،
گۈزەللىك تاجدۇر تۈزلۈكۈڭ سېنىڭ.

مەردانىلار خىسلىتى تۈزلۈك بولغاندەك،
كورلارغا يول باشلار ھاسا تاياقمۇ تۈز.
سۆكۈنات ئىچىدە مىڭ ئېرىپ يېنىپ،
زۇلمەتنى قوغلىغان شام چىراغمۇ تۈز.

مەسچىت مۇنارىمۇ تۈز،
چىركاۋ تۈۋرۈكىمۇ تۈز.
قۇياشنىڭ يەتتە قات ئاسماننى تېشىپ
يەر ئۈززە چېچىلغان نۇرلىرىمۇ تۈز.

چاقماق ئەگرى بولغاچ، ئۆمرى بەك قىسقا،
«يالت» قىلىپ كۆرۈنەر ھەم ئۆچەر شۇ دەم.
تۈزلۈكۈڭ بىلەن سەن، ئەي يېشىل قارىغاي،
ئەسىرلەر ياشايسەن بولۇپ مۇكەررەم.
سۆيىمەن ھەممىدىن شۇ تۈزلۈكۈڭنى،
چىدام ـ غەيرەت بىلەن چىن ئۈزلۈكۈڭنى!

1992 ـ يىل 10 ـ سېنتەبىر، ئۈرۈمچى

ئون يېشىڭغا مۇبارەك

(«ئۈرۈمچى كەچلىك گېزىتى»نىڭ ئون يىللىقىغا ئاتاپ)

ئون يېشىڭغا مۇبارەك، ھەممىتىڭگە ئاپىرىن،
سېنى قۇتلاپ بىر ئاددىي قوشاق يازدى شائىرىڭ.

ئۆچكەن چىراغ بىر ئاخشام مەشئەل بولۇپ يانغاندەك
ياكى چىقىپ مەغرىبتىن كۈلگەن كۈمۈش قالقاندەك،
ھۆسن قوشۇپ ھەر كېچە ئۈرۈمچىنىڭ ھۆسنىگە،
مەپتۇن قىلدىڭ تېخىمۇ ئەلنى ئۇنىڭ چېھرىگە.

ۋاراقلىسا تارىخنى كەلگۈسىدە بىر ئەۋلاد،
تىلغا ئالار نامىڭنى پەخىر بىلەن قىلىپ ياد.
دېمىسىمۇ ئۇيغۇرنىڭ تارىخىدا تۇنجى رەت
«كەچلىك گېزىت» نامىدا ئېچىلىپ بىر يېڭى بەت،
گويا يېڭى كېلىننىڭ يۈز ئاچقۇسى بولغاندەك،
خۇشاللىقتا چۆمۈلدى پەنگە تەشنا بۇ مىللەت.

ئۈرۈۋق چاچتىڭ سەن ئون يىل، بولدى مول ھوسۇل يىلى،
سۇ ئىچتى سەندىن تولا ئۇسسىغان ئەلنىڭ دىلى.
شۇڭلاشقىمۇ يالقۇنجار ساڭا ئەلنىڭ سۆيگۈسى،
دىدارىڭنى كۆرمىسە، كەلمەس ئاخشام ئۇيقۇسى،
كۆتەر بىراق سەندىن كۆپ ئەجرىنى مىللەت تېخى.

ئەسلىدە پاك تۆرىلىپ، پاك تۇغۇلار ھەر ئادەم،
خۇي - پەيلىمۇ بۇزۇلار ئۆتكەنسېرى دەممۇ دەم .
خۇي - پەيلى بۇزۇلغانچە ئېشىپ بارىدۇ ئىللەت،
مۇستەسنا ئەمەس بۇندىن ھەرقانداق بىرەر مىللەت .
ھېكمەت تولا بىر گەپ بار، مەنىسى پىنھان ئەمەس،
«ئىللىتى تۈزەلمىگەن مىللەت ھەرگىز تۈزەلمەس» .

ئون يىلىڭدا گاھ ئەينەك، گاھى لوقمان بولدۇڭ سەن،
يەتمەيدىكەن بۇ تېخى، ئەمدى چۈشىق بولغىن سەن .
چۈشىقمۇ كار قىلمىسا، لازىم بولار بىر بىگىز،
«ئاقىلغا ئىشارەت بەس، نادانغا جۇۋالدۇرۇز» .
شۇنداق قىلمىسا، مىللەت بىر ئۆمۈر قالار پەستە،
بوغچىسى ئېغىر ئادەم ماڭالمايدۇ بەس - بەستە .

بەزىلەر كايىپ كېتىپ: «بۇ نېچۈك گەپ بولدى ؟» دەر،
ئەسكە ئالسا تارىخنى، بەلكى بۇنى چۈشىنەر.
ئۆز ئەيىبىنى ئاچقان ئەل چوقۇم تاپار ئېتىبار،
«ئاغرىقنى يوشۇرغاندا، ئۆلۈم بولۇر ئاشكار.»
لۇشۇن، ئاباي، ئۇيغۇردەك ① سۆيسە كىشى مىللەتنى،
ئايىماستىن ئاچىدۇ ھەممە كېسەل - ئىللەتنى .

«دەردىنى دەردمەن بىلىدۇ، ئاغرىقنى تارتقان كىشى»،
دەرد تارتمىغان كىشىنىڭ دەردمەن بىلەن نە ئىشى !
بىزدە ئىللەت قانچىلىك، قايسىلىرى يامانراق،
بۇنى ھەركىم ئۆزىدىن ئىستەپ باققاي ئوبدانراق .
بۇنىڭ بەزىسى يوُقتان، بەزىسى ئاتا مىراس،
لېكىن ھەربىر كېسەلنىڭ داۋاسى ھەم تەييار، خالاس .
گەپ غەيرەتتە، ھىممەتتە، ئۆزىنى تونۇپ يەتمەكتە،
«قولنى كەسمەي قان چىقماس» دەيدۇ قەدىم ھېكمەتتە .

بۇ تويۇڭدا مەن خۇشال ناخشا ئېيتسام بولاتتى،
قەلبىمدىكى يارىلار مېنى شۇنداق سۆزلەتتى .
كەچۈر مېنى، جان دوستۇم، نىيتىم خالىس نىيەت،
يىلتىز يايسۇن بىزدىمۇ ھەقىقىي بىر مەدەنىيەت .

1993 ـ يىل 20 ـ دېكابىر، ئۈرۈمچى

① ئۇيغۇر — شائىر ئابدۇخالىق ئۇيغۇر كۆزدە تۇتۇلىدۇ.

دوستۇم غۇلام غوپۇرىغا مەرسىيە

بىر چىراغ ئۆچسە ۋاقىتسىز مەرىپەت مېھرابىدا،
نە ئۈچۈن ئۆرتەنمىگەي دىل بۇ جۇدالىق داغىدا !
ئۆتتى ئۆمرۈڭ ماڭلىيىڭدىن تامچە ـ تامچە تەر تۆكۈپ،
گۈل ـ چېچەك ئاچتۇرغىلى بۇ ئىلمۇ ئىرپان باغىدا .
نې داۋانلار دۇچ كېلىپ، توسقاندا مەنزىلنى تولا،
چىن ئىنسانلىق پەزىلىدە قالدىڭ سىناقلار چاغىدا .
گەرچە سەن كەتتىڭ يىراققا، قالدى پىراقىڭ، بىراق
قالدۇرۇپ كەتتىڭ تولا ئىز شۇ ۋەتەن تۇپراقىدا .
شۇڭا ھەم نامىڭنى يادلار سېنى تۇغقان ئۇشبۇ ئەل،
ئەلگە كۆيگەن، ئەلنى سۆيگەن ياخشىلار ئاتاقىدا .

1994 ـ يىل 8 ـ ئاۋغۇست، ئۈرۈمچى

پارچە

ھەي پىلە قۇرتى، ئەي مۆھتەرەم زات،
ئېمىدىگەن ئاجايىپ بىر جان سەن، ھەيھات!
يېيىشىڭ ئاددىيلا يېشىل يوپۇرماق،
ئىنسانغا بېرىسەن گۆھەر مەھسۇلات.

نە سىنىڭ ئۇنۋانىڭ، نە ئەملىڭ بار،
نە ئوردېن، مەرتىۋەڭ، نە مېدالىڭ بار؟
ھەتتاكى ئېگىنىڭدە چەكمىنىڭمۇ يوق،
ۋە لېكىن ئالەمچە ھىممىتىڭ بار؟

رۇبائىيلار (1)

(ئون يىللىق ئاپەت مەزگىلىدە)

1

قەلەم سۇندى، ئەلەم ئەزدى دىلىمنى،
شامالدارىپ كېكەچ قىلدى تىلىمنى .
قولۇم تۇتماس، پۇتۇم باسماس، پالەچ مەن،
نېمەم بىرلە قىلاي رازى ئېلىمنى ؟!

2

قارا يىللار بۆشۈكىگە تۇغۇلدۇم،
تۇغۇلدۇمۇ، قەپەس ئىچرە بوغۇلدۇم .
ئۆمرۈم مېنىڭ ھەسرەت بىلەن ئۆتەرمۇ،
ئەلگە خىزمەت قىلاي دېگەن ئوغۇلدۇم .

3

يوق ئىدىم، بىر كېچىدە بار قىلدى مېنى،
بار قىلدىيۇ، جاپاغا دۇچار قىلدى مېنى .
يەتمەسىمدى شۇ، پەرزەنت تاپقىنىم نېمە،
سارائىلىقىم تولا گۇناھكار قىلدى مېنى .

4

مىنىڭ مەن بولمىقىم ئۆز مەيلىم ئەمەس،
يا ئورۇق - سېمىزلىك تۇپەيلىم ئەمەس.
ئۆز يۇرتتا غېرىب، ئۆز يۇرتتا مۇساپىر
بولمىقىم ھەرگىز ئۆز پەيلىم ئەمەس.

5

تىرىك دېسەم، تىرىكلىكتىن مەنە يوق،
ئۆلەي دېسەم، ئۆلمىكىمگە باھانە يوق.
كۆندە خىيال، كۆندە تەشۋىش، كۆندە غەم،
دەردىم ئېيتسام، دەردكە دەرمان دانا يوق.

6

بۇ نېچۈك تۇرمۇشكى، كىشى ئاندىن بىزار،
تەن بىزار جاندىن، يەنە جانمۇ تەندىن بىزار.
كۆڭلۈم ئىستەر مەڭگۈلۈك خىلۋەت ماكان،
ۋاھ، ئەجەبكىم، دىلمۇ بۇ جاندىن بىزار!

7

ئىلمىڭ بولدى نېمىيۇ، ئەقلىڭ نېمە،
ئادىمىيلىك خىسلىتىڭ، پەزلىڭ نېمە.
باقمىسا دەۋران ساڭا، كۆلمەس گۈلۈڭ،
قانچىلىك سىڭگەن بىلەن ئەجرىڭ نېمە.

8

قارۇنغا خەزىنىيۇ، ئىيساغا ئېشەك[1]،
چۈنكە قەنت - شېكەر، ھۇماغا سۆڭەك[2].
نېمە بۇ مۇنچىلىك بىداتلىق، ستەم،
قاچانمۇ تۈزىلەر رەپتارى پەلەك؟

9

تۆرەلمەكلىك مېنىڭ ئۆز ئىشىمىدۇر،
تۇغۇلماقلىق مېنىڭ خاھىشىمىدۇر.
ئانامنىڭ قارنىغا سىغقان ئىدىمكى،
جاھانغا سىغمىغان شۇ بېشىمىدۇر.

10

ئۈمىد پەرقلەندۇرەر بىزنى شەيتاندىن،
ئۈمىدسىز — شەيتان ئىمىش بىنىسپ جاندىن .
مەڭگۈلۈك زۇلمەتتە قالماس بۇ ۋەتەن،
ئۈمىدنى ئۈزمىگىن سەن سۇبھى تاڭدىن .

11

مېڭىپ يۇرگەن بىلەن تېنىمدە جان يوق،
جېنىمنى جان ئېتەرگە مەندە دەرمان يوق .
ئۈمىد يۇلتۇزىنى كۆكتىن ئىزدىسەم،
يۇلتۇزلار چاقنىغان سۈزۈك ئاسمان يوق .

12

هوشيارلىقتىن تولا خامۇشلۇق ياخشى،
چېچەنلىكتىن تولا گومۇشلۇق ياخشى .
ئىش شۇنداق، زامان شۇنداق، جاھان شۇنداق،
جاھانگۇيلۇقتىن تولا دەرۋىشلىك ياخشى .

13

تۇغۇلغاندا تەڭ ئىدۇق تەگرى ئالدىدا،
تەڭ ئەمەس بىز لېكىن دەۋر ئالدىدا .

كۆرەڭلەپ كەتمىگىن ئامەتلىرىڭگە،
تەڭ بولمىز ئاخىرى قەبرە ئالدىدا.

1972 ـ يىل 8 ـ ئىيۇل

14

زالىم زۇلمىلە ھەردەم لەنەتكە دۇچار،
ئىمىش يەر ئاستىدا ھەم ھالى ناچار.
يىلانغا رەھىم يوق تا ئەلمىساقتىن،
ھەر كىم كۆرسە ئۇنى، باشىنى يانچار.

1972 ـ يىل 3 ـ سىنتەبىر

15

ھوشيارلىقتىن مەسترەك يۇرگەن ياخشىراق،
زىرەكلىكتىن دۆترەك بولغان ياخشىراق.
كۆزۈڭ خىرە بولسا تېخىمۇ ياخشى،
ئاغرىمىسۇن دېسەڭ دىل بىلەن قۇلاق.

---

① رىۋايەت قىلىنىشىچە، مۇسا پەيغەمبەرنىڭ قارۇن ناملىق بىر زاماندىشى (يەنە بىر رىۋايەتتە تۇغقىنى) بولۇپ، ئىنتايىن نادان، قارا كۆڭۈل، بېخىل ۋە جاھىل ئىكەن. ئەمما، ئۇ شۇ قەدەر باي ئىكەنمىشكى، خەزىنىسىنىڭ ئاچقۇچىنى 27 تۆگىگە يۈكلەيدىكەن. ئىيسا پەيغەمبەر بولغان بىلەن. ئۇنىڭغا ئارانلا بىر ئېشەك نېسىپ بوپتىكەن. ئۆزبېك يازغۇچىسى ئايبېكمۇ، «نەۋائىي» ناملىق رومانىدا بۇ ھەقتە پىكىر يۈرگۈزگەن.

② ھۇما -- ئەپسانىۋى بەخت ـ دۆلەت قۇشى . لېكىن، ئۇنىڭ يەيدىغىنى قۇرۇپ قالغان سۆڭەك ئىمىش. كلاسسىك شائىرلار ھۇما بىلەن چىۋىننى كىنايە قىلىش يولى بىلەن ئۆز دەۋرىدىكى ئادالەتسىزلىكنى پاش قىلغان .

رۇبائىيلار (2)

1

ئاگاھ بول، ئەي يولچى، يولۇڭدا ئىت كۆپ،
قونالغۇڭدا يەنە چۇسى بىلەن پىت كۆپ.
ئاۋايلاپ باسمساڭ ھەربىر قەدەمنى،
پۇچقاقتىن ئىلىشقا تىكەنۇ چىت كۆپ.

2

ئامەتنىڭ ئالدى گۈل، كەينى تىكەن، بەس،
مەنسەپمۇ ھېچكىمگە ئاتا مىراس ئەمەس.
بىراۋنىڭ كىيدۇرۇپ قويغان تونى ئۇ،
سالدۇرۇپ ئالمىقىمۇ ھېچ ئەمەس تەس.

3

ئىلاھا، ياخشىلارنى سەن ئامان قىل،
بېرىپ كۈچ، ھەم مۇشكۈلنى ئاسان قىل.
كىمكى ئەلگە قىلسا جەبىر بۇنياد،
ئۇنى شەرمەندە ئەيلەپ، يەرگە تەڭ قىل.

1974 ـ يىل 5 ـ ئۆكتەبىر

4

«بەختۇ دۆلەت» -- ھۇما قۇش سايىسىمىش،
تۇرۇش ـ تۇرماسلىقى ئۆز خاھىشىمىش .
ئۇنىڭغا ئەقدە باغلىغان كىشى
جىمى ئەخمەق، ھاماقەتلەر بىشىمىش .

5

قاياشتۇر ئاي بىلەن قۇياش ئۆمۈر بات،
قۇياشسىز قالسا ئاي بولۇر زۇلۇمات .
ھاياتىم بۆشۈكى شۇ ئانا ۋەتەن،
ۋەتەنسىز نە قىلسۇن بۇ تەندە ھايات .

6

ئۆستۈردى قوينىدا مېنى شۇ تۇپراق،
ئۆلسەممۇ ماڭا ئۇ بولغۇسى يۇمشاق .
شۇ ۋەتەن ئىشقىدىن ئۇلۇغ نېمە بار ؟
سىغمايدۇ كۆڭۈلگە بۆلەك ئىشتىياق .

7

مەجنۇنتال قەددىنى ئېگىپ مۇلايىم،
سۇ بەرگەن ئۆستەڭگە قىلىدۇ تەزىم .
سۈت بېرىپ ئۆستۈرگەن ئانا ئالدىدا
بۇرچىمىز قانچىلىك، ئويلايلى دائىم .

8

ھەرقانچە ئېگىزدە قۇش پەرۋاز قىلار،
ئوزۇقى، ئۇۋىسى يەر ئۈزرە بولار.
يەتتىنچى ئاسمانغا يەتسمۇ بېشىڭ،
يۇتلىرىڭ يەنە شۇ تۇپراقتا تۇرار.

9

ئانا سۈتى ئاقارتقاي دىلىڭنى سېنىڭ.
مەرىپەت يورۇتقاي يولۇڭنى سېنىڭ،
ۋەتەنگە مۇھەببەت كۈچ - ئۈمىد بېرىپ،
پەلەككە يەتكۈزگەي قولۇڭنى سېنىڭ.

10

تاھىرغا ئۆزىنىڭ زوھراسى ياخشى،
مەجنۇنغا ھۆردىنمۇ لەيلاسى ياخشى.
مېنىڭ بۇ سۆيگۈگە چاڭقاق دىلىمغا
ۋەتەن گۈلزارىنىڭ رەناسى ياخشى.

11

جاھاندا ئىككى نەرسە مەڭگۈ ئۆلمەس:
بىرى خەلق، بىرى «ھەق ئېگىلۈر سۇنماس».
بۇلۇت گەرچە توسار بەزەن قۇياشنى،
قۇياش ئۆچمەس، يۈزىگە توزان قونماس.

12

چىۋىنىڭ قانتى ئاينى ياپالماس،
چۈمۈلە ھارۋىنى يولدىن توسالماس.

ئالقانچە يەردىكى قۇياش نۇرىنى
ملك هارۋا توپىمۇ هەرگىز كۆمەلمەس .

13

باهار كەتسە توزار گۈلشەندە غۇنچە،
تىرىكىنىڭ قەدرىمۇ كۆز يۇمۇلغۇنچە .
لېكىن ئۆلمەس كىشىلەر هەم بار جاهاندا،
قۇياشنىڭ ئۆمرى قانچە، ياشار شۇنچە .

14

ئاقار دەريا يۇزىمۇ قىشتا مۇزلار،
قىزىلگۈلنىڭمۇ بىر كۈن خازانى بار.
ئۇلۇغ غايە بىلەن سۇغىرىلسا دىل،
ئۇنىڭدا تۆت پەسىل هەمىشە باهار.

15

بىراۋلار ئەلگە قىلدى جانىنى قۇربان،
بىراۋلار تەر بىلەن گۈللەتتى بوستان .
ئالار قۇش تۈلكىنى ئۇنسىز ـ تاۋۇشسىز،
قاقاقلار بىر تۇخۇم تۇغقانغا مېكيان[1] .

16

كىشكىم، مەيلى شاھ، مەيلى گادايدۇر
ۋە مەيلى دانىشمەن، مەيلى سپاھتۇر؛

دېگىنىز دىن تامچىمىز ھەرقانداقىمىز،
ئادەمزات تارىخى بۇنىڭا گۇۋاھتۇر.

17

مېنى باغدىن ئەمەس، چۆلدىن ئىزدەڭلار،
ۋە يا باغراش دېگەن كۆلدىن ئىزدەڭلار.
ئۇنىڭدىن ياخشىسى ئۇزۇن سەپەردە
يېقىلغان گۈلخاندىكى كۈلدىن ئىزدەڭلار.

18

چېچىپ نۇر قوغلايدۇ زۇلمەتنى گۈلخان،
ئۆزى كۈل بولۇپ دەشتتە قالار بىنىشان.
نە ياخشىلىق ئۇلۇغۋار ئۇنىڭ غايىسى،
بولالىسام كاشكى، شۇ گۈلخانسىمان.

19

بۇلبۇل ئېيتۇر: گۈلزارىمدىن ئايرىما،
لاچىن ئېيتۇر: قاناتىمنى قايرىما.
مەن ئېيتۇرمەن: بېلىق سۇسىز نە قىلسۇن،
مېنى خەلقىم قۇچاقىدىن ئايرىما.

20

ئۆمۈرنىڭ تولىسى ئۆتتى مەنسىز،
قاراڭغۇ سايىدەك ئۇنسىز، شولىسىز.
قىرو باستى باشۇ ساقالنى تەڭلا،
قالارمۇ يوق ئەمدى بىرەر ئۆچمەس ئىز.

21

ئالدىمدا بىپايان ۋادىلار، باغلار،
ئارقامدا ئاسمانغا تۇتاشقان تاغلار.
تېزلەتسەم قەدەمنى نە بەخت ئىدى،
دەرىخا، كەلمەس ئۇ نەۋقىران چاغلار.

22

شادلىق بىلەن قايغۇ قوشكېزەك ئىمىش،
مۆلدۈرگە باھارۇ كۈز بىردەك ئىمىش.
ئۇتۇقتا يوق دېمە ئوڭۇشسىزلىقنى،
كىشىلىك ھاياتى شۇ دېمەك ئىمىش.

23

ئۆمۈر مەنزىلى ئاق قەغەزگە ئوخشار،
ھەر باسقان قەدەمدە بىر ئىزىڭ قالار.
خاھ ماختان، خاھ ئۆكۈن، ئۆزۈڭنىڭ ئىشى،
ئەڭ ئادىل ھۆكۈمنى ئەل ئاڭا يازار.

24

ئالتۇن جام ئىچرە مەي قوزغاتسا ھەۋەس،
گۈزەلنىڭ كۆزلىرى سېنى قىلسا مەس.
كۆڭۈلنىڭ ئۆتسە ئالقىش ـ ماختاشلار ئارا،
ئاگاھ بول، ھاياتىڭ بۇ ئۆزى ئەمەس.

25

قارىغاينىڭ كۆكلۈكى — ئۇنىڭ زىننىتى،
تۈزلۈكى — ئۇنىڭكى قەدىر ـ قىممىتى.

ھەر كىشى قارىغايدەك بولالىسا تۈز،
ئەل ئىچرە ساقلىنار ئىززەت ـ ھۆرمىتى .

26

ئەل غېمى ـ شادلىقى ئىلھامغا بۇلاق،
ئۇنىڭسىز شېئىردا بولماس خۇش پۇراق .
كۆر، ئالتۇن قاچىغا چىلانسىمۇ گۈل،
سولىشىپ كېتەر تېز بولمىغاچ تۇپراق .

27

ئەل ئۈچۈن يۈگۈرتسەڭ قەغەزدە قەلەم،
تاغلارنىڭ بېشىغا تىكەرسەن ئەلەم .
ۋە لېكىن سۇ قوشۇپ قويساڭ سىياھقا،
ئىزلىرىڭ تېز ئۆچۈپ، چېكەرسەن ئەلەم .

28

شۆھرەت كەمرىگە ئۇزاتقۇچە قول،
ئوتتۇنچى بوۋاينىڭ ئارغامچىسى بول .
تاجدارلار تاجىنىڭ كۆزى بولغۇچە،
كۆكلەم يامغۇرىنىڭ بىر تامچىسى بول .

29

شېئىر يازماق ئاسان، ھەق سۆزلىمەك تەس،
شائىرغا ھېرىس ـ تەمە بولمىغاي ھەۋەس .
يازغاننى قەدرلە ئاۋۋال سەن ئۆزۈڭ،
سېتىپ خەجلىگىلى ئۇ تاۋار ئەمەس .

30

بىلىم — ئۇ يوگەنسىز بىر ئۇچقۇر تۇلپار،
مىنەلىگەن كىشى مۇرادقا يېتەر.
ئۇ شۇنداق ئاجايىپ مۆجىزىدۇركى،
قارا تاش ئۈستىگە تېرىساڭ ئۈنەر.

31

كىشى ھەر نەرسىنى بىلمەككە ماھىر،
بىلىپ بولماققا لېكىن ئۇ ئەمەس قادىر.
ئەرەستودەك[1] ھېكىممۇ ئېيتقان ئىدىكى:
بىلگەنسىرى بىلدىم بىلمەسلىكنى ئاخىر.

32

قەددىڭنى يوكۈپ سەن قىلمىغۇنچە يا،
ئاقمىسا تەرىڭدىن ۋە ياكى دەريا،
ئىندەككە كەلمەيدۇ بىلىمنىڭ قۇشى،
قەلبىڭدە گەر بولسا تېرىقچە رىيا.

33

بىلىم — ئۇ خۇددى چىن سۆيگۈ مىسالى،
پەرھادقىلا مەنسۇپ شىرىن ۋىسالى.
كىمكى ساختىلىق قىلسا خۇسراۋدەك،
ۋىسالغا ئېرىشمەك ئۇنىڭ خىيالى.

34

سايلام بىلەن كىشى تۆرگە چىققان بار،
دۆلەت قۇشى قونسا، ئەمەل تۇتقان بار.

ۋە لېكىن ئالىملىق مەرتىۋىسىنى
رىيازەتسىز قاچان بېرىپ تاپقان بار !

35

ئۆتنە ـ يېرىم قىلماق تۇرمۇشتا بار ئىش،
بىلىمنى ئۆتنىگە ئالماقلىق خار ئىش .
بىراۋنىڭ تونىدا تەرلەيمەن دېمەك
ۋىجدانلىق كىشىگە بىر ئۆمۈر ئار ئىش .

36

بىلمەكتىن مۇراد نام ـ شۆھرەت ئەمەستۇر،
شۆھرەتكە ئىنتىلىش رەزىل ھەۋەستۇر.
بىلگەننى دان قىلىپ ئېتىزغا چاچساڭ،
ھوسۇلى ئەلگە بولسا، ئۇشبۇ بەستۇر.

37

ئالدىڭدا يېقىلىق شام ـ چىراغقا باق،
كېچىنى قىلىدۇ كۈندۈزدەك ئاپئاق .
تەپەككۇر كۆزىلە ئۇنى بىر كۆزەت،
ئۆزىچۈن يانامدۇ ئۇشبۇ شام ـ چىراق .

38

ماڭلايدىن ئاقمىسا تارام ـ تارام تەر،
كۆكەرمەس ھېچقاچان باھاردىمۇ يەر.
بىلىم مەنزىلىمۇ تاشلىق، داۋانلىق،
نېچۈك ئالغاي مېدال جەڭدىن قاچار ئەر!

39

بىرەر نادان ساڭا ئۆگەتسە دانىش،
كۆلۈپ قويغىن ئاڭا، سەن قىلما كايىش.
ئېشەكنىڭ بىمەھەل ھاڭراپ تاشلىشى
ئاتوم دەۋرىدىمۇ تۇرمۇشتا بار ئىش.

40

دۇئا قىلسا ھەر ۋاخ مۆمىن ـ مۇسۇلمان،
تىلەيدۇ دوزاختىن بولماقنى ئامان.
ۋە لېكىن دوزاخنىڭ ئۆزى ئېيتارمىش:
«مەن ئۆزۈم قورقىمەن ناداندىن يامان.»

41

يولۇڭ بولسا توغرا، مەردانە بولغىن،
ھەقىقەت شامىغا پەرۋانە بولغىن.
«ئېشىڭ بولسا ھالال، تۆت كوچىدا ئىچ»
دەيدۇ ئەل: «ھەق ئۈچۈن قۇربانە بولغىن».

42

كۆڭۈل بوستانىغا جاھان سىغىدۇ،
جاھان تۇرماق ھەتتا ئاسمان سىغىدۇ.
مۇبادا رەشك ـ ھەسەت قاپلىسا ئۇنى،
تېرىقنىڭ قاسرىقىمۇ ئاران سىغىدۇ.

43

ئاسمانغا نەزەر سال، يۇلتۇز بىساناق،
ئۇسۇشمەي ئۆتىدۇ ئەزەلدىن ئىناق.

جاھان كەڭرى، دوستۇم، يېتەر ھەممىگە،
ئادەمگە ياراشماس سۆڭەك تالاشماق .

44

كۆپەيسە دۈشمىنىڭ، سەن بولما غەمناك،
بىرۇر ئۇ ھەم ساڭا ئەقىل ۋە ئىدراك .
ئەگەرچە چاقمىسا ئادەمنى يىلان،
قەيەردىن تېپىلاتتى دورا ـ تەرياك[3]!

45

ئۇنىڭىم دوست دېمە، راھەتتە ئىناق،
ئايرىلسا سېنىڭدىن غۇربەتتە بىراق .
سايەڭگە نەزەر سال تەپەككۇر بىلەن،
يورۇقتا بىللەيۇ، زۇلمەتتە يىراق .

46

ئۇنىڭىم دوست دېمە، غەيۋەتكە ماھىر،
سېنى ھەم قويمغاي بىر چەتتە ئاخىر.
مىسال شۇكى، چايانغا بارى ئوخشاش
قېرى، ياشۇ بوۋاق، دانىش، ئاكابىر[4] .

47

ئۇنىڭىم دوست دېمە، ھەر كۈندە ۋەدە،
بۈگۈننىڭ ئەتىسىمۇ، يەنە ئەتە .
مىسالى چۆلدىكى ۋىلۋىلگە ئوخشار،
ئۇنى قوغلاپ يېتىشمەك ساڭا نەدە!

48

ئۇنىڭىم دوست دېمە، ھەم ساڭا يولداش،
رەقىبىڭ بىرلە ھەم ئۇ بولسا مۇڭداش .
مىسال شۇكى، نېمە دەر خەلقئالەم
ئەگەرچە ئىككى يار تۇتسا قەلەمقاش ؟!

49

نېچۈن ئوتقا ئۇرار ئۆزىنى پەرۋانە،
نېچۈن شام ئاققۇزار كۆزدىن دۇردانە ؟
نە بىلسۇن ھاياتىنىڭ بۇ سىرلىرىنى
تۇرمۇشتىن چەتلەشكەن زاھىت مەستانە !

50

يالغانچىنىڭ تىلى چېچەكسىز پىلەك،
چېچەكسىز پىلەكتە نە قىلسۇن خەمەك .
ئۇزارغانسېرى ئۇ ئۆز ئىگىسىنى
بوغىدۇ يىلاندەك بولۇپ چەمبىرەك .

51

ئالتۇن ھەل يالاتساڭ، كېسەكتۇر كېسەك،
گەر ھالۋا بەرسەڭمۇ، تېزەكلەر ئېشەك .
كۆرۈمسىز شۇ پىلە قۇرتىغا باق،
يەپ ئاددىي يوپۇرماق، بېرىدۇ يىپەك .

52

بۈيۈك تاغنى تالقان قىلسىمۇ گەر،
ئۆزىگە تەمانىنا قويماس يىگىت ـ ئەر.

كۆر، پىلە قۇرتى چىغىدا ھەر يىل
پۇتتۇرگەچ غوزىنى، بىمىننەت ئۆلەر.

53

قىرىماس نەرسە يوق جاھاندا پەقەت،
قۇياشمۇ قىرىيدۇ ھەتتا ھەر سائەت.
ۋە لېكىن بۇنىڭمۇ مۇستەسناسى بار،
ئۇنىڭكى ئىپتىدۇر سۆيگۈ - مۇھەببەت.

54

ئەزىم دەريا ئاقار شاۋقۇن - سۈرەنسىز،
نې ئەرلەر قالدى چۆل - دەشتتە كېپەنسىز.
نە ھاجەت كۆرەڭلەش بىزگە، ئەي دوستۇم،
ئايلىنىۋېرەر يەر سەنسىز ۋە مەنسىز.

55

نې ئەرلەر كەچتى قان، يەنە قان كېچەر،
ئەل بەختى يەنە كۆپ قان - تەرنى تىلەر.
ھەر تامچە تەر تېمىپ بولۇپ بىر ئۆستەڭ،
قاندۇرسا چۆللەرنى، ئەل ئەجرىنى بېرەر.

56

جاراڭلىق ھەر سادا بولمايدۇ ناخشا،
مۇھەببەت - نەپرەتسىز چىقمايدۇ ناخشا.
ئىشەكمۇ بەزىدە ھاڭرايدۇ قاتتىق،
ئۇنى ئەل ھېچقاچان دېمەيدۇ ناخشا.

57

ئەجەب بىر گۈش ئىكەن بۇ يۈرەك دېگەن،
ھەر تەندە ئۇ ھەرخىل ھېس قىلار ئىكەن .
ئەگەر ئۇ ئىچمىسە ۋىجدان شارابىن،
ئىلغىدا ئېسقىلىق سېسىق گۈش ئىكەن .

58

بىر زاھىت ئۆتەركەن نامازنى سەھەر،
ئوي - پىكرى جەننەتتىن ھۆرلەرنى ئىزدەر.
شۇ چاغدا بىر دېھقان قوغۇننى كۆچلەپ:
«ئىلاھىم، ئوخشىغاي بۇ قوغۇنۇم» دەر.

59

سۇۋادان تېرەككە تاش ئاتماس كىشى،
سەۋەب شۇكى يوقتۇر ئۇنىڭ يېمىشى .
يېمىشلىك دەرەخكە تېگىپ كۆپ تاياق،
ھەمىشە يېرىقلىق تۇرىدۇ بېشى .

60

ياشلىق — ھەر كىشىنىڭ گۈلستان بېغى،
ھەر تاڭدا بۇلبۇلنىڭ ناۋاكەش چېغى .
بىر قاچا سۈت بولسا بۇ ئۆمۈر دېگەن،
ياشلىقىڭ شۇ سۈتنىڭ قايمىقى، يېغى .

61

ياشلىق — ئۇ ئۆمۈرنىڭ تۇنجى باھارى،
باھارغا باغلىقتۇر بىر يىلنىڭ كارى .

نېمە چاچسا يەرگە باھازدا دېھقان،
شۇنىڭ بىرلە توشقاي كۈزدە تاغارى .

62

كۆكلەم ـ باھار كەتسە، يېنىپ كەلگەن بار،
جاندىن كەچسە جانانى تېپىپ سۆيگەن بار .
ئېيتىڭچۇ، بىر كەتكەن ياشلىق كەينىدىن
قوغلىشىپ جاھاندا كىممۇ يەتكەن بار ؟!

63

ۋەتەن يادى مېنىڭ سۇبھىگاھىمدۇر،
ئۇ كۈندۈز ئاپتىپىم، تۈندە ماھىمدۇر.
ئەگەرچە ئەيلىسە رەشىك مەيلى كەبە،
مۇشۇ تۇپراق مۇقەددەس سەجدىگاھىمدۇر.

64

نەزەر سال يېقىلغان گۈلخانغا بىردەم،
ئۇنىڭ خۇلقى ـ مىجەزى قانداق مۇكەررەم .
يورۇتقاچ بىپايان چۆللەرنى، ئاندىن
ياتار بىر دۆۋە كۈل بولۇپ ئۇ دىلجەم .

65

ئەرەب دەيدۇ: «ھەر پىرئونغا مۇسا بار،
ھەر دەججالغا ھەم ئاخىر بىر ئىيسا بار»[5] .
ئەبەدىي ئۆچمەستۇر قۇياشنىڭ نۇرى،
زۇلمەتنى قوغلاشقا يورۇق زىيا بار.

66

تۇغۇلغاننى خۇدا دەرمىش بەندەم،
تۇغۇلمىسا خورلۇق كۆرمەيتتى ئادەم.
«ئۆلۈمدىن باشقىسى تاماشا» ئىمىش،
مەي بىلەن ئۇنتايلى ھەممىنى بىردەم.

67

رەشك ـ ھەسەت بىر ئوتتۇر يىلىنجايدىغان،
ھۆل ـ قۇرۇقنى ھەرگىز ئايرىمايدىغان.
يىلاندەك چىرمىشىپ ئاخىرى چوقۇم
ھەسەتخورنىڭ ئۆزىگە تۇتىشىدىغان.

68

ئامەت كەلسە، ھەدەپ يايراپ كېتىمىز،
خورازدەك گىدىيىپ چىللاپ كېتىمىز.
ئامەت كەتسە قولدىن، چىدىماي نېچۈن
مېكىياندەك قاقىلداپ ۋايساپ كېتىمىز؟

69

سەن پارلاق قۇياشسەن، مەن بىر تال گىياھ،
قوينۇڭدا بىلىق مەن، سەن ئەزىم دەريا.
سېنىڭسىز نە جېنىم، نە تېنىم مەۋجۇت،
نە مەۋجۇت سېنىڭسىز بىپايان دۇنيا.

70

تۇغۇلمىقىم، ياشىشىم پەقەت سەن ئۈچۈن،
سېنىڭسىز نە ھاجەت ھايات مەن ئۈچۈن.

«كەچ!» دەيدۇ بەزىلەر بۇ ئەقىدەمدىن،
ئۇنىڭدىن ئۆلۈم مىڭ ئەۋزەل مەن ئۈچۈن.

71

ئېگىز چىققانسېرى ھوشيار بول، ھوشيار،
ھەر باسقان قەدەمدە مىڭ بىر خەتەر بار.
سەن پەستە تۇرغاندا كۆرمىگەن بىلەن،
ئەمدى مىڭ تۈمەن كۆز ساڭا قادىلار.

72

ئىنسان ئۈچۈن نەپسىدىن يوغان دۈشمەن يوق،
نەپسىنى يىققان ئەردەك ئۇلۇغ ئىنسان يوق.
مىڭلىغان پاجىئەلەر گۇۋاھدۇر بۇڭا،
بالانىڭ بېشى نەپس، بۇڭا گۇمان يوق.

73

بىر نەپەس ھۆر ـ ئازاد، ئەزىز ياشىماق
خار ئۆتكەن مىڭ يىلدىن مىڭ ـ مىڭ ياخشىراق.
سامانغا قانائەت ئېشەككە لايىق،
تۇلپارغا ياراشماس تېزەك غاجىماق (ئوقۇر يالىماق).

1991 ـ يىل 10 ـ يانۋار

74

جەبىر ـ زۇلۇم — شاھۇ سۇلتانىنىڭ ئىشى،
ھەسەت ۋە رىيا — موللا ـ ئىشانىنىڭ ئىشى.

كىبىر باينىڭ، مىكىر تەنناز جۇۋاننىڭ،
خۇلاسە، ھەممىسى شەيتاننىڭ ئىشى .

1991 ـ يىل 27 ـ يانۋار

75

بۇ قانداق ئوتتۇركى، يېنىپ ئۆچمەيدىغان،
يۈرەك ـ باغرىمنى تىنماي ئۆرتەيدىغان؛
كېلىپ ئەپسۇنچىلار مىڭ ئوقۇپ، ھۈرۈپ،
مىڭ قېتىم سۈپ دېسمۇ كۆچمەيدىغان .

76

بۇ قانداق ئوتتۇركى، قېنىمدا يانار،
تومۇردا گوياكى ماگمىدەك ئاقار.
تېۋىپ تۇتماقچى بولسا تومۇرۇمنى،
چوقۇم بارمىقنى چاۋۇرتۇپ ئالار[6] .

77

قوش ئۇنۇڭنى ئەل كۆيگە، ئەي ساياق،
يالغۇز ئېيتقان ناخشا ئۇنى بارماس يىراق .
شارقىراپ دەريا بولالماس ھېچقاچان
مىڭ بۇلدۇقلاپ تاشسىمۇ يالغۇز بۇلاق .

78

ھەر تۆمۈر كىشەننىڭ سۇرى بەك يامان،
لېكىن ئۇ بازغاندىن قورقىدۇ ھامان .

ئەگەر روھتا بولسا قۇللۇق كىشەنى،
بازغانمۇ كار قىلماس ئاڭا ھېچقاچان .

79

چوڭ ئاياغ كىيگەندە چوڭ ـ چوڭ قالار ئىز،
سايەڭدە بويۇڭمۇ كۆرۈنەر ئېگىز.
ئالدىنىپ كەتمىگىن بۇ مەنزىرىلەرگە،
ھەقىقىي سۈرىتىڭ ئۇ ئەمەس ھەرگىز.

80

ھۆسنى بىرلە ئادەمىي بولماس كىشى،
قەلبىدە يېلىنجىماي بىر ئوتقىشى .
شام چىراغسىز يورۇماس پانۇس پەقەت،
مىڭ چىرايلىق بولسىمۇ ئۇنىڭ تېشى .

81

چىن ئاشىق ئۆز ئىشقىنى تۇتار پىنھان،
ئالدىراپ ـ سالدىراپ قىلماس نامايان .
جار سېلىپ ھەر تاڭدا تىنمىغاچ بۇلبۇل،
مەقسەتكە يېتەلمەس تا ئاخىر زامان .

82

سوپىلار نامازخان ھەم تولا تەقۋا،
شۇ بىلەن جەننەتنى قىلدۇ دەۋا .
بىر پاسىق يىغلايدۇ گۇناھى ئۈچۈن،
جەننەتنى قايسىغا بېرەرسەن، خۇدا ؟!

83

شاد ياشاي دېسەڭ سەن، قەلبنى ئازاد قىل،
رەشك ئوتىنى ئۆچۈر، ئۆزۈڭدىن يات قىل.
ئۆزگىنىڭ يولىنى توسما، تالاشما،
سۇلايمان لەشكەرلىرىنى[7] ئۇستاد قىل.

84

يىلتىز يېيىپ تاغدا ئۆسكەچكە قارىغاي،
ياشايدۇ كۆكرەپ قىش - ياز سولاشماي.
جۇدا بولسا ئەلنىڭ مېھرىدىن كىشى،
ئۇنىڭكى ھالىغا مىڭ ۋاي، يەنە ۋاي!

85

بىلىم تاپماق تاشتىن گۆھەر ئالماقتۇر،
يىڭنە بىلەن چۆلدە قۇدۇق قازماقتۇر.
تەييارغا ھەييارلىق قىلمەن دېگەن
ھەرقانداق «دانىشمەن» تازا ئەخمەقتۇر.

86

مۇھەببەت گۈلشەنىگە كىرمە ئاسان،
مەگەر كىرسەڭ، ھەرگىز سەن قىلما نالان.
سۆيمەك ئاسان، لېكىن سۆيۈلمىكىڭ تەس،
بۇ دەردكە ئىلاجسىز ھەتتاكى لوقمان.

87

ئۆمۈر مەنزىلى دەل ئېتىزغا ئوخشار،
نېمە تەرسەڭ، ساڭا شۇنى قايتۇرار.

گەر ئاڭا سەن پۇچەك ئۇرۇقنى چاچساڭ،
ئويلاپ باق، ئۇ ساڭا نېمە ياندۇرار؟

1993 ـ يىل نويابىر

88

تاۋلايدۇ پولاتنى لاۋۇلداپ ئوچاق،
ھاياتنىڭ مەنىسى دەل ئەنە شۇنداق .
ئاسماندىن چۈشەمدۇ ئويغاق دانىشلار،
شۇ ھايات بەرمىسە ئۇنىڭغا ساۋاق .

89

تەپەككۇر ئالەمى بىپايان مەيدان،
كىم ئاچسا ئۇندا بوز، شۇ سۈرەر دەۋران .
بىلىم— ئۇ بىباھا خىسلەتلىك ئۇرۇق،
كىم چاچسا، شۇ ئالار بىھېساب خامان .

90

ۋەتەن ئىشقى دېمەك ساداقەت دېمەك،
بولمىسا ساداقەت، ئۇ ئىشقتۇر پۇچەك .
بۇ خۇددى ئانا ۋە تۆرەلمە كەبى،
بىر تەندە ئىككى جان بەرھايات دېمەك .

① ئاخىرقى ئىككى مىسرا كلاسسىكلاردىن ئىقتىباس .
② ئەرەستو — ئارىستوتېل .
③ تەرياك — زەھەر قايتۇرغۇچى بىر خىل دورا .
④ ئاكابىر — چوڭ ياشلىق كىشى، يۇقىرى مەرتىۋىلىك ئەرباب .
⑤ ئەرەب خەلق ماقالى «كۈللى فىرئەۋنىل مۇسا، كۈللى دەججالىل ئىيسا» .
⑥ ئاخىرقى ئىككى مىسرا ئەلىشىر نەۋائىيدىن ئىقتىباس .
⑦ سەپ تارتىپ ماڭغان چۈمۈلىلەر سۇلايمان پەيغەمبەرنىڭ لەشكىرى دېيىلىدۇ (رىۋايەت) .

نەسرلەر

دېڭىزدىن سادا

قاپقاراڭغۇ بىر كېچە ··· چەكسىز كەتكەن كۆپكۆك بىر دېڭىز ··· ئۇ قاراڭغۇ كېچىنىڭ سۈرى بىلەن گويا قارا بولۇپ كۆرۈنەر، دەھشەت بىلەن دولقۇنلىنار، قويۇق كۆپۈكلەر چاچرىتار.

ئەنە ئۇنىڭ تېشىپ چىققان جۇشقۇن سادالىرى···

ئەنە ئۇ دېڭىز بويىدا ئاسمان بىلەن قۇچاقلاشقان تىك تاغ. ئۇ-نىڭ قىلىچ كەبى ئۆتكۈر تاشلىرى دولقۇنلۇق دېڭىزغا غەلىتە بىر تۇستە باقار، ئۇنىڭدىن بىر نەپەس كۆزىنى ئالماس، هامان قاراپ تۇرار، ها-مان ئىنتىلۇر. ئەنە شۇ تاغنىڭ يان باغرىدا ئاللىقانداق خىيالغا چۆمگەن بىر شائىر تۇرار. ئۇ سۆز باشلاپ، گويا دېڭىزغا ئەرز ئېيتار، ئۇنىڭ ئاغزىدىن ئاپئاق كۆپۈكلەر قاينار···

— ئەي دېڭىز، نېچۈن مۇنچە دولقۇنلىنارسەن؟ توختا بىردەم، مېنىڭ سوئاللىرىمغا جاۋاب بەر:

نېچۈن ئۇزاق چاغلاردىن بېرى بىزگە كۈن نۇرى تەگمەس؟ نې-چۈن ئاسمىنىمىز هامان تۇمانلىق، هامان بۇلۇتلۇق، هامان تۇتۇق؟ بىر كۈنمۇ ئوچۇق بولغىنى يوق، بىر كۈنمۇ! هامان بىزگە تۈن! ئۆ-مۈر لاي سۇ كەبى ئېقىپ كەتمەكتە. هەر چاغ، هەر زامان كۆڭلىمىز سۇنۇق···

يىللار، ئەسىرلەر شۇنداق ئۆتتى. هەر يىل، هەر ئەسىر بىزنى قاقشىتىپ، بەك كۆپ غەنىيمەتلەرنى ئېلىپ كەتتى، ئۆمۈرنىڭ تەگدىن تولىسنى ئوغرىلاپ قاچتى، لېكىن بىزگە هېچنېمە بېرىپ كەتمىدى، پە-قەت مۇڭ بىلەن هەسرەت، قايغۇ ۋە ئەلەم، كۆزلىرىمىزدە قۇرۇماس نەم قالدۇرۇپ كەتتى، بىزگە بەرگەن سوۋغىتى شۇ بولدى ···

بىز ھەمىشە نۇرغا تەشنامىز ! بىراق، ئۇ بىزدىن جامالىنى يوشۇر-دى، بىر قارا پەردە ئۇنىڭ يۈزىنى توستى، ياق، بەلكى بىزنىڭ كۆز-ىمىزنى توستى . شۇنداق قىلىپ بىز ئۇنىڭدىن پۈتۈنلەي مەھرۇم قال-دۇق، پۈتۈنلەي ··· شۇنىڭ ئۈچۈن، چىرايىمىز سارغايدى، يۈرەكتىكى قان زەرداپ سۇغا ئايلاندى .

ئاھ، قېنى ئۇ بەخت قۇياشى، قېنى ئۇ نۇر ؟ قېنى ئۇ گۈزەل باھار ؟

يوق، بىرىمۇ يوق، بىز ھەممىدىن مەھرۇم !

ئەنە تەڭرىتاغ، ئالتاي، قاراقۇرۇم، پامىر تاغلىرىنىڭ ئۈستىدە ھامان شۇ قارا بۇلۇتلار، ھامان بىر قارا پەردە ··· ئىلى، تارىم، ئېرتىش ۋە باغراش سۇلىرى ئۈستىدە ھامان بىر قارا تۇمان ! قاچانغىچە شۇنداق ؟ قاچان بىزگە تاڭ ئاتار ؟

يادىڭىدىدۇر بەلكى، بىزدە بىر ئەمەس، قانچە - قانچە قېتىملار قاتتىق بورانلار سوقۇپ ئۆتتى، بۇ بورانلار بىلەن گويا پۈتۈن جاھان تىترەپ كەتكەنىدىغۇ! بوران سوققان بىپايان دەشت - جاڭگاللاردا قىپ-قىزىل قانلار دەريا بولۇپ ئاقمىغانمىدى ؟ ئىگىسىز قالغان جەڭ تۇلپار-لىرى تىزگىنلىرىنى سۆرەپ، كۆككە قاراپ، ھەسرەت بىلەن كىشنەشمە-گەنمىدى ؟ گىياھلارغا ئىلىنىپ قالغان ئادەم ئۈچەيلىرى سىم تانابنىڭ سىملىرىدەك ۋىڭىلداپ، ئەتراپقا دەھشەت سالمىغانمىدى ؟ بۇ بورانلار سوقماقتا تېخى، بەلكى يەنىمۇ سوقار···

ئەجەبا! شۇنچە بورانلار بۇ قارا بۇلۇتلارنى نېمىشقا سۈپۈرۈپ تاشلى-يالماس، نېمىشقا بۇ قارا تۇن پەردىسىنى يىرتىۋېتەلمەس، نېمىشقا ؟

قاچان بىزگە تاڭ ئاتار ؟ ئېيتقىنا، قاچان ؟

بىلمەن، بوران سوقماقتا، بوران .

بىراق، قورقمەنكى، بۇ بوران توختاپ قالمىغاي دەپ، يەنە بىزگە تاڭ ئاتماي قالمىغاي دەپ .

ئېيتقىنا، بىزگە تاڭ ئاتامدۇ - يوق ؟ ئۇ تاڭ قاچان ئاتىدۇ ؟ قاچان ؟ ئۇ تاڭ قايسى تەرەپتىن يورۇپ، قايسى تەرەپتىن بەخت تۇغار ؟

دولقۇنلۇق دېڭىزدىن جۇشقۇن بىر سادا كەلدى:

— توختا، ئەنە، تاڭ ئاتماققا ئاز قالدى . تاڭ كۈنچىقىشتىن ئاتى-دۇ، ئەمما، يەنە كۆپ چېلىش بورانلىرى سوقسۇن !

1945 - يىل دېكابىر، لەنجۇ

باشئەگىم

ئەجەبمۇ ياراشقان بۇ ئىسمىڭ ساڭا، زاتىڭغا قاراپ ئىبتى بولۇر دېگەندەك، زۆھرەنىڭ ئىشىكىدىن كۈندە مىڭ ئەگىپ ئۆتكەن تاھىر كەبى ھەر دوقمۇشتا يۈز قېتىم ئەگىپ ئاقسەن، خۇددى كىمنىڭدۇر ئارقىسىدىن يەتمەك بولۇپ قوغلاشقاندەك تاشتىن ـ تاشقا ئۇرۇلۇپ، شىددەت بىلەن چاپىسەن…

نېمە بۇنچىۋالا تەشۋىشتە قالدىڭ ؟

بىر قاراپلا بىلدىم، چېھرىڭدە چوڭقۇر بىر قايغۇنىڭ، ئاچچىق بىر ئەلەمنىڭ ئىزى بار. خۇددى يىلاندەك تولغىنىشلىرىڭمۇ مەنىسىز ئەمەس … تاپتاينلىق ئوبدان بىلىمەنكى، ئۇ بىر جان ئاچچىقىدۇر…

ئايدىڭ كېچىلەردە بولسا، مۇڭلىنىپ ئېيتقان قوشاقلىرىڭ خۇددى قاناتلانغان قۇشلاردەك ئۇچۇپ بېرىپ ئالەمنى قاپلار، ئۇزاقلاردا تۇرۇپ بۇ مۇڭلۇق قوشاقلىرىڭنى ئاڭلىغان كىشىنىڭ يۈرەك ـ باغرى خۇددى سىمابتەك تىترەر، ئۇ ئۆزىنى ئۇنتار؛ يېقىن كەلگەنسېرى ھېچ تاقىتى قالماس. چىداپ تۇرالماي، مۇڭلىرىڭغا قوشۇلۇپ، تاھىر ئاق-قان جىلغىلىرىڭدا كۆز ياشلىرى بىلەن ئاققۇسى كېلەر…

ئاھ، باشئەگىم ! دىمىغىڭدىن ھامان بىر ھىجران پۇرىقى پۇرار، بۇنىڭغا قاراپ پەقەت كۆز ياشلىرىم بىلەن كۆمۈلۈپ قالىمەن. سەنچۇ ؟ ھامان ئۆز غېمىڭ بىلەن… قىلچىلىكمۇ پەرۋا قىلمايسەن. ئېيتقىنا، نېمە بۇنچىۋالا دەردلىكسەن ؟ قاچاندىن بېرى شۇنداق مۇڭلۇقسەن ؟

ئەي مۇڭلۇق باشئەگىم ! ئېيتمىساڭمۇ ئوبدان بىلىمەن نېچۈن غەمكىن، نېچۈن مۇڭلۇقلۇقۇڭنى… ئەگەر بىلمىسەم، دەردىڭگە ئور-تاقلاشمىسام، قاپقارا ۋاپاسىزلىق، ئۇياتسىزلىق، توغرىسى خائىنلىق

قىلغان بولىمەن، چۈنكى سۆيگۈ، ۋاپا، نومۇس ۋە ئىزگۈلۈك سىنىڭ ئۇلۇغلۇقۇڭدىن، يۈكسەكلىكىڭدىن يارقىن بىر نەمۇنە ئەمەسمىدى ؟ سەن ئەزەلدىن بىزگە شۇنى — سۆيگۈ، ۋاپا، نومۇس ۋە ئىزگۈلۈكنى ئۈگەتمىگەنمىدىڭ ؟

سۆيگۈ تۇتقۇنى تاھىر تاغدىن تاشلانغاندا، سىنىڭ سۈرلۈك، قاتتىق ۋە قىلچەتەك ئۆتكۈر تاشلىرىڭ ماتۇق بولۇپ قارشى ئالغان ئەمەسمىدى ؟ تاھىرنىڭ ساندۇق بىلەن بىر ئەگىمدە ئۈچ كېچە - كۈندۈز تۇرالىشى سىنىڭ ئىزگۈلۈكۈڭ ۋە ۋاپادارلىقىڭ ئەمەسمۇ ؟ كىم بىلمەيدۇ، تاھىر ساندۇقنىڭ ئىسسىق قوينۇڭدا نەچچە يىل كۆز قارىچۇقۇڭدەك ئاسرالغىنىنى! بۇ كىمنىڭ قولىدىن كېلىدىغان ئىزگۈلۈك ؟ بۇ ساڭا ۋە «پەرىشتە»لەرگىلا خاس ئىزگۈلۈك ۋە يۈكسەكلىكتۇر…

ئەمدىلىكتە بولسا دەردلىك كۆزلىرىڭ بىلەن ئېگىز تاغ بېشىغا قارايسەن؛ ياش ئۈنچىلىرى بىلەن تولغان غەمكىن كۆزلىرىڭنى بىر نەپەسمۇ ئۈزەلمەيسەن .

نىمە كۆرۈنەر ؟

تۈگ قادالغان كونا بىر مازار …ئۇزاق ئەسىرلەرنىڭ، ئېغىر يىللارنىڭ، قارا كۈنلەرنىڭ قانلىق يەكۈنى…

نە سۆيگۈ، نە ھايات، نە تەنتەنە!

بىر جۈپ قىزىلگۈل ئارىسىدا ھامان بىر تال ياۋۇز تىكەننىڭ ئىپلاس ۋە تەكەببۇر گەۋدىسى ياتار …مانا، سەن شۇنى كۆرىسەن . ئوبدان بىلىمەن، ئۇ ئىپلاس، تەكەببۇر تىكەننىڭ يىرتقۇچلارچە قىچقارغان ئۆلۈم كۈلكىسى قۇلىقىڭغا خۇددى نەشتەردەك سانجىلار …قارا كۈنلەرنىڭ ئۇ بىر جۈپ مەسۇم قۇربانى سىنى قانچە ئاچچىق ھەسرەتكە، چوڭقۇر مەيۈسلۈككە، چەكسىز قايغۇغا سالسا، ئۇلارنىڭ قاتىلى شۇ ئىپلاس تىكەن سىنى شۇنچە تىنچسىزلاندۇرار، غەزەپلەندۇرەر، كايىتار …ناھايەت، ئىنتىقام ئۇچۇن قوزغار !

ھەممە دەردىڭ، ھەممە قايغۇڭ، ھەممە تەشۋىشىڭ، ھەممە ئاچچىقىڭ شۇنىڭ ئۇچۇندۇر.

ئەي مەسۇم قۇربانلار مازارى، سۆيگۈ دەرياسى، ھەسرەتلىك باش-

ئەگەر ! ھامان سىنىڭ ئۈستۈڭنى بىر قارا ھىجران تۇمانى باسقان، سەن شۇنىڭ ئۈچۈن دەردلىنىسەن، شۇنىڭ ئۈچۈن مۇڭلىنىسەن، شۇنىڭ ئۈ-چۈن ئاچچىقلىنىسەن، غەزەپلىنىسەن، ئاچچىقتىن تاشتىن ـ تاشقا ئۇرۇ-لۇپ، ئاپئاق كۆپۈكلەر چاچرىتىسەن، جان ئاچچىقىدىن دېڭىزدەك دول-قۇنلىنىپ، شىردەك ھۆۋلايسەن.

ھەققىڭ بار !

ھەر نېمە قىلماققا ھەققىڭ بار !

يەنە دەردلەن، يەنە مۇڭلان، يەنە ئاچچىقلان !

تاشتىن ـ تاشقا ئۇرۇل، دولقۇنۇڭ بىلەن كۆتۈرۈل ··· يەنە تاش !

تاھىر بىلەن زۆھرەنىڭ چاقناق كۆزلىرى ھامان ساڭا تىكىلىپ تۇر-ماقتا، سۆيگۈ، ۋاپا، نومۇس ۋە ئىزگۈلۈك ئۈچۈن ئۆلارنىڭ روھىنى يادلان ! تاھىر داستانى بىلەن دولقۇنلان ! ئۇنىڭ ئۈچۈن چەككەن ئەلە-مىڭ، تارتقان دەردىڭ جاپا ـ ئەمگىكىڭ مەڭگۈلۈك راھەت، مەڭگۈلۈك سائادەت !

«··· بېشىمغا ھەر بالا كەلسە،

ئۆزۈڭنىڭ شورى دەڭلار ! »

1984 ـ يىل 27 ـ يانۋار، ئۈرۈمچى

شېئىر ۋە شائىر

شېئىر — مارجان ئەمەس، يېپقا تىزىپ قويسا تۈرۈۋېرىدىغان ياكى ئەزان ئەمەس، قۇلاقنى تۇتۇپ ئېيتسا بولۇۋېرىدىغان .

شېئىر — «ئايەت» ئەمەس، مەنىسىنى ئۇقماي ئوقۇسىلا بولۇۋېرىدىغان ياكى ماتا ئەمەس، دۇكان قۇرۇپ توقۇسىلا چىقىۋېرىدىغان .

شېئىر — كەشتە ئەمەس، رەڭدار مەشۇت بىلەن لاتىغا تىكىپ قويىدىغان ياكى سۈرەت ئەمەس، قەغەزگە سىزىپ قويسىلا بولۇۋېرىدىغان .

شېئىر ھەم ھۆسنى، ھەم پۇرىقى، ھەم تىكىنى، ھەم يوپۇرمىقى بار گۈلگە ئوخشىشىپ كېتىدۇكى، ھۆسنى بىلەن دىلنى ئۆزىگە مەپتۇن قىلار؛ پۇرىقى بىلەن جانغا راھەت ۋە ھۇزۇر بەخش ئېتەر؛ ئىشق ئەھلى ئۇنى قۇلاقتا قىسار ياكى گۈلدەستە ياساپ جانانىغا تۇتار؛ ياۋا توڭگۇز تۇمشۇقىنى تەگكۈزسە، تىكىنى ئۇنىڭ بۇرنىغا سانجىلار، ھەتتا بۇرنىنى قانىتار.

شېئىر — ئاسماندىكى يۇلتۇز ئەمەس، كېچىسى پارقىراپ كۆرۈنىدىغان بىلەن نە ئىسسىقى، نە يورۇقى تەگمەيدىغان، شېئىر — خۇددى بىر مەشئەلدۇركى، كېچە زۇلمىتىدە ئىنسانغا يول كۆرسەتكۈچى ياكى بىر گۈلخاندۇركى، پايانسىز دەشتلەرنى يورۇتۇپ، سوغدىن تىترىگەن تەنلەرگە ئارام بەرگۈچى .

شېئىر — چۆلدىكى ئالۋۇن ئەمەس، گاھى كۆل، گاھى دەريا، گاھى شەھەر، گاھى گىياھ بولۇپ كۆرۈنگەن بىلەن قوغلاپ يەتكىلى بولمايدىغان .

شېئىر — بىر قاينام بۇلاققا ئوخشىشىدۇكى، تەشنالارغا ئارام، دەردمەنلەرگە داۋا، بىمارلارغا شىپا، غەمكىنلەرگە شادلىق، ئاجىزلارغا

ئۇمىد ۋە كۈچ بەخش ئەتكۈچى .

شېئىر — ھاپىزنىڭ ناخشىسى ئەمەسكى، ئاڭلىغانسېرى كىشىنى مۇگدەك باسىدىغان . شېئىر — بىر گۈلدۇرمامىدۇركى، ئۇنىڭ ئاۋازى جاھاننى تىترىتىپ، خامۇش كۆڭۈللەرنى ئويغاتقاي؛ كىشىنى سەگەك قىلىپ جەڭگە ئۈندىگەي، ئەبەدىي ھاياتقا چاقىرغاي!

شائىر — قاغا ئەمەس، كۆرۈنگەن دەرەخقە قونۇۋېلىپ قاقىلداۋېرىدىغان . شائىر — خۇددى تاڭ توخۇسىدۇركى، كېچىچە تاڭنى چىللاپ تىنماس؛ تاڭ ئاتقاندا، ئەلنى ئىشقا، ھاياتقا، ئەمگەك ۋە ئىجادقا ئۈندەر. شۇڭا، كىشلەرنىڭ «ئالتۇن خوراز» ھەققىدە قىسسە- رىۋايەتلەر توقۇشى، شەھەر دەرۋازىلىرى بىلەن قەسىر - ئايۋان مۇنارلىرىنىڭ ئۈستىگە ئۇنىڭ ھەيكىلىنى ئورنىتىشى ھەرگىز تاسادىپىي ئەمەس، ھالبۇكى، جاھان — جاھان بولغاندىن بۇيان، ھېچكىم تېخى قاغىنىڭ ھەيكىلىنى ئورناتقىنى يوق .

شائىر — تۇتىقۇش ئەمەس، نېمىنى ئۆگەتسە، شۇنى دورايدىغان ياكى ئۆمۈر بويى دوراشتىن بۆلەكنى بىلمەيدىغان . بۇ يەردە ئۇلۇغ ئەزەربەيجان شائىرى فۇزۇلىينىڭ مۇنۇ بېيىتىنى ئەسلەپ ئۆتۈش ئورۇنسىز بولماس :

«قارا تاشنى ئەگەر قان بىرلە رەڭگىن ئەيلىسەڭ،
رەڭگى تەغيىر بولۇر، ئەمما لەئلى بەدەخشان ئولماس .
تۇتىغا تەئلىمى ئەدايى كەلىمات ئەيلىسەڭ،
نۇتقى ئىنسان بولۇر، ئەمما ئۆزى ئىنسان ئولماس» .

شائىر — چىن مەنىسى بىلەن بۇلبۇلدۇر. بۇلبۇل ھېچقاچان باشقا قۇشلارنى دورىمايدۇ، باشقا قۇشلارمۇ بۇلبۇلنى ھەرگىز دورىيالمايدۇ . چۈنكى، بۇلبۇلنىڭ ئۆز تىلى، ئۆز سۆيگۈسى، ئۆز تەپەككۇرى ۋە ئۆز تۇيغۇسى بار .

شائىر — كېپىنەك ئەمەس، كۆرۈنگەن گۈلنىڭ ھەممىسىگە پەرقسىز قونۇپ، ھۇزۇر - ھالاۋەت ئىزلەشنىلا بىلىدىغان . شائىر — چىراغ پەرۋانىسىدۇركى، ھالاك بولۇشنى بىلىپ تۇرۇپ، ئۆزىنى ئوتقا ئۇرغۇ-

چى ...

شائىر — شاھ ۋە سۇلتانلارنىڭ نازۇ نېمەتكە تولغان داستىخانلىرى ئەتراپىدا چۆرگىلەپ يۈرىدىغان ياكى زاھىتلارنىڭ ئېتىكىدە خورۇلداپ ياتىدىغان مۇشۇك ئەمەس، بەلكى پايانسىز دەشتلەردە ئەركىن كېزىپ يۈرىدىغان تەمەسىز ئارسلاندۇركى، ئۇنىڭ بىر ھۆركىرىشى بىلەن تاغۇ تاشلار زىلزىلىگە كېلىپ، تۈلكە - بۆرىلەر ھوشىنى يىغىقاي. «پادىشاھ نىكولاي ئۇستەلگە بىر مۇشت ئۇرغاندا، پۈتۈن ئوردا ئىچى تىترەپ كېتەتتى؛ لىف تولستوي ئۇستەلگە بىر ئۇرسا، پۈتكۈل رۇسىيە زىلزىلىگە كېلەتتى» دېگەن رىۋايەت مۇبالىغە بولمىسا كېرەك. چۈنكى، لىف تولستوي شېئىر يازمىغان بىلەن چىن شائىر ئىدى.

شائىر پەقەت خەلق بىلەن، پەقەت خەلق بىلەنلا شائىردۇر ۋە مەڭگۈ ئۆلمەستۇر. مەسىلەن، چۈي يۈەن بىلەن ئەلشىر نەۋائىي، لى بەي بىلەن پۇشكىن، بايرۇن بىلەن لۇتپۇللا مۇتەللىپكە ئوخشاش.

1980 - يىل 23 - ئۆكتەبىر، ئۈرۈمچى

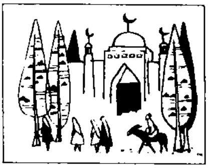

قاشتېشغا مەدھىيە

ئەي گۆزەل قاشتېشى ! نېمشقىدۇر سەندىن كۆزۈمنى ئالالمايمەن، قاراپ - قاراپ ھۆسنۈڭگە تويمايمەن، بېقىپ - بېقىپ مېھرىڭگە قانمايمەن، گوياكى سېنىڭ ئىشقىڭ قەلبىمنى چۇلغىۋالغاندەك ··· ئەلنىڭ ئېيتقىنى بىلەن ئېيتسام: «ھەر بارە كۆزۈم سەندە !»

قىزىق ئىش: سەن بىلەن بىر ئۇرۇقتىن بولغان ياقۇت بىلەن پىرۇزە، زۇمرەت بىلەن كەھرىۋا ھۆسن - جامالدا سېنىڭدىن گۆزەلرەك، جىلۋە - كامالدا سېنىڭدىن ئەۋزەلرەك ئىدىيۇ، نېمشقىدۇر بىلمەيمەن، «ھەر بارە كۆزۈم سەندە، ياندۇرۇپ يەنە سەندە !»

كۆزۈم سەندە، ئويۇم سەندە. كۈندۈزىغۇ شۇنداق، تاڭ - تاڭلار ئېتىپ كەتكۈچە، يەنىلا پىكرىم سەندە. سېنى ئويلىسام ھەر چاغ، خىيالىم قانات قېقىپ قاپىيىلەر گۈلزارىغا قوندۇ؛ سۆزلەر جىلۋىگە كىرىپ قاتار - قاتار قوشاقلار توقۇلۇپ چىقىدۇ.

قاشتېشىيۇ، قاشتېشى
ماڭا بولدى سۆز بېشى.
تەرىپلىمەي قويارمۇ
ئۇنى كۆرگەن ھەر كىشى ؟

قاشتېشىيۇ، قاشتېشى،
ئوخشاش ئىكەن ئىچ - تېشى.
سۈزۈكلۈكىدۇر سەدەپ،
غۇۋالاشماس ياز - قىشى.

ياق، ياق ! سىنى تەرىپلەشكە مۇنداق قوشاقلار قانداقمۇ لايىق بولالسۇن ! قوشاق قاتىمەن دەپ، ۋەزىن ۋە قاپىيىلەر بىلەن بوغۇلۇپ قېلىشنىڭ ھاجىتى نېمە ؟ ئەڭ ياخشىسى، سەبىي بالا كۆڭلىگە نېمە كەلسە، شۇنى ئېيتىۋەرگەندەك مەنمۇ سۆزۈمنى ئازادە ئېيتاي، خىيالىم قۇشلىرى كەڭ سامادا پەرۋاز قىلغان لاچىندەك ئەركىن قانات قاقسۇن !

دۇنيادا تاشنىڭ خىللىرى كۆپ: قۇم تاش، شېغىل تاش، بىلەي تاش، قورام تاش... ساناۋەرسەك، جىقلا بولۇپ كېتىدۇ. ھەتتا شاھلارنىڭ تاجلىرى بىلەن نازىنىنلارنىڭ ئۈزۈك – ھالقىلىرىغا كۆز بولىدىغان ياقۇتمۇ تاش، پىرۇزىمۇ تاش؛ تەختلەرگە پايە، قەسىر – ئايۋانلارغا تۈۋرۈك، مەسچىت – چېركاۋلارغا مېھراب بولىدىغان مەرمەرمۇ تاش. بىراق، نېمىشقىكىن، ئەي گۈزەل قاشتېشى، سىنىلا ئويلايمەن، ساڭىلا قارايمەن، «ھەر بارە كۆزۈم سەندە، ياندۇرۇپ يەنە سەندە !»

خىسلىتىڭ قانچە، ھۆسنۈڭمۇ شۇنچە؛ ھۆسنۈڭگە بېقىپ، مېھرىڭمۇ شۇنچە. مەيلى ئاق ياكى قارا، مەيلى كۆك ياكى يېشىل، مەيلى سېرىق ياكى قىزىل ··· قايسىلا رەڭدە بولساڭ، خۇددى يامغۇردىن كېيىنكى ھەسەن – ھۈسەندەك مەپتۇن قىلىسەن مېنى، قاراپ – قاراپ تويمايمەن، مېھرىڭگە زادى قانمايمەن.

ئاقلىقىڭنى كۆرگەندە، سۇزۇلۇپ ئاتقان تاڭنىڭ پارلاق يۈزى بىلەن باھاردا كېلىدىغان ئاق قۇلارنىڭ قانىتى، بوغدا چوققىسىدىكى قار – مۇزلار بىلەن مومام رەھمىتىنىڭ بېشىدىكى ئاپئاق لېچەكى، ئانامنىڭ ماڭا بەرگەن سۈتى بىلەن دادامنىڭ ئورمىدا كېيىدىغان ماتا كۆڭلىكى، ئۇيغۇر يىگىتلىرىنىڭ بادامدوپپىسىدىكى گۈلى بىلەن خوتەن شايىسىنىڭ ئاقلىقى ياكى ئايدىڭ كېچىلەردە يەرگە چېچىلغان ئاي شولىسى كۆز ئالدىمدا نامايان بولىدۇ.

ئاقلىقىڭدۇر پاكلىقىڭ ھەم ساپلىقىڭ،
ھەم ئۇلۇغۋار، ئىزگۈلۈككە بابلىقىڭ.
كىمكى بولسا ئەھلى ۋىجدان، تۈز نىيەت،
ئاڭا ھەم لايىق بولۇر بۇ ئاقلىقىڭ.

قارىلىقىڭنى كۆرگەندە، ئادەمزاتقا مەدەنىيەت تېڭى ئاتقان، يەنى يېزىق تېپىلىپ، ئىنسانىيەت تارىخى يېزىلىشقا باشلىغان چاغلارنى ئەسلەيمەن. بۇنىڭ سەۋەبى شۇكى، مەيلى يۇڭ، مەيلى قومۇش، مەيلى قاناتنى قەلەم قىلسۇن، ئىنسان ئۆز تارىخىنى قارا سىياھ بىلەن پۈتكەن ئەمەسمىدى؟ سېنىڭ قارىلىقىڭنى تارىخنىڭ خېتىگە ئوخشىتالىغىنىم ئۇچۇن خۇشالمەن. ئۇنى دېسەڭ، خوتەن كېپىكىنىڭ كىندىكىدىن چىقىدىغان ئىپارمۇ قارا؛ شەرق گۈزەللىرىنىڭ كۆزلىرىمۇ قارا، قاشلىرىمۇ قارا، يەلپۈنۈپ تۇرغان چاچلىرىمۇ قارا؛ رىۋايەتلەرگە قارىغاندا، لوقمان ھېكىممۇ قارا ئىمىش، مەجنۇننىڭ لەيلىسىمۇ قارا؛ كۆكتە پەرۋاز قىلىدىغان بۈركۈت بىلەن سۇدا ئوينايدىغان قۇندۇزمۇ قارا؛ ئالتۇننىڭ بىر خىلى بولغان كۆمۈرمۇ قارا؛ ۋەتەننىڭ شۆھرىتى — قارامايىنىڭ نېفتىمۇ قارا؛ باھار كۈنلىرى ھاۋانى گۈلدۈرلىتىپ، يامغۇر ياغدۇرۇش بىلەن تەشنا جانلارغا ھاياتبەخش ئەتكۈچى بۇلۇتمۇ قارا.

كۆكلۈكۈڭ — كەڭلىك، بۈيۈكلۈك. چەكسىز ساماغا باقسام، گۆھەرسىمان ئاسمانمۇ كۆك؛ يىراقتىن كۆرۈنگەن مەغرۇر تەڭرىتاغمۇ كۆك؛ نىلمۇ كۆك؛ چاڭجىياڭمۇ كۆك؛ دىنېپىرمۇ كۆك، دونايمۇ كۆك؛ كىچىككىنە سايراممۇ كۆك، چەكسىز دېڭىز - ئوكيانمۇ كۆك.

مانا گۈزەل ئالتاي يايلىقى، خۇددى يېشىل گىلەمنىڭ ئۆزى. ئۇنى ھەر كۆرسەم، سېنى ئەسلەيمەن؛ سېنى ھەر كۆرسەم، ئۇنى ئەسلەيمەن. تەڭرىتاغ باغرىدا قاتار قارىغايلار، چەكسىز قىرلاردا يۇمران مايسىلار، باغلاردا چىمەن يېشىل بوستانلار، گۈلشەندە كۈلەر گۈلى رەيھانلار -- بۇلارنىڭ ھەممىسى يېشىللىق دېمەك، يېشىللىق دېمەك -- ھاياتلىق دېمەك.

ئەي گۈزەل قاشتېشى! ھۆسنۈڭ قانچە، پەزلىڭ شۇنچە؛ پەزلىڭ بىلەن قەدرىڭمۇ شۇنچە. ھەممىدىن مۇھىمى شۇكى، تېشىڭ بىلەن ئىچىڭ بىر، ھۆسنۈڭ بىلەن خۇلقۇڭ بىر. ئىسسىقنى كۆرۈپ ئېرىپ كەتمەيسەن، سوغۇقنى كۆرۈپ توڭلاپ قالمايسەن، بوران - چاپقۇندىمۇ ئوخشاش، يامغۇر - كەلكۈندىمۇ ئوخشاش. قەسىر - ئايۋانلارغا قەندىل بولساڭمۇ بىر خىل. پايە بولۇپ يەردە ياتساڭمۇ بىر خىل، ھەيكەل ياساپ تەكچىدە قويسىمۇ بىر خىل، كۇرسى ياساپ يەردە قويسىمۇ بىر خىل.

كۆتۈرگەنگە ئۇچمايسەن، تاشلىغانغا سۇنمايسەن . گۈزەللەرنىڭ قولىدا ھالقا، بىلىكىدە بىلەزۈك، بارمىقىدا ئۈزۈك بولغانغا پەخىرلەنمەيسەن؛ تالىپقا قەلەمدان، زاھىتقا تاۋاق بولغانغا ھەقىرلەنمەيسەن . قىسقىسى، ئىنسانىنىڭ ھاجىتى نېمە بولسا، سەن شۇنىڭغا تەييارسەن . بۇ نېمىدېگەن ئالىيجانابلىق !

ئەي گۈزەل قاشتېشى ! سېنى قانداقمۇ تەرىپلەپ بولاي، ئەڭ ياخشىسى، سۆزۈمنى ئەمدى قىسقا قىلاي، ئوغۇلنىڭ مەردلىكى ئاتىغا تالىق، قىزنىڭ ئۈزلۈكى ئانىغا تالىق، داننىڭ توقلۇقى تۇپراققا باغلىق، گۈلنىڭ جامالى ياپراققا باغلىق . سېنى تۇغۇپ ئۆستۈرگەن قارىقاش دەرياسى بىلەن يورۇڭقاش دەرياسىغا بارىكاللا ! شۆھرىتىڭنى جاھانغا ياپغان ھۇنەرۋەن خوتەن خەلقىغە ھەشقاللا !

1981 - يىل مارت، ئۈرۈمچى

بوغدادىن سادا

قاپقارا، بۇدۇر چاچلىرى قۇلاقلىرىنى يېپىپ تۇرغان قاڭشارلىق بىر يىگىت كۆپكۆك شىشىدەك تىنىق تەڭرى كۆلى بويىدا ھەيۋەتلىك بوغدا چوققىسىغا قاراپ، خۇددى يالقۇنلۇق ناتىقلاردەك غۇلاچلىرىنى كېرىپ، بىرنېمىلەر دەۋاتاتتى . ھاياجانلىنىپ كەتكەنلىكىدىن بولسا كېرەك، ئۇنىڭ گەپلىرى سەل پەرىشان، ئاۋازىمۇ ئېگىز ـ پەس رەك چىقاتتى .

— ئەسىر ـ ئەسىرلەردىن بېرى، رەسساملارغا ماۋزۇ، شائىرلارغا ئىلھام بولۇپ كەلگەن، ئەي گۈزەل بوغدا! — دېدى ئۇ ئاۋازىنى كۆتۈرۈپ، — سېنى ھەر كۆرسەم قەلبىمنى ئاجايىپ نازۇك ھېسلار چۇلغىۋالىدۇ، ئىسسىق قېنىم تومۇرلىرىمغا پاتمايۋاتقاندەك پۈتۈن ۋۇجۇدۇمدا باشقىچە بىر ھالەت پەيدا بولىدۇ ··· بىر قارىسام، بېشىغا ئاق لېچەك سېلىپ، يېشىل جايناماز ئۈستىدە دۇئاغا قول كۆتۈرۈپ ئولتۇرغان مومامغا ئوخشاپ كېتىسەن؛ بىر قارىسام، زۇمرەتتەك يېشىل ئېتىز قىرىدا بىر قولى بىلەن كەتمەن سېپىگە تايىنىپ، ئىككىنچى قولىنى ماڭلىيىغا سايىۋەن قىلغان ھالدا ئاللىقاياقلارغا قاراپ تۇرغان قوغۇنچى بوۋايغا ئوخشايسەن . بىراق، بىزنىڭ بوۋاي ـ مومايلىرىمىز ھەرقانچە قېرىپ كەتسىمۇ، ئۇلارنىڭ قانچە ياشقا كىرگەنلىكىنى بىلگىلى بولىدۇ، ھېچبولمىغاندا، پالانى يىغلىقتىن ئۈچ يىل بۇرۇن ياكى پالانى يەردىكى يەر تەۋرەشتىن ئىككى يىل كېيىن تۇغۇلغان دەپ گۇۋاھلىق بەرگۈچىلەر چىقىپ قالىدۇ . سېنىڭچۇ؟ سېنىڭ يېشىڭنى ھېچكىم بىلمەيدۇ، ئۇنى ھېچقانداق كىتابتىنمۇ تاپقىلى بولمايدۇ، چۈنكى ئەسىر ـ ئەسىرلەردىن بۇيان سەن بىلەن نۆۋەتمۇ نۆۋەت زاماندىش بولغان سان ـ ساناقسىز كىشىلەرنىڭ ھېچبىرى ساڭا شاھىد بولغۇدەك ئۆمۈر

كۆرەلگىنى يوق ۋە كۆرۈشمۇ مۇمكىن ئەمەس . ھەتتا ئادەم ئاتا بىلەن ھەۋۋا ئانىمۇ ياكى ئابىھاياتنى ئىچىپ، مەڭگۈ ـ مەڭگۈ ياشاش لاياقىتىگە سازاۋەر بولغان خىزىرمۇ، سىنىڭ يېشىڭنى بىلمەس ۋە بىلەلمەس . قانچە ياشقا كىرگەنلىكىڭنى پەقەت سەن ئۆزۈڭلا بىلسەن، شۇنداق ئەمەسمۇ؟

يىگىت شۇ سوئالدىن كېيىن جاۋاب كۈتكەندەك بىرئاز جىم تۇردى-دە، «شۇنداق، شۇنداق . قانچە ياشقا كىرگەنلىكىڭنى پەقەت سەن ئۆزۈڭلا بىلسەن» دەپ يەنە سۆز باشلىدى:

— سەن ئۆزۈڭنىڭ يېشىنىلا ئەمەس، ھەممىنىڭ يېشىنى، يېشى بىلەن تەڭ بېشىدىن كەچۈرگەن ھەممە ئىشنىمۇ بىلىسەن . مۇشۇ زېمىندا تارىخ- تارىخلاردىن بۇيان بولۇپ ئۆتكەن ھەممە ئىشلارنىڭ شاھىدىسەن . ئاتا ـ بوۋىلىرىمىزنىڭ يېرىم يالىڭاچ ھالدا غار ۋە ئۆڭكۈرلەردە، ئورمان ۋە چاتقاللىقلاردا ياۋا مېۋىلەرنى تېرىپ، تاش بىلەن قۇلان ـ كىيىكلەرنى ئوۋلاپ ياشىغان كۈنلىرىدىن تارتىپ، ئوغۇزخاننىڭ قانداق تۇغۇلۇپ، قانداق ئۆسكەنلىكىنى ۋە ئۇنىڭ ھېلىقى بىر مۈڭگۈزلۈك يىرتقۇچ ھايۋاننى يوقىتىپ ئەلگە ئامانلىق ئېلىپ كەلگەنلىكىنى، ئاندىن قەبىلە ـ ئۇرۇقلارغا ئات قويۇپ، يۇرتلارنى بىنا قىلىش بىلەن ھەممىنى ئۆزىگە قارىتىپ ئۇيغۇر خاقانى بولغانلىقىنى — مانا مۇشۇلارنىڭ ھەممىسىنى سەن ئۆز كۆزۈڭ بىلەن كۆرگەن؛ رۇستەم بىلەن ئافراسىياپنىڭ جەڭلىرىمۇ سىنىڭ كۆز ئۆڭۈڭدە بولۇپ ئۆتكەن؛ قاناتلىرى لاچىن قانىتىغا ئوخشايدىغان قالپاق كىيىپ، ئوقيانىڭ ئوقىنى ئالدىغا قانداق ئاتسا كەينىگىمۇ شۇنداق ئۇستىلىق بىلەن ئاتىدىغان ئۇيغۇر قوشۇنلىرى شەرققە لەشكەر تارتقان ئىسكەندەر زۇلقەرنەيننىڭ يولىنى توسۇپ ئۇنى چېكىندۈرگەندە، بۇ غەلبىدىن سۆيۈنۈپ، پەخىر ـ غۇرۇر بىلەن كۈلگەن سەن ئىدىڭ، ئىمپېراتور خەن ۋۇدىنىڭ ئەلچىسى جاڭ چيەن غەربىي دىيارغا كەلگەندە ياكى مەلىكە جيەيۇ ئۇيسۇن خانىغا ياتلىق بولغاندا، كۈچالىق نەغمىشۇناس سۇجۇب بىلەن مەۋلانە كومىراجىۋا خاقاننىڭ تەكلىپى بىلەن ئۇستازلىققا چاڭئەن شەھرىگە ماڭغاندا — مانا شۇلارنىڭ ھەممىسىگە سەن شاھىد ئىدىڭ . يىپەك يولىدىكى قاتار ـ قاتار كارۋانلارمۇ سىنىڭ ئالدىڭدىن ئۆتەتتى . شاھزادە سۇتۇق بۇغراخان ئىسلامغا كىرىپ،

قەشقەر دىياردا ياڭرىغان تۇنجى ئەزان ئاۋازىنىمۇ سەن ئاڭلىغانىدىڭ. «دىۋانۇ لۇغاتىت - تۈرك» بىلەن «قۇتادغۇ بىلىك»تەك يۈزلىگەن شاھ ئەسەرلەرنىڭ قانداق پۈتۈلگەنلىكىنىمۇ ئۆز كۆزۈڭ بىلەن كۆرگەنىدىڭ، «12 مۇقام»مۇ سىنىڭ كۆز ئۆڭۈڭدە رەتلەنگەن. سەن شۇلارنىڭ ھەممىسىگە شاھىدسەن ··· دېمەك، سەن ئوقۇپ - ئوقۇپ تۈگەتكىلى بولمايدىغان بىر بۈيۈك كىتابسەن، سەن پۈتۈن بىر تارىخ سەن، سىنىڭ بىلىدىغانلىرىڭ ئالەمچە كۆپ، سەن ھەممىنى بىلىدىغان، ھەممىنى كۆرگەن بىر دانىشمەنسەن.

گەپ شۇ يەرگە يەتكەندە، بوغدا چوققىسى ئاستا تەۋرىنىپ تىلغا كىردى:

— توختا، ئەي يىگىت، — دېدى ئۇ ۋەزمىن تاۋۇش بىلەن، — ئېيتقانلىرىڭنىڭ ھەممىسى راست. بىراق، مېنى دانىشمەن دەپ بىر ئاز ئاشۇرۇۋەتتىڭ. ناھايىتى ئۇزۇن ئۆمۈر كۆرگەنلىكىم ئۈچۈن، كۆپ ئىشلارنى بىلىمەن، لېكىن ھەممىنى ئەمەس، پەقەت ئۆتمۈشنى، شۇ ئۇزۇن تارىخنى ئانچە - مۇنچە بىلىمەن. ئۆتمۈشنى بىلگەنلىكىم ھەممىنى بىلگەنلىكىم بولمايدۇ. بۈگۈننى سەنچىلىك بىلمەيمەن، كېلەچەكنى بىلىشتىن تېخىمۇ ئاجىزمەن. چۈنكى، مەن قېرىپ قالدىم. بۈگۈننى ۋە كېلەچەكنى بىلىش ئۈچۈن تېخىمۇ ئېگىزرەك يەردىن كۆزىتىش لازىم. ھالبۇكى، مەن شۇنچە ئېگىز بولغىنىم بىلەن مەندىنمۇ ئېگىز چوققىلار بار. سەن شۇلارغا مۇراجىئەت قىل. ياخشىسى، شۇ چوققىلارغا چىقىپ دۇنيانى كۆزەت. ئۆتمۈش ھەرقانچە پەخىرلىنەرلىك بولسىمۇ، بەرىبىر ئۆتمۈش. تارىخ ھەرقانچە ئۇزۇن بولسىمۇ، بەرىبىر تارىخ. تارىخنى ئەلۋەتتە بىلىش لازىم. بىراق، تارىخنى بىلىشتىن مەقسەت «ئۆتمۈش بىلەن كۈلۈپ تۇرۇپ خوشلىشىش» ئۈچۈندۇر. ئۆتمۈشنىڭ غۇرۇرى بىلەن مەست بولۇپ كېتىپ، بۈگۈننى ۋە كېلەچەكنى ئۇنتۇما. چۈنكى، ئۆتمۈش سىنىڭ بولغىنىدەك، كېلەچەكمۇ سىنىڭ، ئۇنى ئۆزۈڭ يارىتىشىڭ كېرەك.

1986 - يىل 12 - ئىيۇل، ئۈرۈمچى

[General Information]
书名=生活的历程 维吾尔文
SS号=40232606